T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÖÇMENLERİN GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİNE KATILIMININ TOPLUMSAL UYUMA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP BÜŞRA CEVİZCİ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ANKARA, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÖÇMENLERİN GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİNE KATILIMININ TOPLUMSAL UYUMA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP BÜŞRA CEVİZCİ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

PROF. DR. EMRAH AKBAŞ

TEZ DANIŞMANI

ANKARA, 2022

ONAY SAYFASI

Zeynep Büşra CEVİZCİ tarafından hazırlanan "Göçmenlerin Gönüllülük Faaliyetlerine Katılımının Toplumsal Uyuma Etkisi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

<table>
<tr><th colspan="4">Jüri Üyesi</th><th>Kurumu</th><th>İmza</th></tr>
<tr><td colspan="4">Prof. Dr. Emrah AKBAŞ</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul</td><td>☐</td><td>Red</td><td>☐</td></tr>
<tr><td colspan="4">Dr.Öğr.Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul</td><td>☐</td><td>Red</td><td>☐</td></tr>
<tr><td colspan="4">Dr.Öğr.Üyesi Safure CANTÜRK</td><td rowspan="2">Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul</td><td>☐</td><td>Red</td><td>☐</td></tr>
</table>

Tez Savunma Tarihi: 22.09.2022

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

……

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. …/09/2022

…….

Zeynep Büşra CEVİZCİ

Destekleyen, kolaylaştıran, heyecanlandıran ve yüreklendiren değerli hocam
Metin Ayvazoğlu'na
muhabbet ve hürmetle…

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans hayatımın ilk adımından itibaren bilgi birikimi ve yaklaşımıyla kendisine hayran bırakan, gerek eğitim sürecinde gerekse araştırmam boyunca anlayışıyla desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Emrah AKBAŞ'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Her zaman en büyük destekçim ailem… İlk öğretmenim, öğrenmeyi bana öğreten annem Fatma CEVİZCİ'ye, her daim en büyük destekçim babam Ömer CEVİZCİ'ye, biricik kardeşlerim Süleyman Nezih ve Mahmut Kerim CEVİZCİ'ye teşekkür ederim. Aynı bu araştırma sürecinde olduğu gibi her zaman yanımda olduğunuz için…

Yüksek lisans eğitimim boyunca belki de en büyük desteği bana veren ve tecrübeleriyle yol gösteren çok değerli hocam Metin AYVAZOĞLU'na en içten teşekkürü borçluyum. Çalışma hayatımda, eğitim hayatımda ve attığım tüm adımlarda beni desteklediğiniz, kolaylaştırdığınız, yanımda olduğunuz, bana inandığınız için teşekkür ederim.

Araştırma sürecim boyunca bana anlayışla yaklaşarak yanımda olan kıymetli çalışma arkadaşlarıma ve yüksek lisans süresince dostluklarını esirgemeyen dönem arkadaşlarıma teşekkür ederim. Son olarak araştırmamın bir parçası olarak bana destek olan; dünyayı güzelleştirmek için çabalayan gönüllülere en özel teşekkürleri sunuyorum. İyi ki varsınız!

Zeynep Büşra CEVİZCİ

ÖZET

Son yıllarda oldukça yoğun bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalan Türkiye'de göçmenlerin ülkeye uyumu için pek çok saha çalışması gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmaların büyük bir bölümü, göçmenlerin de gönüllü desteği alınarak yürütülmektedir. Bununla birlikte göçmenler pek çok farklı gönüllülük faaliyetin de aktif olarak yer almakta, bu sayede Türkiye'ye uyum süreçlerini kolaylaştıracak birtakım kazanımlar elde etmektedir.

Bu tez, farklı ülkelerden Türkiye'ye zorunlu göçle gelen göçmenlerin, katılmış oldukları gönüllülük faaliyetlerinin ev sahibi halk ile uyum süreçlerine etkileri ele almaktadır. Gönüllü göçmenlerin anlamlandırdığı gönüllülük olgusunun bizzat kendi dünyasında ele alarak, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konması amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım seçilmiştir. Suriye, Afganistan ve Irak'tan Türkiye'ye zorunlu göç ile gelen 12 gönüllü ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Göçmenler insanlara yardım edebilmek, göçmenlere yönelik olumsuz algıyı yıkabilmek, kendilerini iyi ve mutlu hissetmek ve Türkiye'ye daha iyi uyum sağlayabilmek amacıyla gönüllülük faaliyetlerine katılmaktadır. Buna paralel olarak gönüllülük faaliyetleri Türkiye'ye uyum sağlama, psikolojik dayanıklılığın desteklenmesi ve kişisel gelişime katkıda bulunması açısından etkilidir. Gönüllü göçmenler, katıldıkları faaliyetlerin sonunda Türkçe'yi daha iyi ve verimli kullanmaya başlamış, Türkiye kültürünü daha yakından tanıma fırsatı bulmuş ve Türkiye halkı başta olmak üzere çevresindeki bireylerle sosyal etkileşimde bulunarak arkadaşlık ilişkileri geliştirmiştir.

Anahtar kelimeler: Uyum, göç, gönüllülük

ABSTRACT

In Turkey which has faced a very intense wave of immigration in recent years, many field studies are carried out for the integration of immigrants into the country. Most of these studies are carried out with the voluntary support of immigrants. In addition, immigrants take an active part in many different volunteer activities, thus gaining some gains that will facilitate their integration process into Turkey.

This thesis deals with the effects of the voluntary activities of immigrants who came to Turkey from different countries with forced migration on their adaptation processes with the host people. The phenomenological approach, one of the qualitative research methods, has been chosen in order to present the phenomenon of volunteering, which is given by voluntary immigrants, in a realistic and holistic way by considering it in its own world. Semi-structured interviews were conducted with 12 participants who migrated from Syria, Afghanistan and Iraq to Turkey.

Immigrants participate in volunteer activities in order to help people, to destroy the negative perception towards immigrants, to feel good and happy and to adapt to Turkey better. Concordantly, volunteering activities are effective in terms of adapting to Turkey, supporting psychological resilience and contributing to personal development. Volunteer immigrants started to use Turkish better and more efficiently at the end of the activities they participated in, had the opportunity to get to know Turkish culture more closely, and developed friendships by interacting socially with people around them, especially Turkish people.

Keywords: Integration, immigration, volunteering

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

İÇİNDEKİLER iii

TABLOLAR DİZİNİ vi

ŞEKİLLER DİZİNİ vii

1. GİRİŞ 1

1.1. Araştırmanın Problemi ve Amacı 3

1.2. Araştırmanın Önemi 4

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları 5

2. GÖNÜLLÜLÜĞE ve GÖNÜLLÜYE KAVRAMSAL BAKIŞ 7

2.1. Gönüllü ve Gönüllülük 7

2.2. Gönüllülük Kazanımları 12

2.2.1. Bireye Katkısı 12

2.2.2. Topluma Katkısı 14

2.2.3. Devlete Katkısı 15

2.3. Türkiye'de Gönüllülük 16

3. UYUM, GÖÇ VE GÖNÜLLÜLÜK İLİŞKİSİ 19

3.1. Uyum 19

3.2. Göç ve Gönüllülük 22

3.3. Göçmenlerin Gönüllülük Faaliyetlerine Katılımı 23

3.4. Mevcut Literatür 24

4. YÖNTEM 27
4.1. Araştırma Deseni 27
4.2. Çalışma Grubu 28
4.3. Araştırmacının Pozisyonu 32
4.4. Veri Toplama Araçları 33
4.5. Veri Toplama Süreci 34
4.6. Verilerin Analizi 35
5. BULGULAR 36
5.1. Göçmenlerin Gözünde Gönüllülük 36
5.1.1. Zorluklara Rağmen 36
5.1.2. Psiko-sosyal Destek 37
5.1.3. Toplumsal Fayda 38
5.2. Motivasyonlar 40
5.2.1. Yardım Etme 40
5.2.2. Olumsuz Algının Yıkılması 42
5.2.3. İyi Hissetme 44
5.2.4. Uyum Sağlama 45
5.2.5. Güvende Hissetme 46
5.3. Kazanımlar 47
5.3.1. Uyum Sağlama 47
5.3.2. Psikolojik Dayanıklılığın Desteklenmesi 48
5.3.3. Kişisel Gelişim 50
5.3.4. Maddi Kazanımlar 50
5.4. Uyum Sürecine Etkisi 51
5.4.1. Dil Öğrenimi 52
5.4.2. Kültür Öğrenimi 54
5.4.3. Sosyal Etkileşim 55
5.5. Göçmenlerin İhtiyaçları 57
5.5.1. Önyargısız Yaklaşım 57
5.5.2. Dil Öğrenimi 59

5.6. Uyum İçin Gerekenler 59
5.6.1. Ayrımcılıkla Mücadele 59
5.6.2. Dil Eğitimi 61
5.6.3. Uyum Politikalarının Güçlendirilmesi 62
5.6.4. Gruplar Arası Temas 62
5.6.5. Kültür Öğrenimi 63

6. SONUÇ ve ÖNERİLER 65

6.1. Sonuç 65

6.2. Öneriler 67
6.2.1. Politika Yapıcılara Öneriler 67
6.2.2. Araştırmacılara Öneriler 68

7. KAYNAKÇA 70

8. EKLER 82

Ek-1 Araştırmanın Alt Problemleri, Kategorileri ve Alt Kategorileri 82

Ek-2 Görüşme Formu 83

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Gönüllü tanımının boyutları ve kategorileri 11
Tablo 2. Sosyal entegrasyon türleri 22
Tablo 3. Katılımcılara ait demografik veriler 30

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Enetgrasyon göstergeleri 21

1. GİRİŞ

Göç, gerek kendi bildik bağlamından çıkarak yeni bir hayat kurmaya çalışan göçmen için gerekse kendi yaşadığı kültüre yabancı olan, ötekinin kabulü açısından ev sahibi halk için oldukça zor bir sürecin başlangıcıdır. Coğrafi konumu ve politik yaklaşımları sebebiyle, tarihi boyunca hem göç alan hem de göç veren ülke konumundaki Türkiye'de bu zorlu süreçle sıklıkla yüzleşmek durumunda kalmış, kitlesel göçler yoğunlukta olmak üzere pek çok göçü absorbe etmiştir.

2011 yılında Suriye'de başlayan savaş, pek çok Suriyelinin yerinden edilmesine sebep olmuş ve göçe zorlamıştır. Türkiye bu süreçte Suriyeliler için açık kapı politikası izlemiş ve sınır komşusu Suriye'den yoğun kitlesel göç dalgası ile karşı karşıya kalmıştır. Bu göçün, sayıları milyonları aşan bir kitleye ulaşması birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu göç süreci önceleri Türkiye halkı tarafından misafirlik ilişkisi bağlamında değerlendirse de bu bakış açısı Suriye'deki savaşın uzun sürmesi, göçmen görünürlüğünün artması ve göçmenlere ilişkin medyadaki olumsuz söylemlerin hızla çoğalması sonucu yerini ev sahibi halkla göçmenler arasındaki gerilime bırakmıştır.

Türkiye yalnızca Suriyeli göçmenlere değil farklı ülkelerden gelen göçmenlere de kapılarını açmıştır. Göç sürecinde transit ülke kabul edilen Türkiye, zamanla göçmenler için hedef ülke olmuş; iç savaşın devam ettiği Afganistan ve Irak gibi ülkelerin yanı sıra Pakistan ve İran gibi toplumsal ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya olan ülkelerden bir kısmını düzensiz göçmenlerin oluşturduğu göçmenlere ev sahipliği yapmaya başlamıştır (Sağıroğlu vd., 2022). Bu zorlu süreçte, gerilimin azaltılması ve göçmen ile ev sahibi halkın ortak bir paydada buluşması için uyum önemlidir.

Esser'e göre (2006) uyum kavramı bir grubun mevcut sosyal sisteme dahil edilip edilmemesini ve -bunun bir sonucu olarak- fırsatların çoğunluk grup ile diğer gruplar arasındaki eşit veya eşit olmayan dağılımını anlamına gelmektedir. Göç özelindeyse uyum, göçmenler ve ev sahibi halk arasındaki farkı sorunsallaştırarak ortak değerler ve kimlikler

paydasında buluşturan; böylece dağılma ve bozulmaları engellemeye çalışan sistemi ifade eder (Bartram vd., 2017, s. 293). Göçmenlerin toplumsal kabulünün desteklenmesi ve sosyal hayata aktif katılımlarının önünün açılması için uyum çalışmaları gereklidir. Nitekim kamu kurum ve kuruluşları uyum için çalışmalar yürütmekte, bunlara ek olarak uluslararası ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren organizasyonlar göçmenlerin sosyal uyumunu ön plana alan pek çok proje ve faaliyet ortaya koymaktadır. Bu faaliyetlerin büyük bir kısmı uluslararası ve ulusal kuruluşlar tarafından çeşitli hibelerle desteklenmektedir. Uyumun aracı olarak pek çok çeşitli aktivitenin kullanıldığı projeler yürütülmekte ve bu sayede yerel halk ile göçmenlerin birbirleri ile temasa geçmelerinin yolu açılmaktadır (Proje örnekleri için bkz. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2021; Habitat Derneği, 2021; Kaplan vd., 2020; Türk Kızılay, 2020). Gönüllülük faaliyetleri her ne kadar ülkemizde kullanılmasa da dünyanın farklı yerlerinde uyumu ve entegrasyonu destekleyen bir araç olarak kullanılmış ve çeşitli araştırmalarla alanyazında kendine yer bulmuştur (Alfieri vd., 2019; Dudley, 2007; Khvorostianov ve Remennick, 2017; Manguvo vd., 2013).

Gönüllülük, desteğe ihtiyaç duyan amaçlar veya kişiler adına gerçekleştirilen, zorlama olmadan seçilen ve zamana yayılan, herhangi bir ödül veya karşılık beklemeden ve genellikle resmi kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetler olarak ifade edilir (Snyder ve Omoto, 2008). Türkiye'de gönüllülük ile ilgili araştırmaların çok köklü bir tarihi olmamakla birlikte, gönüllülüğün ölçülebilmesi için ulusal düzeyde yürütülen araştırmaların da sayısı son derece azdır. Bunun yanı sıra göçmenler için yürütülen gönüllülük veya uyum faaliyetlerine ilişkin sınırlı sayıda araştırma mevcut olsa bile, göçmenlerin aktif olarak yer aldığı gönüllülük faaliyetlerine ilişkin spesifik bir araştırma, Türkiye'de henüz gelişmekte olan gönüllülük araştırmaları alanında kendine yer bulamamıştır.

Göçmenlerin uyum süreçlerini kolaylaştırıcı bir araç olarak gönüllüğü ele alan bu çalışma, beş ana bölümden oluşmaktadır. Gönüllü ve gönüllülük olgusunu kavramsal bir bakış açısı ile ele aldığımız ilk bölümde gönüllülüğün farklı tanımlarına yer verilmiştir. Gönüllü faaliyetlerin maddi bir karşılığının olup olmadığı, hangi faaliyetlerin gönüllü faaliyet olarak kabul edileceği ve gönüllüğün boyutları bu bölümde ele alınmıştır. Yine araştırmamız açısından önemli olduğu düşünüldüğünden Gönüllülük Kazanımları başlığı altında gönüllülüğün bireye, topluma ve devlete olan faydaları mevcut literatürden yararlanarak açıklanmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde uyum, göç ve gönüllülük arasındaki ilişki incelenmiştir. Uyum kavramsal olarak ele alınmış ve göç bağlamında açıklanarak uyumun göstergelerine yer verilmiştir. Göçün doğurduğu gönüllülük alanlarına, göçmenlere yönelik gerçekleştirilen gönüllülük faaliyetlerine ve göçmen dayanışma ağlarının gönüllü yapısına bu bölümde yer verilmiştir. Göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımı, göçmen gönüllülüğünün önünü açan durumlar ve alanyazındaki göçmenlerin gönüllülüğüne ilişkin araştırmalar üzerinde durulmuştur.

Bu araştırmada göçmenlerin gönüllülük deneyimlerini ve uyum süreçlerini doğrudan çalışmalarını yürüttükleri sahada anlamlandırmak ve göçmen gönüllülerin bizzat kendi deneyimlerinden çıkarımlarda bulunmak için nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım seçilmiştir. Suriye, Afganistan ve Irak'tan Türkiye'ye zorunlu göç ile gelen 12 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın Yöntem bölümünde araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama ve analiz süreçleri detaylıca ele alınmıştır. Yine bu bölümde araştırmanın arka planının daha net anlaşılabilmesi amacıyla araştırmacının pozisyonuna yer verilmiştir. Son olarak Bulgular bölümünde, araştırmanın verileri analiz edilerek mevcut literatürle karşılaştırılarak ele alınmıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi ve Amacı

Bu çalışmada, bir yandan göçmenlerin gönüllülük motivasyonları ve deneyimleri ele alınırken, diğer yandan araştırmamızın asıl amacı olan gönüllülük deneyimlerinin uyum süreçlerine etkilerine yer verilmiştir. Böylece Türkiye'deki gönüllülük araştırmalarına bir yenisinin eklenmesi ve uyumun bir aracı olarak göçmen gönüllülüğünün literatürde kendine yer bulması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda göçmenlerin gönüllülük deneyimlerini içeren uluslararası literatürde Türkiye örneğinin de yer bulması hedeflenmiştir. Bu bağlam çerçevesinde araştırmanın ana problemini, zorunlu göç ile Türkiye'ye göç eden Suriyeli, Iraklı ve Afganistanlı göçmenlerin katılmış oldukları gönüllülük faaliyetlerinin uyum süreçlerine etkisi oluşturmaktadır. Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir;

- Türkiye'deki göçmenler, genelde gönüllülüğü ve özelde ise göçmenlerin gönüllülüğünü nasıl anlamlandırmaktadır?

- Türkiye'deki göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerinde yer alma motivasyonları nelerdir?
- Göçmenlerin gözünde gönüllülük faaliyetlerinin kazanımları nelerdir?
- Türkiye'deki göçmen toplulukları nelere ihtiyaç duymaktadır?
- Göçmen topluluklarının Türkiye'ye uyum süreçleri için yapılması gerekenler nelerdir?

Yukarıdaki problemlerin çerçevesinde şekillenen çalışmamızın temel amacı, farklı ülkelerden Türkiye'ye zorunlu göç kapsamında gelen göçmenlerin, katılmış oldukları gönüllülük faaliyetlerinin ev sahibi halk ile uyum süreçlerine etkilerinin araştırılmasıdır. Gönüllülük yoluyla uyumu ele alan bu çalışmada gönüllülüğün, Suriye, Irak ve Afganistan kökenli göçmenlerin hayatlarına etkileri ele alınmaktadır. Gönüllülük deneyimi ile edinilen dil öğrenimi, kültür öğrenimi, ev sahibi halk ile ilişkilerin gelişmesi, yeni sosyal çevre edinimi gibi kazanımların göçmenlerin Türkiye'ye uyumlarına etkilerinin araştırılmasını hedeflemektedir. Bu araştırma ile göçmenlerin yasam hikayelerinin, gönüllülüğe ilişkin duygu ve düşüncelerinin, gönüllülük motivasyonlarının, yaptıkları gönüllülük çalışmalarının göçmenlerin uyum sürecine etkilerinin literatüre kazandırılması hedeflenmektedir. Çalışmanın sonucunda, göçmenlerin gönüllülüğe katılımına ilişkin bir farkındalık oluşturulacak ve uyum faaliyetlerine yönelik hem Türkiye için hem de göçmenler için faydalı olduğunu düşündüğümüz bir alternatif çözüm önerisi sunulmuş olacaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Göçmenlere yönelik faaliyetler gösteren ve projeler yürüten kurum ve kuruluşların pek çoğu, saha faaliyetleri sırasında göçmenlerin gönüllü desteğinden faydalanmaktadır. Göçmenlerin gerek bu ve benzeri faaliyetlerde yer alması gerekse çok kültürlü ortamlarda yürütülen başka proje ve faaliyetlerde gönüllü olması, hizmet veren kuruluşa yarar sağladığı kadar, göçmen için de birtakım kazanımları pekiştirmektedir.

Gönüllülük, sosyal hayata aktif katılımı destekleyen bir olgu olarak karşımıza çıkar ve bu özelliği ile gönüllüyü farklı yönlerden geliştirir. Göçmenin gönüllülük faaliyetlerinde yer alması kişisel gelişim, sosyal çevre edinimi, dil öğrenimi ve kültür öğrenimi gibi

kazanımların formal olmayan bir ortamda, yaparak ve yaşayarak edinilmesini destekler. Bu yönüyle göçmenlerin ev sahibi ülkeye uyumlarını kolaylaştırıcı bir olgu olarak karşımıza çıkar. Yine -toplumdaki algılanan şekliyle- göçmenlerin sosyal, ekonomik ve eğitim hayatlarında pasif bir şekilde, *alan kişi* konumundan çıkartarak *üreten ve fayda sağlayan kişi* konumunda kendilerini ifade etmeleri ev sahibi topluma uyumları için dikkat çekici bir adımdır. Türkiye toplumunun göçmenlere ilişkin önyargılarının yıkılması ve ötekileştirmeden uzak bir bakış açısıyla yaklaşarak sosyal içermenin sağlanması açısından gönüllülük faaliyetlerine katılım önemlidir.

Araştırmamız, Türkiye'deki göçmenler için uyumun aracı olarak kullanılabilecek yeni bir öneri ortaya koymaktadır. Gönüllülük, hem topluma hem bireye hem de devlete katkı sağlayan çok yönlü bir olgudur. Nitekim formal olmayan öğrenme teknikleri ile gönüllüye yeni kazanımlar sağlar. Kişisel gelişim, sosyalleşme, psikolojik sağlıkta iyileşme, toplum yararına hizmette bulunma gibi pek çok olumlu çıktıyı içinde barındırır. Tüm bu özellikleri düşünüldüğünde gönüllülük, göçmenlerin Türkiye'ye uyumu başta olmak üzere çok yönlü kazanımlarını destekleyecek bir stratejinin belirlenmesi için yöntem olarak kullanılabilir.

Türkiye gönüllülük ile ilgili çalışmalar konusunda Amerika, Kanada, Yeni Zelanda ve Avrupa ülkeleri gibi ülkelerin oldukça gerisindedir. Bu araştırma, mevcut alanyazındaki bu eksikliği gidermesi ve dünya literatürüne Türkiye örneğini sunması açısından da önem arz etmektedir. Bu yönüyle çalışmamız, göç ve gönüllülük literatürünü birleştirmek ve her iki alanyazın için katkı sağlamak amacıyla atılmış bir adımdır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma sürecini, araştırmanın amacını ve yöntemini belirleyen çeşitli sınırlılıklar aşağıda sıralanmıştır:

- Bu araştırmada konu Türkiye'ye zorunlu göç kapsamında gelmiş göçmenler arasından, aktif olarak gönüllülük faaliyetlerine katılan göçmenlerin Türkiye'ye uyumu ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırmanın verileri, Suriye, Afganistan ve Irak'tan Türkiye'ye göç etmiş kişilerle

gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Buna bağlı olarak, diğer ülkelerden Türkiye'ye gelen göçmenlerin veya gönüllü göç ile Türkiye'de yaşayan göçmenlerin görüşleri araştırmaya dahil edilememiştir.

- Türkiye'de gönüllülük faaliyetlerinde aktif yer alan göçmenlerin sayılarının kısıtlı olması sebebiyle Türkiye'nin farklı yerlerinden katılımcılarla çevirim içi görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu durum araştırmacının, katılımcıların sözel olmayan ifadelerine ilişkin gözlemlerinin kısıtlı kalmasına sebep olmuştur.
- Göçmenlerin birlikte gönüllülük yaptıkları ekipler karma olarak hem Türk hem de göçmen ekiplerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra gönüllülerin büyük bir bölümü, hedef kitlesi/faydalanıcıları hem Türkiye halkı hem de göçmenler olan etkinliklerde yer almıştır. Bununla birlikte görüşme yaptığımız bir kısım gönüllüler sadece göçmenlere yönelik gerçekleştirilen gönüllülük faaliyetlerine katılmıştır.
- Gönüllülerin bir kısmı kısıtlı bir zaman diliminde ve sınırlı sayıda gönüllülük tecrübesine sahiptir. Bu durum araştırmayı sınırlandırmıştır.
- Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise, katılımcıların dil konusunda bazı noktalarda kendini tam ifade edememiş olmasıdır. Görüşme dili Türkçe olmasına rağmen zaman zaman araştırmacının ve katılımcının ortak dili olan İngilizceye ve bazı anlarda Arapça'ya başvurulmuş ve anlaşılmayan kimi kelimelerin tercümesi için de katılımcıların kendilerini daha rahat ifade etmelerine fırsat tanımak amacıyla çevirim içi tercüme programları kullanılmıştır.

2. GÖNÜLLÜLÜĞE ve GÖNÜLLÜYE KAVRAMSAL BAKIŞ

2.1. Gönüllü ve Gönüllülük

Gönüllülük gerek toplumun gerekse bireyin gelişimi için oldukça önemli bir yere sahip olan bir olgudur. Bu olgunun anlaşılması ise terim olarak gönüllülük ve gönüllü kavramlarının anlaşılmasına bağlıdır. Pek çok farklı disiplin tarafından ele alınmasının yanı sıra Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından farklı şekillerde yorumlanmaktadır (Afsar, 2019, s. 29). Hatta çoğu zaman sivil toplum ile ilişkilendirilen gönüllü ve gönüllülük kavramının her sivil toplum kuruluşu tarafından farklı algılandığını da belirtmek mümkündür. Tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda, *gönüllü kimdir* sorusu üzerinde şekillenen gönüllülük kavramı için ortak ve tek bir tanımın yapılması ve gönüllülüğün sınırlarının net çizgilerle belirlenmesi mümkün olmamaktadır.

Latince "voluntarius /voluntarium" kelimesinden türetilen, İngilizce'de "voluntary" ve "volunteer" terimleri ile ifade edilen (Afşar, 2019) gönüllü kavramı, kökeni itibariyle İbranice'de "isteyerek verme" anlamına gelen ve "hayır amacıyla yapılan bağış" olarak da kullanılan bir kelimeden türetilmiştir (Cnaan vd., 1996, s. 366). Askeri bir kökene sahip olan bu kavram, 1970lerin başına kadar acil durumlarda halkın askeri seferberliğini ifade etmek için kullanılmıştır (Cnaan vd., 1996, s. 366). Günümüzde ise gönüllü kelimesi en genel anlamıyla, herhangi bir zorlama olmaksızın ve hiçbir bir çıkar gözetmeksizin başkasının yararı için çalışan kişiyi ifade etmektedir. Türkçe'de bu kavram gönül kelimesinden türemiştir ve Türk Dil Kurumu'nda "Bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen" olarak tanımlanmaktadır.

Smith (1981, s. 22) gönüllüyü, (yemek ve uyumak gibi) biyososyal ihtiyaçlarının dışında, ekonomik kaygı gütmeyen ve (vergi vermek veya toplum önüne çıkmadan önce giyinmek gibi) sosyopolitik olarak herhangi bir zorunluluk içermeyen; yapılan işin karşılığında beklenen ücretten daha yüksek bir piyasa değerine sahip olan ve bu faaliyetlerin

bir sonucu olarak manevi bir kazanç ve ruhsal tatmin ile motive olan kişi olarak tanımlamaktadır. Smith'e göre bu tanım, gönüllülüğü kademeli bir sistem haline getirir, çünkü bir kişinin yaptığı faaliyetlerin piyasa değeri ve bu faaliyetler için (varsa) alınan ücret büyük ölçüde değişebilir. Bu tanıma göre, bir Barış Gönüllüsü (Peace Corp), maaş alan *ücretli gönüllü* olarak tanımlanır. Kimilerine göre gönüllü sayılmayabilir, sadece düşük ücretle çalışan bir işçi olarak görülebilir. Buna karşılık, hukuk öğretimi ve araştırmalarına kendini adadığı için özel çalışma ofisinden tamamen veya kısmen ayrılan bir hukuk fakültesi profesörü, ortalama bir akademik maaş alarak *yarı-gönüllü* olarak görülebilir. Buna göre ideal tip gönüllülüğe en çok uyan kişiler, değerli olan hizmetleri yerine getirirken hiçbir ücret almayan *gerçek gönüllüler* olacaktır (Smith, 1981, s. 23).

Ellis ve Campbell (2005)'a göre, pek çok kişi tarafından "ücretsiz olarak yapılan hizmetler "olarak algılanan gönüllülüğü yalnızca maddi çıkar çerçevesinde değerlendirmek yeterli değildir. Barış Gönüllüleri, yurtdışında tam zamanlı olarak, iki yıllık hizmet taahhütlerini desteklemek ve yaşam giderlerini karşılamak için maaş alırlar. Ulaşım, yemek ve günlük giderler gibi ihtiyaçlarını karşılamak için aldıkları bu ücret açıkça bir maaş değil, hizmetlerini devam ettirebilmeleri için yapılan bir ödemedir. Barış Gönüllülerinin aldıkları ücretler, hizmetlerinin gerçek değerine eşit değildir ve aslında parasal bir kazançları yoktur (Ellis ve Campbell, 2005, s.3).

Ölçülebilirliğinin daha kolay olması sebebiyle gönüllü çalışmaları ücretsiz emek gücünden ibaret görmek gönüllü çalışmaların anlam dünyası hakkında bir fikir vermez veya emeğin neden karşılıksız sunulduğunu açıklamak için yeterli olmaz (Musick ve Wilson, 2007, s.12). Yapılan işin karşılıksız yapılıyor olması gönüllülük için belirleyici bir faktördür fakat bu kadar dar bir tanım gönüllülük ruhunun faydalarını belirlemek açısından kısıtlayıcıdır (Ellis ve Campbell, 2005, s. 2). Yani gönüllülük yalnızca ücretsiz emekten ibaret değildir, doğru bir nedenle gerçekleştirilen ücretsiz emektir (Musick ve Wilson, 2007, s. 17). Bu anlamda gönüllü faaliyetin en önemli belirleyicilerinden biri de yapılan işin bir sosyal sorumluluk hedefi doğrultusunda gerçekleştirilen olumlu bir sosyal eylem olup olmadığıdır (Ellis ve Campbell, 2005, s.3).

Gönüllülüğün nerede başlayıp nerede bittiği veya hangi faaliyetlerin gönüllü faaliyetler olarak kabul edileceği sorularına net bir cevap vermek mümkün değildir. Gönüllü çalışmanın yararlanıcıları gönüllünün arkadaşları ve komşuları gibi yakın çevresindeki

kişiler olabileceği gibi, tamamen yabancı kişiler de olabilir. Ayrıca gerçek kişinin ötesinde "çevre" veya "sanat" gibi soyut nedenler için sürdürülen faaliyetler de gönüllülüğün hizmet ettiği yararlanıcılar arasına dahil edilebilir (Musick ve Wilson, 2007, s. 12).

Herhangi bir karşılık beklemeden yapılan her iş gönüllülük olarak nitelendirilemeyeceği gibi gönüllülüğün kişisel kazanımları düşünüldüğünde liderlik becerilerini geliştirmek, akademik başarı elde etmek, sosyal statü kazanmak gibi motivasyonlarla gönüllülük çalışmalarına katılan bir kişiyi gönüllü olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Çünkü kişi olumlu bir sosyal eylem gerçekleştirdiği ve bunu maddi bir çıkar beklemeksizin yaptığı sürece, kişisel hedeflerini gerçekleştirmesi gönüllü olmasına engel değildir (Ellis ve Campbell, 2005, s.3).

Gönüllü olarak gerçekleştirilen bir eylemin, zorlama olmaksızın kişinin kendi içinden gelerek gerçekleştirilmesi gerekir. Bu nedenle, işvereni tarafından bir faaliyete katılmaması halinde kovulmakla tehdit edilen bir işçi veya maaş almayan bir köle gönüllü olarak nitelendirilemez. Gönüllülük tanımına uyan diğer tüm faktörler bir arada bulunsa bile, bir kişi kendi iradesiyle bir gönüllülük faaliyetine katılmıyorsa, gönüllü değildir (Ellis ve Campbell, 2005, s.3). Buna karşın akran baskısı veya sosyal bir zorunluluk hissi ile yapılan faaliyetler de gönüllülük faaliyetleri olarak kabul edilebilir. Zira bir işi zorunluluk hissi ile yapmak ve bir işi yapmaya zorlanmak aynı çerçevede ele alınmamalıdır (Musick ve Wilson, 2007, s. 12).

Ellis ve Campbell (2005) gönüllüyü özgür irade, sosyal sorumluluk, maddi çıkar ve temel sorumluluklar çerçevesinde ele aldıktan sonra bir gönüllülük tanımı yapar. Bu tanıma göre gönüllülük; bir ihtiyacın farkına vararak, sosyal sorumluluk anlayışıyla, maddi çıkar kaygısı taşımadan, temel yükümlülüklerin ötesine geçerek hareket etmeyi seçmektir. Snyder ve Omoto (2008) ise gönüllülüğün uzun bir sürede gerçekleşen planlı bir eylem olduğunun üzerinde durarak kişinin aktif karar alma süreçleri ve kişisel motivasyon ve değerleriyle belirlendiğini öne sürer. Onlara göre gönüllülük; bir desteğe ihtiyaç duyan amaçlar veya kişiler için gerçekleştirilen, özgürce seçilmiş ve kasıtlı olarak zamana yayılan, herhangi bir ödül veya karşılık beklemeden ve genellikle resmi kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetleri ifade eder (Snyder ve Omoto, 2008, s. 3).

Birçok gönüllü faaliyet gerek amaç bağlamında gerekse sonuç bağlamında

değerlendirildiğinde olumlu bir sürece işaret eder. Buna karşın gönüllülüğün tanımına uyan fakat olumlu bir amaç veya sonuç içermeyen faaliyetler pek çok kişi tarafından gönüllü faaliyet olarak değerlendirilmez. Örneğin, bir siyasi parti için herhangi bir ücret beklentisi olmadan, kendi iradesiyle çalışmalar yürüten bir kişinin yürüttüğü çalışmalar, o siyasi partiyi destekleyenler tarafından olumlu olarak değerlendirilirken, o siyasi partiyi desteklemeyen kişiler tarafından olumlu bir eylem olarak görülmeyecektir. Daha uç bir örnek olarak bir terör örgütünde herhangi bir karşılık beklemeden ve kendi rızasıyla faaliyet gösteren bireyler birçok kişi tarafından gönüllü olarak nitelendirilmemektedir. Terör örgütü tarafından veya mensup kişi tarafından bu durum faydalı olarak görülse dahi çoğu kişi bunun zararlı ve tehlikeli bir faaliyet olduğunu düşünecektir. Buna benzer pek çok durumu daha iyi analiz edebilmek adına, gönüllülük tanımının sınırlarının genişletilmesi gerekebilir. Niyetlerin ve etkilerin ne ölçüde yararlı veya zararlı olduğu ve eylemin kime yararlı veya zararlı olabileceği, o eylemin gönüllü olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceğini belirlemede önemli rol oynar. Hangi eylemlerin gerçekten gönüllü eylem olarak kabul edilebileceği, gönüllünün "iyi niyetine" bağlı olduğu kadar, sonucunda fayda sağlayan "olumlu etkisine" de bağlıdır. Yani gönüllülüğün doğru bir nedenle gerçekleştirilmesi ve faydaya yönelik gerçekleştirilen bir emek olarak ortaya çıkması beklenmektedir. Bu kriter, eylemleri başkalarına zarar veren kişileri dışarıda bırakmaktadır (Musick ve Wilson, 2007; D. H. Smith, 1981; Snyder vd., 2004).

Gönüllülüğü toplum yararını gözeten diğer faaliyetlerden ayıran temel özellikler planlı bir faaliyet olması, uzun vadeli bir davranış biçimi olması, zorunluluk içermeyen bir eylem olması ve örgütsel bir bağlamda gerçekleşmesi şeklinde sıralanabilir (Penner, 2004, s. 646). Yani gönüllüler sadece yardım edip etmemeye değil, aynı zamanda nerede yardım edeceklerine, ne zaman yardım edeceklerine ve nasıl yardım edeceklerine de karar vermelidir. Gönüllü çalışmaya karar veren kişiler, çabalarından potansiyel olarak fayda sağlayabilecekleri (çevre faaliyetleri, imkânı kısıtlı bireyleri desteklemek veya savunuculuk gibi) çok çeşitli sosyal ve politik sorunlarla karşı karşıyadır. Ayrıca gönüllüler hangi gönüllü kuruluşunda çalışacağını, ne sıklıkla faaliyetlere katılacağını, hangi tür görevleri yapmak istediklerini ve ne kadar süre gönüllü faaliyetlerde yer almak istediklerini belirlemelidirler (Snyder ve Omoto, 2008, s. 3). Tüm bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda, bir yaşlının karşıdan karşıya geçmesine yardımcı olmak gibi reflektif ve spontane gelişen yardım faaliyetleri veya acil durumlar ve afetler gibi öngörülemeyen durumlarda ortaya çıkan seyirci müdahaleleri gönüllü faaliyet olarak nitelendirilemez (Penner, 2004; Snyder ve

Omoto, 2008). Yine aile, akrabalık, arkadaşlık gibi kişisel ilişkilerin bir sonucu olarak sorumluluk hissiyle gerçekleştirilen eylemler gönüllülük olarak nitelendirilemezler. Bu tür kişisel ilişkilerde genellikle karşılıklı yardım etme ve yardım alma söz konusudur. Bu tarz faaliyetler, ailevi bağlar veya evlilik bağlarından kaynaklanan bir yükümlülük duygusu veya söz konusu ilişkilerden doğan beklenti duygusu ile gerçekleştirilebilir (Snyder ve Omoto, 2008, s. 3).

Gönüllünün ve gönüllü faaliyetin tanımlanması sırasında ele alınan problemleri bir araya getiren Cnaan ve arkadaşları (1996), gönüllünün tanımının dört ana boyuta göre şekillendiğini belirtmişlerdir. Bu dört boyut *özgür irade, ücret, organizasyon* ve *faydalanıcı*lardır. Bu boyutlar ve kategoriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Cnaan ve arkadaşları (1996) tarafından farklı gönüllü tanımlarının incelendiği çalışmanın bulgularına göre; en sade biçimiyle ele alınan tanımlar yalnızca gönüllülüğü ilk boyut ile nitelendirilirken, yapılan en geniş tanımlar tablodaki tüm kategorileri ele almıştır. Orta düzey tanımlar ise tabloda bulunan dört boyutun tüm kategorilerini kabul etmeseler bile bir kısmına tanımlarında yer vermiştir.

Boyut	**Kategoriler**
Özgür İrade	Hür irade
	Görece zorlanılmayan
	Gönüllülüğe zorlanan
Ücret	Hiçbir şekilde ücret olmayan
	Hiçbir ücretin beklenmediği
	Harcamaların karşılandığı
	Düşük ücret
Organizasyon	Tüzel kişiliğe sahip olan
	Tüzel kişiliğe sahip olmayan
Faydalanıcılar	Yabancılara yardım
	Arkadaşlara ve akrabalara yardım
	Kendine yardım

Kaynak: Cnaan vd.; 1996, s.371

Tablo 1. Gönüllü tanımının boyutları ve kategorileri

Gönüllülükte amaç, maddi bir karşılık beklentisi olmaksızın kişinin kendisi ve yakın çevresi dışındaki bir bireye, bir gruba, bir organizasyona, bir fikre veya genel olarak topluluğa fayda sağlamasıdır. Gönüllü kavramını günümüzde sosyal fayda temelinde özgeci (alturistik) bir kavram olarak nitelendirmek mümkündür. Söz konusu özgecilik yalnızca maddi bir fedakarlık şekli olarak değil aynı zamanda ürünün, hizmetin, uzmanlığın ve manevi bir desteğin de paylaşılması olarak da karşımıza çıkmaktadır (Cnaan vd, 1996, s. 366).

Kişilerin gönüllü olma istekleri liderlik becerisi edinimi, akademik gelişim, sertifika beklentisi, kariyer deneyimi, sosyal statü kazanımı, nihai istihdam hayali veya kişisel sempati gibi beklentilerle motive edilebilir. Bu gibi güdülerin tatmininin gönüllü kavramının dışında kaldığını söyleyerek bir tür *karşılık* olarak görmek doğru olmayacaktır. Bireyler, sosyal bir amaç için çalıştıkları ve herhangi bir maddi kazanç elde etmedikleri sürece, kişisel hedeflerine ulaşabilir ve gönüllü olarak faaliyet göstermeye devam edebilirler (Ellis ve Campbell, 2005, s. 3)

2.2.Gönüllülük Kazanımları

Gönüllülük, her boyutuyla fayda sağlayan bir olgudur. Çoğu zaman yararlanıcılara olan kazanımları ile dikkate alınsa da aslında toplum, devlet ve (çoğu zaman bir sivil toplum kuruluşu olan) aracı kuruluş için de faydaları dikkate değerdir. Ruhsal ve fiziksel sağlık, özsaygı, yaşam doyumu, sosyal sorumluluk, sosyal sermaye, kolektif bilinç, sosyal içerme, kültürlerarası iletişim, uyum, aktif vatandaşlık ve demokrasi, katılım, gibi pek çok alanda gelişmenin ve iyileşmenin aracı olarak kabul edilebilir.

2.2.1. Bireye Katkısı

Thoits'e göre (2012), gönüllü faaliyetlere harcanan zaman, kişinin kimlik algısını etkilemektedir. Birey, gönüllülük çalışmalarında ne kadar çok zaman harcarsa aidiyet ve kimlik algısı da aynı derece artmaktadır. Bu da kişinin kendisi veya yakın çevresi dışındaki

bireylerin yaşamış oldukları sorunların farkında olduğu anlamına gelir. Bu durum, kişinin bir amaç için çalışması ve hayatı anlamlandırması olarak düşünülebilir. Hayat ne kadar amaçlı ve anlamlı görünürse, kişinin iyi olma hali de o derece iyidir (Thoits, 2012, s. 360). Yani gönüllü faaliyetlerde yer almak iyi olma halinin altı değişkeni olan mutluluk, yaşam doyumu, özsaygı, yaşam üzerindeki kontrol duygusu, fiziksel sağlık ve depresyonu olumlu yönde etkilemektedir (Thoits ve Hewitt, 2001, s. 125)

Gönüllülük faaliyetleri özellikle ülkemizde gençlik hareketleri ile özdeşleşmiş durumdadır. Gönüllülüğün, aktif olarak gönüllü faaliyetlere katılan gençlerin kişisel gelişimine katkıda bulunduğu, aktif vatandaşlığı ve katılımı sağladığı, akademik başarılarını artırdığı, sağlıklarında iyileşmelerin olduğu, sosyal sorumluluk duygusu kazandırdığı, liderlik becerisi ve sosyal becerilerini geliştirdiği, kariyerlerinin şekillenmesine yardımcı olduğu, daha açık fikirli olmalarını sağladığı ve farklılıkları ve öteki bilincini artırdığı bilinmektedir (Astin vd., 1999; Johnson vd., 1998; Primavera, 2014; Smith vd., 2010). Gönüllülük faaliyetlerinde aktif yer alan gençlerin diğer gençlere oranla daha mutlu, anomi duygusunun daha düşük ve genelleştirilmiş güven duygusunun daha yüksek olduğu, gönüllü gençlerin çeşitli çevresel ve içsel kazanımlara sahip olduğu ve karşılıklı iletişimleri arttıkça değişim ve kazanım algısı arttığı tespit edilmiştir (Akalp, 2013, s. 57-58). Gönüllülük çalışmalarına katılan gençler, hayatlarının ilerleyen dönemlerinde de gönüllü faaliyetlerde bulunma eğilimi göstermektedir (Astin ve diğerleri, 1999). Bu anlamda gençlerin gönüllülük faaliyetlerinde yer alması, bireye, devlete ve topluma fayda sağlayan gönüllülüğün sürdürülebilirliği açısından da önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gönüllü faaliyetler gönüllü bireyin ruhsal iyi oluş halini etkilediği kadar fiziksel sağlığını desteklemektedir. Gönüllülük ile uzun ve sağlıklı yaşam arasındaki ilişkiyi araştıran çeşitli çalışmalar, bu iki olgu arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Yaşlıların gönüllülük faaliyetlerine katılımlarının ülkemize oranla çok daha yüksek olduğu Avrupa ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde gönüllülük faaliyetlerine aktif katılan yaşlılar üzerine gerçekleştirilen araştırmalar, gönüllülük ile fiziksel sağlık, aktif sosyal hayat, yaşam doyumu ve pozitif ruh hali arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir (Haski-Leventhal, 2009; Oman e., 1999; Piliavin ve Siegl, 2007). Ayrıca gönüllü faaliyetlere katılımın yaşlıların uzun yaşam ve ölüm oranlarına etkisi arasında pozitif bir doğrusal ilişki olduğuna ilişkin bulgular da mevcuttur (Oman vd., 1999; Sabin, 1993; Snyder vd., 2004).

Gönüllü faaliyetlerin faydalanıcısı veya hedef kitlesi konumundaki bireylerin de maddi kazanımlarının yanı sıra pek çok psikolojik ve toplumsal kazanımları söz konusudur. Gönüllü faaliyetler sayesinde, bireylerin maruz kaldıkları toplumsal dışlanmanın veya ötekileştirmenin beraberinde getirdiği psikolojik yalnızlaşma ve toplumda tek başınalık hissinin önüne geçilebilir. Gönüllüler, sahip olduğu niteliklerle faydalanıcı konumundaki kişilere yol gösterebilir. Örneğin dil konusunda yetersiz kalan bir göçmen alışveriş, ulaşım, sağlık gibi alanlarda ihtiyaç duyacağı temel dil eğitimini bir gönüllü aracılığıyla alabilir; üniversite sınavlarına hazırlanan bir öğrenci, üniversitede okuyan bir gönüllünün deneyimleri ile yol haritası oluşturabilir veya engeli sebebiyle evinden dışarı adım atmaya çekinen engelli bir birey gönüllüler aracılığıyla topluma uyum sağlayabilir veya sosyal becerilerini geliştirebilir.

2.2.2. Topluma Katkısı

Ortaya çıkışı itibariyle gönüllü faaliyetleri, bir kişiye, topluluğa veya aktivizme katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen; bir eksikliği gidermeyi, acil veya sürekli yardım etmeyi ya da toplumsal bir soruna uzun vadeli çözüm bulabilmeyi hedefleyen sosyal eylemler olarak nitelendirmek mümkündür (Snyder ve Omoto, 2008, s. 2). Birçok toplumsal hareketin, gönüllü çabaların bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Günümüzde "kooperatif" olarak kendine yer bulan, ihtiyacı olan kişiye gönüllü olarak yardım etmeyi ifade eden "imece" sistemi, toplumsal dayanışmanın bir örneği olarak karşımıza çıkar. Aynı şekilde kurumsal hale gelen pek çok sivil toplum kuruluşunun da, gönüllü olarak hedefe yönelik çalışan bireyler tarafından oluşturulduğu söylenebilir. Örneğin Yeşilay, Kızılay/Kızılhaç veya itfaiye teşkilatları gibi günümüzde kurumsal bir kimliğe sahip olan kurumlar, gönüllü olarak bu görevi üstlenen kişilerin öncülüğünde kamunun da desteği ile sistemli bir yapıya dönüşmüştür. Bu yönüyle gönüllü faaliyetlerin toplumları ve toplulukları dönüştürme potansiyellerinin var olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Ayrıca günümüzde ülkemizdeki Türk Kızılay, Yeşilay veya AFAD gibi kurum ve kuruluşların toplumum yaşadığı sorunların çözümü için gönüllülerinden ciddi bir oranda destek aldığı da göz önünde bulundurulmalıdır (Gray ve Stevenson, 2020; Snyder ve Omoto, 2008).

Bireylerin birbirleri ile kurdukları ilişkiler, bir bağlantı olmaktan çok daha ötesini

ifade eder ve nasıl ki bireyler, kişisel sorunlarının çözümü için kişisel bağlantılarını kullanıyorlarsa, sosyal sorunların çözülmesinde de insanlar tarafından oluşturulan bu sosyal ağlar kullanılır. Sosyal sorunların çözümü, söz konusu sosyal ağlarla birlikte ortaya çıkan iyi niyet ve güven duygusunun beraberinde getirdiği iş birliği olgusuna bağlıdır (Putnam, 2000). Gönüllülük de tanımı itibariyle her ne kadar bireysel bir aksiyonu ifade etse de çoğu zaman kolektif bir hareketi içerir ve bu özelliğiyle bireysel gelişimi desteklediği kadar toplumsal kazanımı da destekler ve toplumsal sorunlar için çözüm olarak karşımıza çıkar. Ötekileştirmenin, ayrımcılığın ve sosyal dışlanmanın önüne geçilmesi, sağlıklı bir toplumun inşa edilmesi, dayanışmayı artırması ve farklı gruplardaki bireylerin bir araya gelmesiyle kültürlerarası iletişimin sağlanması gibi konularda önemli bir yere sahiptir. Yine gönüllülük faaliyetlerinin uyumu desteklediği ve marjinal grupların toplum içerisindeki refahının artışında fayda sağladığını söylemek mümkündür. Bütün bu yönleriyle gönüllü faaliyetlere katılım, sosyal sermayenin iki göstergesi olan genelleştirilmiş güven ve toplum bilinci duygularını artırmaktadır (Stukas vd., 2005, s. 16–17).

Gönüllü faaliyetler, ekip içerisinde farklılıkları en aza indirmekte ve birbirine benzemeyen gruplar arasında gönüllülük yoluyla güven oluşturma noktasında aktif rol oynamaktadır (Ruiz Sportmann ve Greenspan, 2019, s. 932). Bu özelliği ile gönüllülük sosyal dayanışmanın güçlenmesi ve toplumsal barışın inşa edilmesi açısından önemlidir. Nitekim farklı kültüre ve yaşam tarzına sahip insanları bir araya getiren gönüllülük çalışmaları aynı amaç için bir araya gelen kişilerin kaynaşabilmesi için gerekli ortamı oluşturur. Kimi zaman farklı dezavantajlı gruplar için de gerekli sosyal ortamı sağlayan bu çalışmalar; engelliler, göçmenler, yaşlılar gibi grupların da sosyal hayata aktif katılımını da destekleyerek sosyal içermeyi güçlendirmektedir.

2.2.3. Devlete Katkısı

Sivil toplum ile iç içe geçmiş olan gönüllülük olgusu; demokrasi, aktif vatandaşlık ve katılım kavramlarıyla birlikte kendine yer bulmaktadır. Gönüllülüğün bir sorunun çözümüne yönelik aksiyonu ifade etmesi ve bu yönüyle katılım biçimi olması, demokratik yönetimleri güçlendirir. Demokrasi toplumlarının yapı taşı niteliğindeki katılım olgusu gönüllü faaliyetler aracılığıyla artmakta böylece vatandaşların sorunlarının çözümü kolaylaşmakta, devletin üzerindeki ekonomik yük hafiflemekte, vatandaşa sunulan hizmetler

artmaktadır (Çelik, 2020, s. 3843-3844). Sivil toplum kuruluşlarının gönüllüler ile güçlendiği düşünüldüğünde, aktif vatandaşlığın ve katılımın artması için gönüllülük oranlarının artması gereklidir.

Sorunların çözümünde bilgiye dayalı ve ortak hareketi içine alan gönüllü aksiyon olarak ifade edilen savunuculuk faaliyetleri; toplumsal bilinç sağlama yönelimleriyle bilgi materyali oluşturma, konuya ilişkin araştırmalar yapma ve kampanyalar düzenleme noktasında ön plana çıkar (Aydınlıgil, 2018, s. 36). Toplulukların ve devletlerin yanlış kabul edilebilecek uygulamalarını dönüştürmek için gönüllülerin çabaları güçlü etki yaratan bir potansiyele sahiptir. Türkiye'de ve diğer ülkelerde aktivist gönüllülük hareketlerinin kadın hakları, medeni haklar, hayvanların ve doğal çevrenin korunması alanlarındaki değişikliklere öncü olduğu bilinmektedir (Snyder ve Omoto, 2008, s. 21).

Gönüllülüğün devlet ekonomisine katkısı da oldukça büyüktür. Kamu organlarının gücünün yetmediği zamanlarda gönüllü işgücünün devreye girmesi oldukça önemlidir. Aynı şekilde devlet tarafından yapılması halinde daha maliyetli olabilecek işler gönüllüler aracılığıyla çok daha az maliyetle gerçekleştirilebilir. Amerika'da devlet tarafından gönüllülüğü desteklemek için harcanan her 1 dolar ülke ekonomisine 1,66 dolar olarak geri dönmektedir (Gal, Amit, Fleischer ve Strichman, 2003). Hudson Enstitüsü Global Refah Merkezi tarafından hazırlanan endekse göre (2016), Amerika'da ulus ötesi gönüllülüğe ayrılan zamanın toplam değeri 4.3 milyon dolar olarak hesaplanmaktadır. Independent Sector ve Do Good Institute tarafından hazırlana rapordaysa (2022) bir gönüllünün tahmini ulusal değerinin 29,95 dolar olarak hesaplandığı belirtilmiştir.

2.3. Türkiye'de Gönüllülük

Küresel İnsani Yardım 2022 Raporu'na göre gayrisafi milli hasılasına oranla en fazla insani yardım sağlayan ülke konumundaki Türkiye (Development Initiatives, 2021), Dünya Bağışçılık Endeksi'ne göre ise gönüllülük için harcanan zaman sıralamasında 99. sırada yer almaktadır (Charities Aid Foundation, 2021). Gönüllülüğün alturistik bir olgu olduğu düşünüldüğünde, insani yardım ve krizlere müdahale noktasında inisiyatif almaktan çekinmeyen Türkiye için kıyaslanan bu rakamlar dikkat çekicidir. Bununla birlikte toplumsal kodlarımıza, sahip olduğumuz kültürel ögelerle işlenmiş olan gönüllülük

olgusunun, ülkemizde "gönüllülük" kavramı yerine vakıf geleneğine bağlı olarak yardımlaşma ve dayanışma benzeri kavramlarla ifade edildiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Hayırseverlik kavramı ile özdeşleşen bu geleneğin, Türkiye'deki gönüllülük oranlarının ölçülmesini zorlaştırdığı söylenebilir.

Gönüllülüğün ölçülebilirliği resmi yani örgütler aracılığıyla gerçekleştirilen gönüllülük kanalları ile sağlanmaktadır. Türkiye toplumunun örgütsel gönüllülüğe katılım oranı azken; komşuluk ilişkileri, mahalle dayanışması ve sosyal çevreye yönelik faaliyetleri düşünüldüğünde gayri resmi gönüllülüğe katılım oranı yüksektir (Yılmaz vd., 2020, s. 597). Bu durum Türkiye'de gönüllülüğün ölçülebilirliğinin önünde bir engel olarak karşımıza çıkmakta ve ölçülebilir olan gönüllülük oranları dikkate alındığındaysa oldukça düşük rakamlarla karşılaşmamıza sebep olmaktadır. Çakı'ya göreyse (2014) Türkiye'de yalnızca tüzel kimliğe sahip kurum ve kuruluşlarda gerçekleştirilen gönüllülük oranları ile Batı ülkelerindeki dini gönüllülüğü de içine alan gönüllülük oranlarının kıyaslanması yanlıştır. Ona göre, gönüllülük ve sivil toplum olgusu geçmişten beri aktif bir şekilde Türkiye'de varlığını sürdürmektedir fakat özellikle dini cemaatler ve tarikatlar aracılığıyla gerçekleştirilen bu faaliyetler "*kayıt-dışı gönüllülük*" olarak tanımlanmalı ve verilerin ölçülebilirliği araştırılmalıdır (Çakı, 2014, s. 200-202).

Türkiye'de birkaç çalışmanın dışında kapsamlı olarak gönüllülüğü ele alan araştırma sayısı oldukça azdır. Türkiye Eğitim Gönüllüleri, Toplum Gönüllüleri, SosyalBen gibi gönüllülük üzerine çalışan kuruluşların kendi gönüllüleri ile yaptığı araştırmaların yanı sıra Birleşmiş Milletler tarafından 2013 yılında ve İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından 2020 yılında yürütülen iki geniş kapsamlı araştırma mevcuttur (UNV Türkiye ve Gençlik Servisleri Merkezi, 2018; Düzen vd., 2015; Erdoğan, 2012; Erdoğan vd., 2020; Mert vd., 2020). Sınırlı sayıdaki dar kapsamlı araştırmalar, Türkiye'deki gönüllülük çalışmalarının kısıtlılığını ve alanın henüz bakir oluşunu gözler önüne sermektedir.

Türkiye'de gönüllülüğün güçlendirilmesi adına atılan en önemli politik adımlardan biri 2019 yılının Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından Gönüllülük Yılı olarak kabul edilmesi ve yıl boyunca farklı üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları ortaklığında gönüllülük stratejilerinin geliştirilmesi olmuştur. Bakanlığın eylem planları arasında gönüllülük kültürünün güçlendirilmesi, teknolojinin daha etkin kullanımı, daha etkili düzenleme ve risk yönetimi, gönüllü yönetiminin güçlendirilmesi ve eğitimin

artırılması, kurumlar arası ilişkilerin güçlendirilmesi ve gönüllülüğün tanınması ve değerlendirilmesi maddeleri yer almaktadır (T.C. Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2020, s. 151). Gönüllülük Yılı kapsamında atılan önemli faaliyetlerden bir tanesi "Gönüllülük Çalışmaları" dersinin üniversitelerde seçmeli ders olarak eklenmesidir.

Türkiye'de gerçekleştirilen gönüllülük hareketlerine en yüksek katılım grubunu gençler oluşturmaktadır. Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın gönüllüleri ile gerçekleştirilen araştırmaya göre gönüllülük faaliyetlerinde aktif yer alan gençlerin diğer gençlere oranla daha mutlu, anomi duygusunun daha düşük ve genelleştirilmiş güven duygusunun daha yüksek olduğu, gönüllü gençlerin çeşitli çevresel ve içsel kazanımlara sahip olduğu ve karşılıklı iletişimleri arttıkça değişim ve kazanım algısı arttığı tespit edilmiştir (Akalp, 2013, s. 57-58). Toplum Gönüllüleri Vakfı gönüllüleri ile yürütülen araştırmanın sonucuna göre ise gönüllü gençlerin etnik kimlik, cinsiyet ve inanç farklılıklarına saygılı olduğu, geleceğe ilişkin umutlu oldukları ve mutlu oldukları tespit edilmiştir (Düzen vd., 2015, s. 99-103). Ayrıca üniversite öğrencileri katılmış oldukları gönüllülük faaliyetlerinin; toplum içinde güven inşa edebilmeleri, liderlik becerisi kazanabilmeleri, kişisel tatmin ve iş- kariyer deneyimi edinebilmeleri konularında katkı sağladığını ifade etmektedir (Gülmez, 2019, s. 145). İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin araştırmasına göre insanları harekete geçirici bir rolü olan gönüllülük olgusunun en temel motivasyonları toplumsal yaşam için "bir şeyler yapma isteği", "işe yarar hissetme isteği" ve kamu kaynaklarının yetersiz olduğu yerlerde yardımcı olma isteği" olmuştur (Yurttagüler, 2020, s. 96). Geniş kapsamlı yürütülen iki farklı araştırmanın sonuçlarına göre ise Türkiye'de en fazla gönüllülük yapılan ilk üç alan eğitim, çocuk ve gençlik alanlarıdır (Erdoğan ve Uyan-Semerci, 2020; Şentürk vd., 2016). Abban (2016) tarafından yürütülen araştırmanın sonuçlarına göre ise gençleri gönüllülüğe teşvik eden en büyük faktör açık, güncel ve erişilebilir bir araç olarak karşımıza çıkan sosyal medyadır ve gençler gönüllülük faaliyetlerinde aktif yer aldıkları zaman gelecekteki kariyer planlamalarına katkı sağlayacağını düşünmektedir.

3. UYUM, GÖÇ VE GÖNÜLLÜLÜK İLİŞKİSİ

3.1. Uyum

Ülkemizde göç ve uyum literatürünün büyük bir kısmında entegrasyon ve uyum kavramları eş anlamlı olarak birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Kökeni itibariyle Fransızca entegre etmek kelimesinden türemiş olan entegrasyon kelimesi, oldukça kapsamlı tanımlarla ve farklı ülkelerde farklı politik söylemlerle kavramsallaştırılmaktadır (Unutulmaz, 2016, s. 135-142). Türk Dil Kurumu'nun (TDK, 2022) "uyum" ve "bütünleşme" kelimeleri ile açıkladığı bu kavram, bir grubun mevcut sosyal sisteme dahil edilip edilmemesini ve -bunun bir sonucu olarak- fırsatların çoğunluk grup ile diğer gruplar arasındaki eşit veya eşit olmayan dağılımını ifade eder (Esser, 2006).

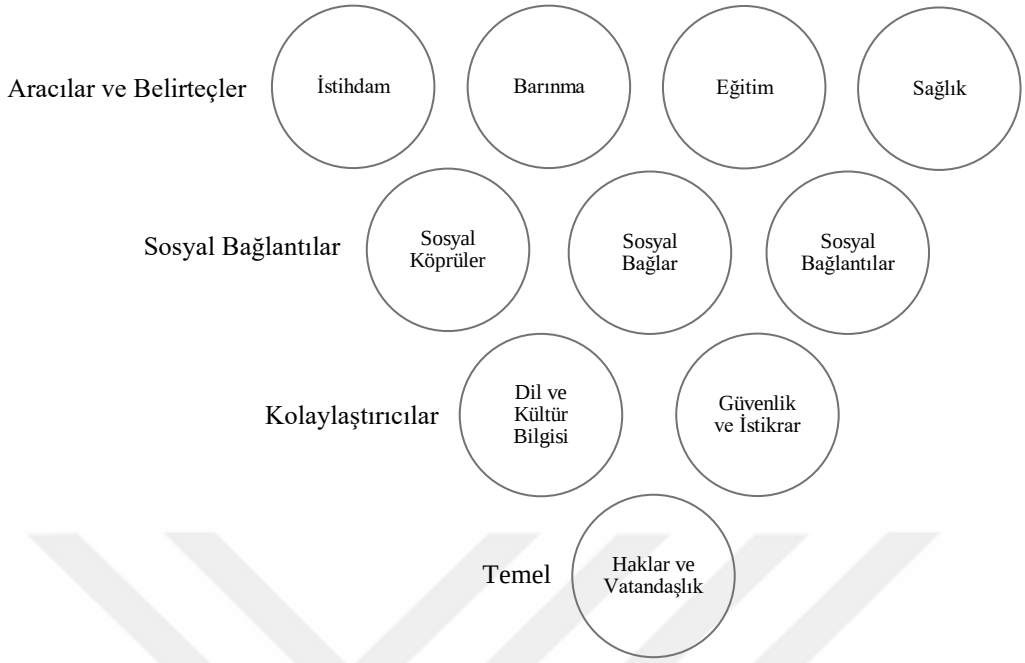
Batı ülkelerinde özellikle politik söylemdeki uyum yaklaşımları göçle birlikte artan etnik çeşitliliğe bir tepki olarak ortaya çıkmış; birliktelik duygusunun kaybolması, paralel topluluklar, etnik azınlıkların eğitim sistemine ve iş piyasasına uyumunun sağlanamaması ve radikalleşme gibi sorunlar ev sahibi toplumun endişelerini artırmıştır (Holtug ve Mason, 2010). Bu anlamda göç bağlamında uyum kavramı, göçmenler ve ev sahibi halk arasındaki farkı sorunsallaştırarak ortak değerler ve kimlikler paydasında buluşturan; böylece dağılma ve bozulmaları engellemeye çalışan sistemi ifade eder (Bartram vd., 2017, s. 293). Uluslararası Göç Örgütü entegrasyon kelimesini "*göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği iki yönlü bir süreç*" olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2013).

Uyum kavramı göçmenlerin köken kültürleri ile ilişkilerini koparmadan veya değiştirmeden ev sahibi kültüre uyum sağlamaları anlamına gelir ve göçmenlerin kendi kültürel değerlerinden vazgeçmeden ev sahibi kültüre ait bilgi birikimlerini ve kapasitelerini artırmaya odaklanır (Harder vd., 2018). Bartham ve arkadaşları (2017) entegrasyon kavramını tanımlarken göçmenlerin yeni bağlamda sosyalleşme ve katılım kabiliyetlerinin gelişimi üzerinde durarak göçmenlerin hedef ülkede yaşadıkları değişimi ifade ettiğini

belirtir. Bu değişim son yıllarda yalnızca göçmenler için değil, ev sahibi halk için de değişimi kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Bartram vd., 2017, s. 181). Göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında süregelen etkileşimlerin çıktısı olarak tanımlanan bu değişim iki tarafın birbirine uyumun sağlandığı dinamik ve sürekli bir süreçtir (Saggar ve diğerleri, 2012). Yalnızca ev sahibi halkın ya da yalnızca göçmenlerin bir arada yaşama ayak uydurma çabasından ibaret değildir. Çift taraflı bir sürece işaret eden uyum kavramı, her iki toplumunda ortak bir özveri ile ortaya koyduğu kapsayıcı ve bütünleştirici tutumu ifade eder (Yılmaz, 2019). Bu anlamda karşılıklı bir süreci ifade eden sosyal uyumu iki boyutta ele alan Bolgün'e göre (2022) "ayrışmalardan doğan tehditlerle mücadele" ve "sosyal ilişkilerin ve sosyal sermayenin güçlendirilmesi" sosyal uyumun temellerini oluşturur. Zenofobiayaya karşı duruş, ayrımcılığın ve sosyal dışlanmanın önlenmesi ilk boyutun unsurlarıyken; sosyal sermayenin arttırılması, sosyal mesafenin azaltılması ve sosyal sermayenin güçlendirilmesi ikinci boyutun unsurları olarak karşımıza çıkar (Bolgün, 2022).

Uyum kavramı, uygulayıcısı olan ülkenin politik yaklaşımlarına göre şekillenen bir olgudur. Nitekim göç kabul eden ülkelerin göçmenler karşısında sergilediği tutumlar uyum politikalarına yön verirken uyum kavramının tanımını ve uygulama sahalarını da etkilemektedir. Farklı etnik gruplara daha az hoşgörü ile yaklaşan Avrupa ülkelerinde uyum politikaları, asimilasyona benzer bir şekilde farklı toplumların bir araya gelerek ortak bir sistem oluşturulma çabası olarak karşımıza çıkarken Anglo Sakson ülkelerde ise, farklı grupların mevcut olanaklara eşit erişimi ve uyumlu bir yaşam sürmesi olarak anlam bulur (Hasırcı, 2008).

Ülkelerin uyum politikalarının çıktısı olarak ev sahibi halk ile göçmenler arasındaki uyumun sağlanıp sağlanmadığının ölçülmesi de önemlidir. Uyum kavramının yaygın kullanımı ile anlaşıldığı şekliyle tanımlanması ve uyum çalışmalarının belirlenen hedefe ulaşıp ulaşmadığının ölçülebilirliğini sağlamak amacıyla 2000 yılından bu yana uyumun göstergeleri ile ilgili olarak araştırmalar yapılmaya başlamıştır (Topcu ve Büyükbeşe, 2020). Entegrasyonun göstergeleri için bir çerçeve oluşturarak bu göstergeleri dört ana başlık altında toplayan Ager ve Strang (2004) on temel basamakta oluşan bir yapısal çerçeve şeması oluşturmuştur (Şekil 1).

Kaynak: Ager ve Strang; 2004

Şekil 1. Entegrasyon göstergeleri

Löffer (2011, akt. Çağlar ve Onay, 2015) entegrasyon alanlarını ekonomik, politik, kültürel ve sosyal olmak üzere dört başlığa ayırmaktadır. Sosyal uyumun aracısı olarak kültürlenme, yerleşme, ilişki kurma ve kimlik kazanımı dört temel unsur karşımıza çıkmaktadır (Löffer, 2011, akt. Çağlar ve Onay, 2015). Ev sahibi kültüre ait bilgi edinmesi ve kültürü benimsemesiyle başlayan uyum süreci, göçmenin ev sahibi halk ile sürdürülebilir bir iletişimini de gerekli kılmaktadır. Bu noktada, uyumu diğer politikalardan ayıran en önemli özellik göçmenin ev sahibi topluma uyum süreciyle birlikte kendi etnik grubu ile olan bağının da devamlılığıdır. Essen'e göre (2006) bireylerin sosyal uyumu ile ilgili olarak ev sahibi toplum ve etnik grup ile içerme ve dışlama ilişkisi bağlamında dört durum ortaya çıkar:

- Etnik gruba da ev sahibi topluma da dahil olmama
- Ev sahibi topluma dahil olmama ama etnik gruba dahil olma
- Etnik gruba dahil olmama ama ev sahibi dahil olma
- Her iki sosyal sisteme da dahil olma

Bu durumlar sırasıyla marjinallik, etnik bölünme, asimilasyon ve çoklu içerme olarak

adlandırılır (Tablo 2).

		Ev Sahibi Topluma Uyum	
		Evet	**Hayır**
Etnik Gruba Uyum	**Evet**	Çoklu içerme	Etnik bölünme
	Hayır	Asimilasyon	Marjinallik

Kaynak: Essen; 2006, s.8

Tablo 2. Sosyal entegrasyon türleri

3.2. Göç ve Gönüllülük

Genel çerçevede gönüllülük toplumsal faydayı önceleyen ve bireyleri kendisi ve yakın çevresi dışındaki kişilere fayda sağlamak için harekete geçiren bir olgudur. Bu sebeple toplumdaki dezavantajlı kesimler gönüllüğün başat aktörlerini oluşturur. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler ve göçmenler gibi gruplara yönelik gönüllülük faaliyetleri sıklıkla yürütülmektedir. Özellikle zorunlu göç ile yerleşenler, mülteciler ve sığınmacıların yaşam koşullarının iyileştirilmesi, uyum süreçlerinin kolaylaştırılması ve insani yardımların ulaştırılması noktasında hem kamu kurum ve kuruluşları hem de sivil toplum kuruluşları gönüllülerin desteğini almaktadır.

Göçmenlerin yoğunlukta olduğu bölgelerde, göçmenlere yönelik faaliyetlerde bulunan kuruluşlara olan ihtiyaç da artmakta buna paralel olarak hedef kitlesi (mülteciler ve sığınmacılar başta olmak üzere) göçmenler olan kuruluşların sayısı da artmaktadır. Bu kuruluşlar ulusal ve uluslararası düzeyde hibelerle yürütülen projeler, dayanışma ve uyum içeren çalışmalar, insani yardımların ulaştırılması amacıyla çeşitli etkinlikler ve araştırmalar yürütmektedir. Özellikle sivil toplum kuruluşları, göçmenlere yönelik faaliyetlerini yürütürken sıklıkla gönüllülerin desteğinden faydalanmaktadır.

Türkiye'de özellikle Suriye'den gelen yoğun göç dalgasının krize dönüşmesini engellemek amacıyla ani çözüm kararları alınmıştır. Bölgede özellikle sivil toplum

kuruluşlarının, gönüllülerin ve gönüllü topluluklarının hızlı aksiyonları sürecin işleyişini kolaylaştırmıştır (Topcu, 2018, s. 41). İster sivil toplum kuruluşları aracılığıyla ister bireysel veya resmi olmayan gruplarla hareket eden gönüllüler, göçmenlerin yalnızca göç süreçlerinde destek olma amacı taşımazlar. Pek çok gönüllü grup, Türkiye'ye yerleşmelerinin ardından göçmenlerin hayatlarını kolaylaştırıcı maddi desteğin sağlanması; eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimin nasıl olacağı; uyum süreçlerini kolaylaştırıcı etkinliklerin düzenlenmesi; istihdam fırsatlarının öğretilmesi gibi faaliyetlerde aktif olarak yer almıştır. Bu faaliyetlerde yeni göçmenlere ulaşmayı kolaylaştırması amacıyla sahayı en iyi bilen kişiler olarak bizzat göçmenlerin de gönüllü destekleri alınmaktadır.

Zamanla göçmenlerin göç ettikleri ulus ötesi bağlamda yeni sosyal ağlar oluşmaktadır. Bu göçmen ağları yeni göçmenlerin göç süreçlerini kolaylaştırma, ev bulma, istihdam sağlama, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim gibi olanakları sağlama açısından son derece önemlidir (Bartram vd., 2017, s. 206-207). Göçmenler tarafından kurulan ağlar zamanla göçmenler tarafından kurulan sivil toplum kuruluşu olarak da karşımıza çıkar. Gerek tüzel kişilik olarak gerekse topluluk olarak sürece devam eden bu "dayanışmacı" ağlar sosyal hizmet rollerini üstlenirler (Akbaş, 2016). Söz konusu bu ağlar üstlenmiş oldukları bu misyonun büyük bir bölümünü gönüllü olarak ve gönüllüleriyle birlikte gerçekleştirirler. Bu anlamda Türkiye'de henüz kendini göstermeye başlayan göçmen sivil toplum kuruluşları, gerçekleştirdikleri gönüllülük faaliyetleriyle göçmenlerin toplumsal hayatta güçlenmelerinin önünü açacak ve göçmenler arası dayanışmayı artıracak faaliyetlerde bulunmaktadır.

3.3. Göçmenlerin Gönüllülük Faaliyetlerine Katılımı

Gönüllülük, toplumun farklı kesimlerinden insanları belirli bir hedef doğrultusunda bir araya getirir. Aynı hedefe yönelik kolektif bir bilinçle çalışmalarda bulunmak önyargı, ötekileştirme ve ayrımcılık gibi olumsuz tutumları minimize eder. Pek çok gönüllülük faaliyetinin çok kültürlü ortamlarda gerçekleşiyor olması, yaparak ve yaşayarak öğrenme deneyimini edinen gönüllünün kültürel yetkinlik ve kültürlerarası iletişim anlamında da farklı kazanımlar elde etmesini sağlar. Nitekim göçmen için düşünüldüğünde, gönüllülük faaliyetlerinde yer almak ev sahibi halk ile sağlıklı bir iletişim kurulması konusunda önemlidir. Özellikle, göçmenlerin ev sahibi halk ile temasa geçmesi yeni bağlama uyumunun başlangıcı olarak kabul edilebilir. Yine göçmenin katılmış olduğu gönüllülük faaliyetleri

aracılığıyla edindiği kazanımlar da uyumu destekleyici niteliktedir.

Göçmenlere yönelik aktif faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar, sahadaki faaliyetlerini gerçekleştirirken bizzat göçmenlerin desteğini almaktadır. Özellikle insani yardımların ulaştırılması veya sosyal uyum projeleri gibi göçmelere yönelik çeşitli projelerin yürütülmesi durumlarında göçmenler tercümanlık, hedef kitlenin tespiti, ihtiyaç sahibi ailelerin analizi, verilen yardımların diğer göçmenlere teslimi gibi hususlarda aktif bir biçimde gönüllü olarak sürecin içerisinde yer alır. Göçmenlerin çoğunlukta yaşadığı bölgelerin bizzat göçmenler tarafından analiz edilmesi, faaliyetlerin ve projelerin saha süreçlerini kolaylaştırmaktadır.

Göçmenlerin, sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere, kamu kurumları ve uluslararası organizasyonlar nezdinde gerçekleştirilen faaliyetlere katılımı, yürütücü kuruluşa katkı sağladığı kadar göçmen için de birtakım kazanımlar sağlamaktadır. Göçmenin bu tür faaliyetlerde aktif yer alması; kimi göçmenler için yalnızca mensubu olduğu etnik gruptan oluşan sosyal çevresinin değişmesine, yeni ilişkiler geliştirmesine, ev sahibi toplumun dilini aktif olarak kullanmaya başlamasına, yeni istihdam fırsatları elde etmesine, ruh sağlıklarında iyileşmelere sebep olur. Bütün bu çıktılar, göçmenlerin uyum süreçlerini de kolaylaştırıcı unsurlardır.

3.4. Mevcut Literatür

Göçmenlerin, doğup büyükleri ve yaşadıkları bağlamı terk ederek yeni bağlamda sıfırdan bir hayat kurma çabaları ve bu bağlama uyum süreçlerinde yaşadığı zorluklar pek çok araştırmaya konu olmuştur. Bunun yanı sıra uyum süreçlerini kolaylaştırıcı uygulamalara ilişkin de gerek ulusal gerekse uluslararası literatürde pek çok araştırma bulunmaktadır. Ülkemizde özellikle 2011 yılında Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye sığınma talepleriyle başlayan göç dalgası, göçmenlerin ülkemize uyumları ile ilgili yapılan araştırmaların sayısında artışı da beraberinde getirmiştir. Uluslararası literatürde ise özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve çeşitli Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, Kanada, Yeni Zelanda ve Avusturalya gibi göçün dinamiklerinin daima yüksek olduğu bölgelerde göçmenlerin ev sahibi ülkeye entegrasyonu ve uyumu ile ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Göçmenlerin gönüllülük deneyimleri aracılığıyla edindikleri beceri ve yetkinliklerin yanı

sıra, ev sahibi konumundaki ülkeye entegrasyonlarını ele alan araştırmalar uluslararası literatürde pek çok kez araştırma konusu olmuşken, Türkiye'de henüz bu alanda bir araştırma yapılmamıştır. Uluslararası literatürde yapılan araştırmaların büyük bir bölümü, göçmenler tarafından oluşturulan dini cemaatlerin ve etnik kiliselerin etrafında şekillenmiştir.

Göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerinde aktif olarak yer alması, entegrasyonun önemli unsurlarından olan ev sahibi halk ile etkileşim, dil öğrenimi, sosyal sermayenin gelişmesi ve aktif katılım gibi alanları olumlu anlamda etkilemektedir. Gönüllülük sırasında geliştirilen ağlar, göçmenlerle ev sahibi halk arasında sosyal ilişkiler oluşmasını sağlar. Bu da sosyal entegrasyon ve uyum için çok önemlidir. Zira bu ilişkiler, ev sahibi kültürün çeşitli yönlerinin öğrenilebileceği bir araçtır ve göçmenlerin uyum süreçlerini hızlandırır (Manguvo ve diğerleri, 2013). Sportmann ve Greenspan (2019) tarafından yürütülen, göçmen ve ev sahibi gönüllüler arasındaki etkileşimi ve güven-çatışma ilişkilerini ele alan araştırmanın sonuçlarına göre ise gönüllü etkileşimleri, farklı gruplar arasındaki dışlayıcı unsurları asgari düzeye indirmekte ve göçmen nüfus ile ev sahibi nüfus arasındaki farklılıklar için bir köprü görevi görerek bütünleştirici bir rol oynamaktadır. Sinha ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre, göçmenlerin gönüllülük tecrübeleri sivil katılımı ve dolayısıyla entegrasyonu kolaylaştıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gönüllülük önemli bir informal öğrenme kaynağıdır ve göçmenlerin toplumuna entegrasyonlarını sağlamak için ihtiyaç duydukları dil bilgisinin yanı sıra diğer beceri ve bilgileri edinmelerinin önü açar, bununla birlikte topluluk ve aidiyet duygusu oluşturmasına yardımcı olur (Guo, 2014). Alfieri ve arkadaşlarının (2019) birinci ve ikinci nesil göçmenleri gönüllü olmaya iten motivasyonlara ilişkin yaptığı araştırma, göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerine katılırken; yeni insanlarla tanışmak, hedeflerini yerine getirmek, göçmen olmanın getirdiği yalnızlıkla mücadele etmek gibi entegrasyon unsurlarından etkilendiğini göstermiştir. Birinci kuşak göçmenler, kendi kültürlerinin tanıtılması, haklarının korunması ve göçmenlerin bugün yaşadığı olumsuz deneyimlerin endişesi ile hareket etmektedir. İkinci kuşak göçmenler ise, gönüllülüğü köklerini anlamak ve diğer uyruklardan vatandaşlarla yeniden bağlantı kurmak için bir araç olarak görmektedir. Her iki grup da sosyal ve kariyer temelli motivasyonlara işaret etmekte ve bu da her iki nesil için istihdam, ağ oluşturma ve beceri geliştirmenin gönüllülük motivasyonlarını desteklediği göstermektedir (Alfieri ve

diğerleri, 2019). Khvorostianov ve Remennick (2017) tarafından İsrail'de yaşayan eski Sovyet göçmenleri ile yapılan araştırmaya göre, marjinalleşmenin üstesinden gelme ve kendini gerçekleştirme arzusu ile motive olan göçmenler, gönüllülük faaliyetlerinde yer aldıkları zaman kişisel olarak güçlenmelerinin önü açılmakta ve ev sahibi toplumla daha fazla özdeşleşmektedir. Dudley (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise, ikinci bir dil için öğrenim görmekte olan göçmenlerin, katıldıkları gönüllülük faaliyetleri ile özellikle sözlü iletişim becerilerini geliştirdikleri ve dil öğrenimlerine katkı sağladıkları; bunun yanı sıra katılımcıların neredeyse yarısının gönüllü olarak kurdukları sosyal etkileşimler yoluyla topluma entegrasyonlarını arttığı saptanmıştır. Bu katılımcıların çoğu için gönüllülük sosyal ağlara daha kolay erişim sağlamaktadır (Dudley, 2007).

Yap ve arkadaşlarına göre (2011) zorunlu göçle ülkede bulunan mülteciler "*iyi vatandaş*" olmakla yükümlüdür ve gönüllülük faaliyetlerinde yer alarak "devlete ekonomik yük olma" unsurunu hafifletebilir. Böylece mülteciler, aktif vatandaşlığın bir unsuru olarak karşımıza çıkan gönüllülük aracılığıyla katılım sağlayabilir ve "*iyi vatandaş*" olma görevlerini de yerine getirmiş olurlar (Yap ve diğerleri, 2011).

Gönüllülük bir göçmen için işgücü piyasasına girişte önemli bir basamak olarak görülmektedir (Handy ve Greenspan, 2009; Slootjes ve Kampen, 2017; Yap vd., 2011). Handy ve Greenspan'ın (2009) Kanada'daki etnik gruplar tarafından oluşturulan dini cemaatlerdeki gönüllü göçmenlerle yürüttüğü araştırmada, katıldıkları faaliyetlerin sosyal bağlantılar kurmak ve yeni arkadaşlarla tanışmak gibi olumlu etkileri olduğu, bunun bir sonucu olarak işgücü piyasasına entegrasyonlarının kolaylaştığı; göçmenlerin ev sahibi topluma entegrasyonu için bir basamak sağlayan sosyal ve beşerî sermayenin geliştiği belirlenmiştir.

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, araştırmacının pozisyonu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analiz süreci ele alınmıştır.

4.1. Araştırma Deseni

Öznesi insan olan bir konuyu anlamanın en temel yöntemlerinden biri o konuyu insanın içinde bulunduğu doğal ortamında anlamlandırmak, öznenin kendi perspektifinden ele almak ve bütünsel bir bakış açısıyla olguya yaklaşmaktır. Bu anlamda nitel araştırma yöntemleri, bir olayın veya algının bizzat kendi dünyasında, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konması açısından önemli bir yere sahiptir. Araştırma konusunda bütün ayrıntılarıyla ve derinlemesine bir bakış açısı sunar. Nitel araştırmalar, araştırmacıyı nesnel bir bakış açısı ile dışardan gözlemleyen konumundan çıkararak bizzat araştırmanın bir parçası haline getirir ve araştırmacı ile araştırılan konu arasındaki sosyal ilişkinin bir sonucu olarak 'bilgi' ortaya çıkar (Kümbetoğlu, 2019, s. 42; Yıldırım ve Şimşek, 1999, s. 30-47). Tüm bu özellikleriyle nitel araştırmalar, yüzeysel ve nesnel bakış açılarıyla anlaşılması mümkün olmayan insan davranışının anlaşılması için bütüncül bir yöntem olarak karşımıza çıkar.

Nitel araştırmalar, araştırmacının tutarlı bir biçimde ve amacına yönelik olarak çalışmasına yardımcı olacak farklı araştırma desenleri içerir. Bu desenleri, kültür analizi (etnografya), olgubilim (fenomenoloji), kuram oluşturma, durum çalışması ve eylem araştırması olarak sıralamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s. 75-76). Bu yöntemler, konunun derinlemesine ve sistematik bir şekilde araştırmasını sağlayarak araştırma sürecini kolaylaştırır.

Nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomonoloji (olgubilim), insanların belirli bir olguya/fenomene yönelik duygu, düşünce ve tecrübelerini tanımlamak için kullanılır.

Kişinin anlam dünyasına inebilmek ve mevcut fenomene ilişkin deneyimlerinden hareketle bakış açısını kavrayabilmek için uygun bir zemin hazırlar. Kısacası fenomenolojik yaklaşım, farkında olduğumuz ancak anlamlandıramadığımız konuları derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde ortaya koymamızı sağlar. Van Manen'e göre, fenomenoloji, önyargısız bir şekilde ve varsayımlara kapılmadan insanoğlunun deneyimlerini anlamlandırma çalışmasıdır (Van Manen, 2007) ve doğrudan dünya ile temasa geçmemizi sağlayarak günlük deneyimlerimizin doğası ve anlamı üzerine daha derin bir anlamlandırma süreci sağlar (Van Manen, 2016, s. 9). Günlük yaşantımızda bilinçli olarak yaklaştığımız bütün bu fenomenlerin, araştırmacı tarafından analiz edilerek araştırma konusu haline getirilebilmesi için uygun bir altyapı hazırlar.

Fenomenolojik yaklaşımın en temel karakteristik özelliği, katılımcıların yaşamış oldukları deneyimi tüm detaylarıyla anlamlandırmaktır. Katılımcıların bu deneyime ilişkin bakış açılarını analiz edebilmek, bu deneyimi nasıl bir bağlamda ve hangi koşullarda edindiklerini öğrenmek, nasıl algılayıp betimledikleri konusunda çıkarım yapabilmek için kullanılır. Fenomenolojik yaklaşımı diğer desenlerden ayıran en temel özelliği ise, "ortak deneyimlerinin bir özü" olduğu vurgusu üzerinde durmaktadır (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020, s. 159). Buna göre, farklı kişiler tarafından deneyimlenen bir fenomenin, temel kategorilere indirgenmesi ve sonunda bu ortak deneyimlerin tek bir öz olarak ele alınması fenomenolojik yaklaşımın temelini oluşturur.

Bu çalışmanın amacı, zorunlu göç ile Türkiye'ye göç etmiş olan göçmenlerin gönüllülük deneyimlerinin Türkiye halkı ile uyum süreçlerine etkilerinin araştırılmasıdır. Bu amaca yönelik olarak nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik araştırma deseni kullanılmıştır. Göçmenlerin gönüllülük deneyimlerini ve uyum süreçlerini doğrudan çalışmalarını yürüttükleri sahada anlamlandırmak, yani kendi doğal ortamlarında ele almak ve göçmen gönüllülerin bizzat kendi hikayelerinden ve deneyimlerinden çıkarımlarda bulunmak; kendilerinin algılandıkları şekliyle anlamak için bu araştırma deseni seçilmiştir.

4.2. Çalışma Grubu

Günümüzde modern toplumun karmaşık yapısı ve farklı toplumsal tabakalar araştırmacılar için oldukça çeşitli bir araştırma evreni oluşturmaktadır. Çalışma alanlarının

geniş bir yelpazede sunulması, evreni sınırlandırma gerekliliğini doğurmakta ve bu noktada da devreye nitel araştırma yöntemleri girmektedir. Nicel araştırmalarda katılımcı sayısının fazla olması araştırma sonucunu etkilerken, nitel araştırmalarda katılımcılar sayısal olarak daha küçük olan ve belirli gruplardaki kişilerden oluşur ve çalışma grubuna dahil edilecek kişi sayısı, görüşme sürecinde belli olur. Nitel araştırmalarda katılımcı sayısı, görüşme sorularına verilen cevaplar tekrar edene kadar belli değildir.

Nicel araştırma yöntemleri, temsiliyet sağlayacak bir örnekleme ihtiyaç duyarken, nitel araştırma yöntemlerinde ise deneyim sahibi ve derinlemesine bilgi sunan bir örnekleme ihtiyaç duyulmaktadır (Kümbetoğlu, 2019, s. 98). Bu anlamda olasılık temelli örnekleme yöntemlerini kullanarak çalışma grubunu belirleyen nicel araştırmalardan farklı olarak nitel araştırma yöntemlerinde çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemleri ile belirlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 114-115). Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kartopu (zincir) örnekleme yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Öncelikle araştırmacı tarafından oluşturulan bir ölçüt listesine göre katılımcılara ulaşılmış, ardından görüşme yapılan katılımcılar aracılığıyla aktif olarak gönüllülük çalışmalarına katılan diğer göçmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Ölçüt örnekleme yönteminde esas olan önceden belirlenmiş olan kriterlerin karşılanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 122). Araştırmaya dahil edilecek olan katılımcılar bu kriterlere uygun olarak belirlenir. Kartopu örnekleme yönteminde ise amaç araştırmacı için yeni ve zengin bilgi kaynağına ulaşmaktır. Görüşme yapılan kaynak kişi veya kişilerden isim önerileri alınır ve alınan bu bilgilerle bir görüşme ağı oluşturulur. Araştırmacı görüştüğü her kişi ile görüşme ağını genişletir. Bir süre sonra isimler veya durumlar tekrar etmeye başlayınca zincir kendini tamamlamış olur (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 122). Bu araştırmada her iki yöntemin de kullanılmasının temel sebebi, araştırma grubu oluşturulurken bir ölçütü karşılayan katılımcılarla görüşmelerin yapılması ve "*zorunlu göç ile Türkiye'ye göç etmiş ve gönüllülük faaliyetlerine katılan göçmenler"* ile yapılan ilk görüşmelerin ardından, katılımcılar tarafından önerilen diğer gönüllü göçmenlerin araştırma grubuna dahil edilmiş olmasıdır.

Ölçüt ve kartopu örnekleme yöntemlerinin bir arada kullanıldığı ve belirli kriterleri karşılayan katılımcılarla yapılan görüşmelerin ardından araştırma sahasından alınan bilgilerle katılımcıların belirlendiği bu araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'ye zorunlu

göç eden ve ülkemizde gönüllülük faaliyetlerinde aktif rol alan göçmenler oluşturmaktadır.

Demografik Özellikler ve Katılımcı Profili

	Cinsiyet	Yaş	Uyruk	Türkiye'de Bulunma Yılı	Gönüllülük Tecrübesi	Yaşadığı Yer
K-1	Kadın	38	Afgan	7 yıl	3 yıl	Ankara
K-2	Kadın	23	Iraklı	6 yıl	3 yıl	Ankara
K-3	Erkek	22	Suriyeli	6 yıl	3 yıl	Şanlıurfa
K-4	Kadın	19	Suriyeli	10 yıl	10 ay	Kahramanmaraş
K-5	Erkek	19	Suriyeli	9 yıl	4 ay	Adıyaman
K-6	Erkek	19	Suriyeli	6 yıl	4 ay	Adıyaman
K-7	Erkek	20	Suriyeli	7 yıl	3 yıl	Ankara
K-8	Erkek	22	Suriyeli	8 yıl	3 yıl	Bolu
K-9	Kadın	28	Afgan	5 yıl	4 ay	Ankara
K-10	Kadın	23	Afgan	3 yıl	6 ay	Ankara
K-11	Erkek	24	Suriyeli	7 yıl	4 yıl	Sakarya
K-12	Kadın	31	Suriyeli	8 yıl	7 yıl	İstanbul

Tablo 3. Katılımcılara ait demografik veriler

İlk katılımcı Afganistan'dan Türkiye'ye 2015 yılında düzensiz göçmen olarak gelen 38 yaşında Özbek asıllı bir kadındır. 2016 yılında yasal olarak uluslararası koruma statüsüne girmiştir. 3 yıldır aktif olarak gönüllülük faaliyetlerinde yer alan katılımcı 6 çocuğu, eşi ve eşinin ailesiyle birlikte Ankara'da yaşamaktadır.

İkinci katılımcı 23 yaşında Iraklı bir genç kadındır. 2015 yılında savaş esnasında ailesiyle birlikte düzensiz göçmen olarak Türkiye'ye gelmiş, aynı yıl insani ikamet izni alarak Türkiye'de yaşamaya başlamıştır. 2017 yılında insani ikamet izninin bitmesiyle birlikte Irak'a geri dönmüş, hemen sonrasında kısa dönem ikamet izni alarak Türkiye'ye geri gelmiştir. 2019 yılında Türkiye'de bir üniversitede hemşirelik bölümünü kazanmıştır. Bu yıldan itibaren öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de bulunmaktadır. 3 yıldır gönüllülük

projelerinde aktif olarak yer almaktadır.

2016 yılından bu yana ailesiyle birlikte Türkiye'de yaşayan üçüncü katılımcı 22 yaşında hemşirelik bölümü öğrencisi erkektir. 2020 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmiştir. 2019 yılından bu yana gönüllülük çalışmalarında gönüllü ve gönüllü koordinatörü olarak yer almaktadır.

Dördüncü katılımcı 2012 yılında ailesiyle birlikte Türkiye'ye gelen 19 yaşında genç bir kadındır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı almıştır. Türkiye'de bir üniversitede psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünde okumakta, çeşitli sosyal uyum faaliyetlerinde gönüllü tercümanlık yapmakta ve saha faaliyetlerinde destek sağlamaktadır.

Beşinci katılımcı 9 yıldır Türkiye'de yaşamakta olan 19 yaşında genç bir erkektir. Altıncı katılımcı ise 6 yıldır Türkiye'de yaşayan 19 yaşında bir erkek katılımcıdır. Her iki katılımcı da Suriye'den göç etmiş olup Türkiye'de bir üniversitede iktisat bölümünde okumakta ve yaklaşık 4 aydır gönüllülük faaliyetlerine katılmaktadır.

Yedinci katılımcı 7 yıldır Türkiye'de yaşamakta olan 22 yaşında Suriyeli erkek bir göçmendir. 3 yıldır farklı alanlarda gönüllülük faaliyetlerinde yer almaktadır. Ailesiyle birlikte 2015 yılında Ankara'ya göç etmiştir, geçici koruma statüsü ile hala bu şehirde yaşamaktadır. Türkiye'de ikinci üniversitesini okumaktadır. Halihazırda bir üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrencidir.

Türkiye'de 8 yıl önce göç etmiş olan sekizinci katılımcı 22 yaşında Suriyeli genç bir erkektir. Türkiye'de bir üniversitenin hemşirelik bölümünde okumaktadır. Geçici koruma statüsü ile Türkiye'de bulunmaktadır. 2019 yılında bir hastanede gönüllü tercümanlık yaparak başladığı gönüllülük serüvenine iki farklı sivil toplum kuruluşunda aktif yer alarak devam etmektedir.

Afganistan'dan 2017 yılında Türkiye'ye göç etmiş olan sekizinci katılımcı Türkmen kökenli 28 yaşında bir kadındır. Ailesi kendisinden önce Türkiye'ye göç etmiş ve uluslararası koruma statüsü almıştır. 2018 yılında Türkiye'de bir üniversite kazanmış ve öğrenci ikamet izni almıştır. Dört aydır gönüllülük sahasında aktif olarak yer almaktadır ve üniversiteden henüz mezun olmuştur.

2019 yılında Afganistan'dan İstanbul'a göç eden onuncu katılımcı, Ankara'da ailesi ile birlikte yaşayan Afgan bir genç kadındır. Ailesi kendisinden önce Türkiye'ye göç etmiştir. 2020 yılında Türkiye'de üniversite kazanmış ve bu tarihten itibaren öğrenci ikameti ile yaşamaya başlamıştır. Altı aydır aktif olarak gönüllülük faaliyetlerine katılmaktadır.

On birinci katılımcı 2015 yılında Suriye'den Türkiye'ye gelmiştir, ailesi Suriye'de yaşamaktadır. Halihazırda Türkiye'de bir üniversite mekatronik mühendisliği okumaktadır. 2019 yılından bu yana Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır ve bu tarihten beri Sakarya'da yeminli tercümanlık yapmaktadır. 4 yıldır gönüllülük faaliyetlerinde yer almaktadır.

On ikinci katılımcı ailesiyle birlikte 2015 yılında Türkiye'ye gelen Suriyeli bir kadındır. 31 yaşında iki çocuk annesi olan katılımcı Türkiye'de bir üniversitede işletme yönetimi okumakta ve aynı zamanda gazetecilik yapmaktadır. Geçici koruma statüsü ile İstanbul'da yaşamaktadır. Çocukluğundan beri gönüllülük çalışmalarında yer aldığını belirten katılımcı Türkiye'de bulunduğu 8 yıl boyunca da aktif olarak gönüllülüğe devam etmiştir.

4.3. Araştırmacının Pozisyonu

Araştırmacıyı bu araştırma alanına yönlendiren en önemli etken aktif olarak yer aldığı gönüllülük sahasına ilişkin gözlemleri olmuştur. Farklı alanlardaki gönüllülük projelerinde gönüllü, koordinatör ve eğitmen gibi çeşitli pozisyonlarda yer alarak, bu projelere katılan göçmenlerin proje sürecindeki katılımları ve proje sonrasındaki süreçlerini gözlemlemiş ve göçmenlerin çeşitli alanlarda yetkinlikler kazanarak sosyal hayata uyumlarındaki değişikliklere tanıklık etmiştir. Göçmen ve Türk gönüllülerin sahada geçirdikleri süre boyunca gerek Türklerle gerekse diğer göçmenlerle olumlu ilişkiler geliştirdiklerini ve bu ilişkilerin gönüllülük dışındaki sosyal hayatlarında da devam ettiğini gözlemlemiştir. Bu süre içerisinde gönüllülük faaliyetlerine katılan göçmenlerin Türkçeyi daha iyi öğrendiklerini, Türkiye halkı başta olmak üzere uluslararası arkadaşlıklar kurduklarını ve kültürlerini tanıtıp Türkiye kültürünü yakından tanıma fırsatı yakaladıklarını gözlemleyen araştırmacı, bu konuyu araştırma sahasına taşımıştır.

Görüşmeler boyunca araştırmacı, katılımcılara karşı önyargılı bir tutum sergilememiş ve tarafsızlığını korumuştur. Katılımcıların pek çoğuyla ortak gönüllülük deneyimini bulunmaktadır. Buna karşın araştırmacı katılımcılarla arasında olan bu şahsi bağın araştırmayı olumsuz etkilememesine ve güvenilirliğini sekteye uğratacak bir biçimde etkilememesine dikkat etmiştir. Araştırmacı ile kurulan güven duygusu katılımcıların kendilerini daha açık ifade etmelerine, hayat hikayelerini ve geçmiş deneyimlerini gizlemeden paylaşmalarına olanak tanımıştır.

4.4. Veri Toplama Araçları

Katılımcıların aktif olarak katıldıkları gönüllülük çalışmalarının Türkiye'ye uyum süreçlerine olan etkisini analiz etmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşmelerin amaca uygun olması ve belli bir düzen dahilinde gerçekleştirilebilmesi için bir görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırmanın başında, göçmenlerle gönüllülük deneyimi de olan bir rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanı ile görüşülerek, taslak bir görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak, tez danışmanı ile paylaşılmış ve yönlendirilmeleri ile tez formunun son hali oluşturulmuştur. Görüşme formu, katılımcıların yaşam hikayelerini, gönüllülüğe ilişkin duygu ve düşüncelerini, gönüllülük motivasyonlarını, yaptıkları gönüllülük çalışmalarını, göçmenlerin uyum sürecine ilişkin düşüncelerini öğrenmek amacıyla 11 soru olarak hazırlanmıştır. İlk görüşme üç yıllık gönüllülük tecrübesine sahip Özbek asıllı Afganistanlı bir katılımcı ile gerçekleştirilmiş, bu ilk görüşmenin ardından hazırlanan formun amaca uygunluğu yeniden gözden geçirilmiştir. Sorulardaki ifadeler düzenlenmiş ve bazı soruların yerleri değiştirilmiştir.

Katılımcıların gönüllülük deneyimlerinin birbirlerinden farklı olması ve kimi katılımcıların Türkçe dil bilgilerinin kısıtlı olması sebebiyle kendilerini yeteri kadar ifade edemedikleri düşünüldüğü zamanlarda derinlemesine bilgi edinebilmek amacıyla takip soruları ve sondaj soruları sorulmuştur.

4.5. Veri Toplama Süreci

İlgili alanyazın incelendikten sonra araştırma deseni, konusu ve amacına uygun olarak araştırmacı tarafından hazırlanan Görüşme Formu (Ek-2), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'na sunulmuş ve Etik Kurul Onayı alınmıştır. Etik Kurul Onayı'nın alınmasıyla birlikte katılımcılarla görüşmelere başlanmış ve hazırlanan Görüşme Formu çerçevesinde yapılan görüşmeler yüz yüze ve çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme Formunda yer alan sorulardan iki tanesi, iki katılımcının gönüllülük deneyiminin kısıtlı olması sebebiyle Görüşme Formundan çıkarılmıştır. Geri kalan 9 katılımcıya Görüşme Formunda yer alan bütün sorular sorulmuştur. Görüşmenin gidişatına göre zaman zaman soruların yerleri değiştirilmiş, sorular her katılımcıya aynı sırada yönlendirilmemiştir. Katılımcılardan gelen yanıtlarda belirsizlik durumu söz konusu olduğunda aydınlatılması veya konuyla ilgili daha derin bilgiler edinilebilmesi amacıyla zaman zaman sondaj ve takip soruları sorulmuştur.

Gönüllü faaliyetlerde yer alan göçmen sayısının kısıtlı olması ve farklı platformlarda ve projelerde yer alan göçmenlerin de araştırmaya katkı sağlayabilmesi amacıyla Ankara dışında ikamet eden katılımcılarla çevirim içi olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme zamanı belirlenirken katılımcının uygunluk durumları dikkate alınmıştır. Katılımcılar için kendilerini rahat hissedebilecekleri ve fikirlerini açıkça ifade edebilecekleri bir ortam oluşturulmaya dikkat edilmiştir. Tüm görüşmeler gizlilik ilkesine bağlı olarak, araştırmacının yalnız olduğu ortamlarda gerçekleştirilmiştir.

Yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde hem katılımcı hem de araştırmacı açısından uygun olan ortak bir konumda görüşmeler gerçekleştirilmiş, çevirim içi görüşmelerde ise katılımcı için en uygun olan görüşme platformu tercih edilmiştir. Araştırmanın amacı, konusu ve görüşmelerin ne için yapıldığı görüşmecilere açık bir şekilde ifade edilmiş ve onayları alındıktan sonra görüşme başlatılmıştır. Ayrıca katılımcılara diledikleri zaman görüşmeden ayrılabilecekleri, cevap vermek istemedikleri takdirde bir sonraki soruya geçilebileceği ve diledikleri zaman görüşmeye ara verilebileceği bildirilmiştir. 12 katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmeler toplam 467 dakika sürmüş ve katılımcıların rızası doğrultusunda tüm görüşmelerin ses kaydı alınmıştır. Her görüşmenin ardından, deşifresi araştırmacı tarafından yapılmıştır. Görüşme kayıtları ve metinleri tek bir kopya olarak yalnızca araştırmacının bilgisayarında muhafaza edilmektedir. Katılımcıların isimlerine

araştırma boyunca yer verilmemiş ve görüşmeler esnasında bahsi geçen tüm şahısların isim bilgileri ise değiştirilerek araştırmaya dahil edilmiştir.

4.6. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz yönetimi kullanılmıştır. Betimsel analiz, görüşmelerin sonunda elde edilen bulguların araştırmacı tarafından sınıflandırılarak düzenlenmesi ve özetlenerek yorumlanması süreçlerini içerir (Baltacı, 2019). Görüşmelerin deşifresi yapıldıktan sonra araştırmanın problemi çerçevesinde tüm deşifreler yeniden okunmuş, katılımcılardan alınan yanıtlara göre veri analizi için bir çerçeve çizilmiştir. Araştırmanın problemleri çerçevesinde, katılımcıların ifadeleri gönüllülük algıları, göçmenlerin gönüllülüğü anlamlandırma şekilleri, gönüllülük motivasyonları ve kazanımları, uyum süreçlerine etkisi, göçmenlerin ihtiyaçları, Türkiye'ye uyumları için yapılması gerekenler bağlamında kodlanmıştır. Ardından bu kodlar kategorilere ayrılmıştır. Bu aşamada herhangi bir kategoriye dahil edilemeyen beş kod araştırmadan çıkartılmış ve kategorilere uymayan bazı kodlar birleştirilmiştir. Kodlar ve alt temaların belirlenmesinin ardından veriler özetlenmiş, bulgular mevcut literatürle tartışılarak oluşturulmuştur.

5. BULGULAR

Araştırma kapsamında zorunlu göç ile Türkiye'ye göç eden Suriyeli, Iraklı ve Afganistanlı göçmenlerin katılmış oldukları gönüllülük faaliyetlerinin uyum süreçlerine etkisi ele alınmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, kategorilere ayrılmış ve alt kategorileriyle birlikte ayrı başlıklar halinde tartışılmıştır. Yapılan betimsel analiz sonucunda araştırma problemleri kapsamında 4 ana kategori ve bu kategoriler altında 22 alt temaya ulaşılmıştır. Alt temaları oluşturan 51 kod bulunmaktadır. Verilerden elde edilen temaların hangi alt araştırma problemine karşılık geldiği ve bu temaları oluşturan alt temalar Ek 1'de sunulmuştur.

5.1. Göçmenlerin Gözünde Gönüllülük

5.1.1. Zorluklara Rağmen

Göç sürecinin beraberinde pek çok zorluğu getirdiği bilinmektedir. Göçmenler için gönüllü olmak, bu zorluklara rağmen başkalarının hayatlarını olumlu yönde değiştirebilme gücünü ifade etmektedir. Göçmenler gönüllülüğü anlamlandırırken Türkiye'ye savaş sebebiyle sığınmış olan göçmenler, zorlu göç süreçlerine rağmen gönüllülük faaliyetlerine katılıyor olmaları üzerinde özellikle durmuştur:

> *"Farklı çünkü zorluk çekmiş, savaştan dolayı başka bir ülkeye gitmiş, hayatına sıfırdan başlamış. Ona rağmen diğer kişileri mutlu etmeye çalışıyor. Onların mutluluk ifadesini görmeye çalışıyor. Onun çektikleri zorluklara rağmen. ... Bir şey bilmiyorsun, dili bilmiyorsun falan. O sıfırdan başlamış sayılıyor. Ona rağmen gönüllülük yapması büyük bir şey" (K7)*

> *"Bir göçmenin gönüllü olması daha çok iyi daha çok önemli. Neden? Çünkü*

bu göçmen mutlaka bir zorunluluktan dolayı kaçmış ve gelmiştir işte buraya veya başka bir yere. Bunun üzerine de bu göçmen gönüllü oluyorsa ve kendi zamanını da veriyorsa demek ki bu insan insanlığı seviyor ve insanlığa da yardım etmekten hiç çekinmiyor bir insan." (K11)

Göçmenler gönüllülüğü anlamlandırırken katılımcılar çekmiş olduğu zorluğa rağmen bulundukları ülkede gerek diğer göçmenlere gerekse toplumun geri kalanına faydalı olduklarını hissettikleri için kendilerini mutlu ve verimli hissettiklerini dile getirmiş, gönüllülüğü bu kavramlarla anlamlandırmışlardır:

"Göçmen olarak gönüllülük… (Gülerek) Çok bir tatlı bir hayal yani. Çok bir tatlı geliyor benim gönlüme. Ben kimdim diyorum, ben ne zor zamanlar… Başka ülkelerden geldim, bu ülkeye bir iş yapıyorum diye çok mutluyum. Çok mutluyum. Yani anlatamam yani." (K1)

Kimi katılımcılar, göç sürecinde karşılaştıkları kısıtlı imkanlar ve göçe iten zorunlu sebepler yüzünden erişemedikleri olanakların diğer insanlar için erişebilirliğini sağlamak amacıyla gönüllülük faaliyetlerine katıldıklarını ifade etmiş, gönüllülüğü anlamlandırırken bu olgunun üzerinde durmuşlardır:

"Eskiden yapamadıklarımızı şu an gönüllü olsak da olur. Mesela çocuklar için faaliyetler yapıyoruz. Biz onları görmedik mesela ama başkası görsün diye gönüllü oluyoruz. Gönüllülük öyle bir şey. Yaşayamadıklarımızı yaşatmak. Ben şahsım olarak çok küçük bir yaşta çıktım ülkemden, küçük başladım çalışmaya. Hiç böyle bir şey görmedim mesela. Yani göç etmek sebebiyle." (K8)

5.1.2. Psiko-sosyal Destek

Gönüllülük, uyumu ve zorluklarla başa çıkmayı kolaylaştıran bir faaliyet olarak karşımıza çıkar. Katılımcılar, gönüllülüğü göçmenler için göç sürecinin zorluklarını ve yaşamış oldukları travmaların üstesinden gelebildikleri, hayatı anlamlandırabildikleri bir olgu olarak görmektedir:

"Hayata tutunmak gibi bir şeydir. Çünkü genel olarak göçmenin hayatı zor bir hayattır. Ama sen böyle bir faaliyete katılıyorsan, bir şey yapmaya çalışıyorsan sanki bu dünyada yerini arıyorsun ve buluyorsun gibidir göçmen için." (K12)

Göçmenler için gönüllülük psikolojik olarak kendilerini iyi hissettikleri ve geçmişte karşılaştıkları sıkıntıları atlatabildikleri bir alandır. Bu anlamda gönüllülük yapmayan diğer göçmenlerle kıyaslandığında, gönüllü göçmenler için gönüllülük sahası kişisel hayatlarında değişim yaratan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Bence hayat demek yani, öyle denebilir. ... Çünkü gerçekten manevi olarak herkesin buna ihtiyacı var bence. Irak'ta da çok lazım böyle bir şeye. Yardıma ihtiyacı olan çok fazla kişi var. Bizim de paramız da var ama insanların kötüler, psikolojileri bozuk, sürekli yorgun falan. Böyle bir sosyalleşmeye ihtiyaçları var bence. Çünkü ben fark ediyorum yani eskiden nasıldım şimdi nasılım. Benim de kuzenlerim var, onlar böyle şeylere katılmıyorlar falan, onlar nasıl ben nasılım. " (K2)

Göçmenler, bulundukları yeni bağlamın koşullarına uyum sağlayabilmek için ihtiyaç duydukları sosyal ortamı gönüllülük sahasında bulduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar gönüllülüğü yeni insanlarla ile tanışabildikleri ve kültürel değerlerini öğrenebildikleri bir alan olarak tanımlamaktadırlar:

"Bizim bir topluma katılmamız biraz zor. Kültürler farklı, diller farklı, yaptığımız işer farklı. Çok farklı olduğu için bize de farklı geliyor gerçekten. Bir aktivite olarak düşünün. Kendimizi geliştirebiliyoruz orada, insanlarla tanışabiliyoruz, vakit geçirmeyi, insanlara nasıl davranmayı öğreniyoruz." (K9)

5.1.3. Toplumsal Fayda

Gönüllülük faaliyetlerinin anlamlandırılmasında, gönüllülüğün de temelini oluşturan

kişinin kendisi dışındaki bireylerin ve toplulukların ihtiyaçlarına kayıtsız kalmamak ve toplumsal fayda sağlamak düşüncesi yatmaktadır (Kındıroğlu, 2020; Anderson ve Moore, 1978). Göçmenler için de gönüllülük kavramını anlamlandırılmasında toplumsal fayda sağlama ve çevredeki insanlara yardım edebilme düşünceleri önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcılar, gönüllülüğü tanımlarken topluma faydalı olan işler fikri üzerinde sıklıkla durmuşlardır:

> *"İnsanlar için korkuyorsa veya endişeleniyorsa ve insanlık için endişeleniyorsa bu kişi gönüllü olabilir veya gönüllü mertebesine geçmiştir. ... Bir göçmen eğer gerçekten canı gönülden bir faaliyete katılıp, yardımcı oluyorsa demek ki bu adam kendi ülkesinde, eğer fırsatı olsaydı kendi ülkesini de değiştirebilirdi. Kendi ülkesinde de millete yardımcı olabilirdi. Fırsatı olmamıştır." (K11)*

> *"Benim için ne ifade ediyor. Ben kendim o zorlukları çektiğim için, gönlümle başkaları çekmesin diye ona uğraşıyorum. Elimden geleni onlara yapayım da, en azından biraz onları acısını hafifleteyim. Elimden geldiği kadar. Fazla olmasa bile. En azından bir gün onu düşünmeden yaşasın diye. ... Mesela ben gönüllü olarak çalışmak istedim ama başkası istemedi. Ama ben diyorum gönüllü olarak çalışacak diyorum, daha çok insanlara faydamız olur diyorum." (K1)*

Katılımcılar toplum tarafından göçmenlere yönelik olumsuz bir izlenim olduğu ve gönüllülüğün bu önyargılı tutumu değiştireceğine ilişkin düşüncülerini sıklıkla dile getirmiştir. Bu düşünce göçmenler tarafından gönüllülüğünün anlamlandırılmasında da karşımıza çıkmaktadır:

> *"Ben onların bakış açısından böyle düşünürüm, beni sadece boş oturan, gezen dolaşan insan değil de; biraz daha topluma katkısı olan, bir şeylere yardımım olsun, dokunuşum olsun gibi bir şey." (K3)*

Katılımcılardan biri, göçmenlerin gönüllülüğe bakış açısının zaman içerisinde başkalaştığını; ilk başta gönüllülük motivasyonu olarak dil gelişimini ve sosyal çevre edinimini sıralarken, değişen algısı ile gönüllülüğü insanların hayatlarında olumlu yönde

değişikliğe sebep olmak olarak belirtmiştir:

> *"Benim gittikçe değişiyor gönüllülüğe bakış açım, ilk gittiğimde zamanım dolsun bir Türkçem gelişsin, çevrem olsun diye düşünüyordum ama sonradan çok farklı bir şeye dönüştü. İnsanların gönlüne dokunmak, ihtiyaçları olduğu anda Hızır gibi yetişmek gibi bir şey oldu." (K3)*

5.2. Motivasyonlar

Gönüllülük motivasyonlarının bilinmesi, gönüllülüğe katılımın artması için önemlidir. Katılımcıları gönüllülüğe iten faktörler, gönüllülük motivasyonlarını ölçen diğer araştırmaların bulgularıyla örtüşmektedir.

5.2.1. Yardım Etme

Gönüllülük alturistik/özgeci bir kavram olarak karşımıza çıkar. Başkalarına yardım etme ve toplum için faydalı olduğunu hissetme duygusu, gönüllülüğün en temel motivasyonlarından biridir (Anderson ve Moore, 1978; Gülmez, 2019; Şentürk vd., 2016; Smith vd., 2010). Türkiye'deki göçmenleri gönüllülüğe motivasyonlar da gönüllülüğün bu özgeci tutumla örtüşmektedir. Nitekim katılımcıların çok büyük bir kısmı, gönüllülük motivasyonlarının topluma ve insanlara yardım etme ve faydalı olma duygusu ile ifade etmektedir. Gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılar başka insanlara yardım etmenin kendilerine iyi geldiğini, bu sebeple gönüllülük faaliyetlerinde aktif olarak yer aldıklarını belirtmişlerdir:

> *"Ama annem diyor ki sürekli vaktin gidiyor, git çalış bunu yapacağına diyordu. Hayır diyordum, bu iyi geliyor bana gerçekten. Paradan fazla geliyor bana hissettiğim şey, birine yardım etmiş olma hissim paradan fazla geliyor. Gerçekten çok iyi bir şey." (K2)*

> *"Hani biz oraya gidip yemek falan veriyoruz ya insanlara, "Allah razı olsun, iyi ki geldiniz." diye, bir insandan bile duymak insanı çok mutlu ediyor gerçekten." (K9)*

Özellikle maddi olarak imkanı kısıtlı bireyler için insani yardım faaliyetlerinde aktif olarak yer almak, gönüllülerin topluma fayda sağladıklarını hissettirmektedir. Göçmenleri gönüllülüğe iten en temel sebeplerden biri de maddi imkanları kısıtlı olan bireylerin karşılaştıkları zorlukları minimum düzeye indirmektir:

> *"Yemekten sonra çıkıyoruz dağıtmaya. İşte asıl emeğimizin karşılığını gördüğümüz yer orası. ... Mesela bir şey söylüyorlar, yemekten bahsediyorlar. Mesela, dün yemeğiniz böyleydi falan diye bahsediyorlardı. Bunun için biliyorsun emeğin boşa gitmemiş, bir katkın olmuş diye söyleyebilirim yani. Bazen şey oluyordu, mesela çocuklar vardı. Baba-anneleri yoktu onların. Zaten onların yemekleri bizden oluyordu. Hatırlıyorum. Bir de söylüyordu mesela, o her gün çalışıp yemeğinin parasını çıkartıyordu ama biz ona verdiğimizde mesela, biraz elinde para kalmış oluyordu. Böyle küçük şeyler beni çok etkiliyordu." (K2)*

Yapmış oldukları yardımın sonunda insanların ruh hallerindeki değişimi görebilmeleri, yani insanların mutluluklarına aracı olduklarını hissetmeleri katılımcıları gönüllü olmaya iten sebepler arasında yer almaktadır:

> *"Başka kişinin yüzündeki mutluluk ifadesini görüyorsun. O yaptığın gönüllülük ifadesini hiçbir şey istemeden yaptığın için, kendi rızanla, kendi isteğinle yaptığın için, onun ayrı bir hissiyatı var. Çünkü ihlasla yapıyorsun o işi. Bazen iş yapınca tam hakkını veremiyoruz ama bu işi kendi isteğimizle yaptığımız için tam hakkını veriyoruz. Tam hakkını verdiğimiz için karşımızdaki insan o hissi alıyor." (K7)*

> *"Mesela bir işi yapmak istiyorsun, görüyorsun insanlar bunu yapmış faydalanmış. İnsanlar bazen kendi faydası için de bir şeyler yapıyor. Ben sevindiğim için yapıyorum. İnsanlar seni görünce seviniyor, ablasını görmüş gibi oluyor. Onların gülüşüne bakıyorsun sen de seviniyorsun, mutlu oluyorsun." (K10)*

Göçmenlerin gönüllülük motivasyonlarından biri de yeni gelen göçmenlere yardım

edebilmek ve grup içi dayanışmayı sağlamaktır (Guo, 2014). Katılımcıların bir kısmı, diğer göçmenlerle empati yaparak karşılaşmış oldukları sorunların çözümünde onlara yardım edebilmenin kendilerine iyi geldiğini, bu sebeple aktif olarak gönüllülük faaliyetlerinde yer aldıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle kendilerinden sonra gelen göçmenler için yaşamlarını kolaylaştırabilmek ve onların Türkiye'deki sisteme uyumlarını için gerekli desteği sağlayabilmek için gönüllülük faaliyetlerinde yer aldıklarını belirtmişlerdir:

> *"Çünkü Türkiye'ye geldiğimde ben de yaşadım aynı durumları. İşte Türkçe bilmemek çok zor, hastaneyi bilmemek… Sistem tamamen farklı bir sistem. Onların dertlerine yardım edebilmek çok mutlu ediyordu." (K8)*

> *"Benden önceki gelenlerin, onun bana yardımı dokunabilir. Ama benden sonra gelenlere... Hani onlardan biraz daha önce geliyorsun ya, önce dili öğreniyorsun. Bizim sürecimiz böyleydi." (K9)*

Katılımcılardan biri, Türk gönüllülerdense göçmen gönüllülerin diğer göçmenlerle daha kolay empati yapabildiklerini dolayısıyla önceden edinmiş oldukları deneyimler sayesinde göçmenlerin sorunlarına daha etkin bir şekilde çözüm bulabileceğini belirtmiştir. Ona göre göçmenlerin gönüllü olması, diğer göçmenlerin geleceklerine ilişkin umutlu olmalarının önünü açmaktadır:

> *"Şimdi sen bir göçmenle görüşüyorsun ama onun ne yaşadığını, ne hissettiğini hiç bilemezsin. Ama ben yaşadım, anlıyorum. (…) Bir şey anlattığı zaman anlıyorsun yani. Çünkü sen de göçmensin ve bir zamanlar bu sıkıntıları yaşadın. (…) Bence göçmene en çok yardımcı olacak kişi gönüllü göçmen. (…) Bir de karşında anlayan bir kişi görürse, belki yardımcı olabilir diye bir umut görüyor. O da Suriye'den gelmiş, onun da Türkçesi yoktu diye görüyor kişi. Bence umut veriyor." (K4)*

5.2.2. Olumsuz Algının Yıkılması

Gönüllülük, farklı kültürleri bir araya getiren bir olgudur. Bu yönüyle önyargılı tutumları engellemekte ve kültürler arası iletişimde aracı bir rol oynamaktadır (Çakı, 2014b;

Uştuk ve Can Traunmüller, 2022). Katılımcıları gönüllülüğe iten motivasyonlardan biri de gönüllülüğün Türkiye toplumundaki göçmenlere yönelik olumsuz algıların yıkacağına olan inançlarıdır. Göçmenlerin toplum yararına çalışması, önyargılı tutumun değişmesi için bir adım olarak görülmektedir. Katılımcılar, gönüllülük faaliyetlerinde yer aldıkları zaman toplumdaki olumsuz imajın yıkılacağını ve göçmenlerin gerçek kişiliklerinin daha kolay tanınacağını ifade etmişlerdir:

> *"Biri ona nerelisin diye sorsa, Yemenliyim derse. O kişi derki, "bak bu Yemenli bana yardımcı olduysa… Ta nerelerden gelmiş buraya, neden bana yardımcı olsun." mesela. "Benim ona yardımcı olmam gerekirken o bana yardımcı olmuştur. Yani çok iyi bir kişidir.". Bu da önyargıyı azaltıyorlar. Bunlar benim için çok önemlidir. (…) göçmen bir insan gönüllü oluyorsa, göçmenlerin gerçek görüntüsünü, kişiliklerini ortaya koyuyor. Biz buyuz, diyorlar." (K11)*

> *"En azından kendim farklı yabancı bir ülkede dilini, adetlerini, kültürünü bilmediği bir ülkede bir şeyleri yapmaya çalışması; kendini ispatlamaya çalışması gibi bir şey. Yani bir yanlış imajı kırma, doğru imajı verme, doğru alıgıyı verme çabası gibi bir şey diye düşünüyorum ben." (K3)*

> *"Diğer kişilerin yabancılar hakkında düşüncelerini değiştirebilirler. Bu çok önemli bir şey bence. Çok gördüğüm kişiler var. Önyargılılar var. Çok önyargılı insanlar var. O önyargıları kırabiliyoruz gönüllülük yaptığımızda. Karşımdaki insan ne kadar ırkçı, önyargılı olsa da; o göçmen gönüllülük faaliyeti yaptığında diyeceği bir şey kalmıyor ki." (K7)*

Göçmenler, genelde ev sahibi halk için yardıma ihtiyacı olan ve destek olunması gereken kişiler olarak algılanmaktadır. Katılımcılar gönüllülük faaliyetlerinde yer aldıkları zaman bu algı yıkıldığını belirtmişlerdir. Sağladıkları faydalarla göçmenler artık yalnızca yardıma muhtaç ve destek olunması gereken kişiler olarak algılanmamakta, aynı zamanda topluma destek olan kişiler olduğunu da göstermektedirler:

> *"Güçlü olmak demektir. Çünkü genel olarak o göçmen genel bir önyargılı bir şey vardı. Zaten göçmen hep o ihtiyaca sahip olan, göçmen mesela hep ona*

yardım vermek lazım. Destek vermek lazım. Ama o gönüllü oluyorsa güçlü gösteriyor kendini. O hakkındaki önyargıları siliyor. (…) Hem güçlü hem de kültürlü olarak temsil etmektir." (K12)

Gönüllülük çoğu zaman kolektif bir hareketi ifade eder. Bu yönüyle göçmenler için gönüllülük faaliyetlerinde yer almak, tek başlarına harekete geçmelerinden daha etkilidir. Nitekim göçmenlerin birlik içinde hareket ederek önyargıları yıkılabilmeleri için gönüllülük faaliyetleri önemlidir:

"Şöyle, ben tek başıma bu kadar algıyı, yanlış bilineni düzeltemeyiz. O topluma katkı sağlayamayız. Sağlasak da çok az bir kitleye katkı sağlarız. Bunun için daha çok yayılıp, daha çok göçmene ulaşmak lazım. Hatta yerelde çok fazla insanın göçmenler hakkında merak ettikleri vardır. Bu göçmen doğru bir şekilde açıklama yaptığı, doğru cevap verdiği zaman arada bir hassasiyet kalmaz diye düşünüyorum. Bunun için her göçmen bir gönüllülük alanında faaliyetlere katılmalı." (K3)

5.2.3. İyi Hissetme

Gönüllüler çoğu zaman kendilerini iyi hissettirdiğini düşündüğü için gönüllülük faaliyetlerine katılmaktadır (Ballard vd., 2015; Smith vd., 2010). Buna paralel olarak katılımcılar gönüllülük faaliyetlerinde yer aldıkları zaman kendilerini iyi ve daha mutlu hissettiklerini dile getirmişlerdir. Ruh hallerindeki bu olumlu değişimler göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerine katılmalarının motivasyon kaynağı olarak ifade edilmiştir:

"Benim için, ben gönüllülük faaliyetlerine katıldığım zaman, bir çocuğun mutlu olmasını ve bir tebessüm yüzüne çizdiğinde benim için bu pozitif enerjidir ve tüm negatif enerjileri atmış oluyorum. Yani faaliyetlerden döndüğümde kendimi bir başka hissediyorum. Kendimi çok mutlu, işte böyle heyecanlı hissediyordum kendimi." (K11)

"Benim için sanki büyük bir nimet ki Allah vermiş benim için. Büyük bir şey geliyor. Yani nasıl anlatayım… Diyorum ki dünyada en güzel maaşı almış

gibi oluyorum Gerçi gönüllülük bir maaşı, bir karşılığı yok ama sanki Allah sadece bana vermiş gibi geliyor." (K1)

Bazı katılımcılar gönüllülüğün kişisel kazanımları üzerinde durarak, faydalanıcı konumundaki ulaşılan kişilerden çok gönüllü kişilerin gönüllülük yapmaya ihtiyacı olduğunu dile getirmiştir. Nitekim gönüllü faaliyetler, katılımcıların psikolojik iyi oluş hallerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu durum göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerine katılım motivasyonu olarak karşımıza çıkmaktadır:

"İnsanlar ne kadar söylerlerse de böyle bir şeye ihtiyacımız yok diye, insanın ihtiyacı var böyle bir şeye. Onlardan çok bizim ihtiyacımız var. Bunu fark ettim. Birkaç aydır gidemedim sınavlar vardı. İnsan kendini mutsuz hissediyor. Sürekli mutsuz gibisin. Ama bir gün geldin, yorgun olsan da enerji doluyor için." (K2)

Özellikle zorunlu göçle gelen göçmenler başta olmak üzere pek çok göçmen zorluklarla ve psikolojik baskıyla karşı karşıya kalmaktadır. Katılımcılar bu zorlukların ve psikolojik baskının azaltılması için gönüllülük faaliyetlerinde yer aldıklarını belirtmişlerdir:

"Şahsi olarak, üstümüzdeki psikolojik baskıyı azaltabilmek. Mesela yaşadığımız durumlarda gördüğümüz olayları gönüllülük yaparak... Günümüzün gönüllülükle geçmesi çok önemli bizim için. İşte dertlerimizi unutturuyor. Gönüllülük yaptığımızda karşımızdakinin gülümsemesi yetiyor yani karşımızdakini mutlu görmek bizi de mutlu ediyor. Psikolojik bir baskı oldu üzerimizde, onu unutmak için katılıyoruz." (K8)

5.2.4. Uyum Sağlama

Göçmenleri gönüllülük yapmaya iten en önemli sebeplerden biri de topluma uyumlarında bir araç görevi olduğunu düşünmeleridir (Alfieri vd., 2019; Handy ve Greenspan, 2009). Göçmenler, gönüllülük faaliyetlerine katıldıkları zaman hem diğer gönüllülerle hem de sahada farklı insanlarla karşılaşmaktadırlar. Katılımcılar için bu sosyal etkileşim Türkiye'ye uyum için atılan bir adım olarak görülmektedir:

"Bazıları kendini ifade etmek, yaşadığı sorunları paylaşmak için gidiyor. Bazıları yeni arkadaşlarım olsun, Türk arkadaşlarım olsun diye gidiyor. Oturduğum çemberden çıkayım diye gelenler de var." (K3)

"Kültürü anlamak bence, buranın nasıl yaşadığını, geçindiklerini anlamak için bence. Kültürü tanımak demek daha kolay yaşayabilmek mesela, daha fazla arkadaşlar bulabilmek için mesela." (K6)

Katılımcılar, gönüllü oldukları zaman kendilerini geliştirebildiklerini dile getirmiştir. Sosyal çevrelerinin genişlemesinin yanı sıra Türkiye kültürü hakkında daha detaylı bilgi sahibi olmak için gönüllü olduklarını ve bu sayede yeni kazanımlar edindiklerini belirtmişlerdir:

"Kültür farklı, bu kültür. Geldiler, gönüllü olarak da kendilerini geliştiriyorlar, yeni insanlarla tanışıyorlar. Kültürünü tanıyorlar gibisinden. Faaliyetlerin içinde iletişim oluyor. Kişilerarası." (K8)

"Bizim bir topluma katılmamız biraz zor. Kültürler farklı, diller farklı, yaptığımız işer farklı. Çok farklı olduğu için bize de farklı geliyor gerçekten. Bir aktivite olarak düşünün. Kendimizi geliştirebiliyoruz orada, insanlarla tanışabiliyoruz, vakit geçirmeyi, insanlara nasıl davranmayı öğreniyoruz." (K9)

5.2.5. Güvende Hissetme

Gönüllülük sahası göçmenler için baskı altında hissetmedikleri daha az stresli bir öğrenme ortamı hazırlamaktadır. Gönüllülük faaliyetlerinde yer alan göçmenler yanlış yapmaktan korkmadan rahatça diğer gönüllülerle etkileşime girebildiklerini, kendilerini yabancı hissetmediklerini, ayrımcılığa maruz kalmaktan korkmadıklarını ve ötekileştirilmediklerini ifade etmişlerdir.

"Mesela okulda bir şey söylersen yanlış olabilir ama burada öyle değil.

*Burada insansın, tamam. Burada birey gibi hissediyorsun kendini. İnsan gerçekten dışlanmaktan, yanlış şey söylersem bana gülerler falan diye korkuyor. Kim olsa zoruna gider illaki. Ama gönüllü faaliyetlerinde öyle bir şey yok gerçekten.**”** (K2)*

“Gönüllülük faaliyetlerinde ırkçı birine rastlamıyorsun, ayrımcılık yapan birine rastlamıyorsun. Sadece millete yardımcı olmak isteyen, milleti seven, herkesi seven, hayvanları bile seven kişilerle çalışıyorsun. O yüzden öyle bir ortamda kendini hiç yabancı hissetmiyorsun. Tam tersi.” (K11)

5.3. Kazanımlar

Göçmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcıların gönüllülük faaliyetlerinin sonucunda birtakım kazanımlar elde ettiği tespit edilmiştir. Bu kazanımlar uyum sağlama, psikolojik dayanıklılığın desteklenmesi, kişisel gelişim ve maddi kazanımlar olarak belirlenmiştir.

5.3.1. Uyum Sağlama

Gönüllülük faaliyetleri ortak bir amacı paylaşan farklı kültürden insanları bir araya getirerek etnik farklılıkların tolere edilmesini sağlar (Manguvo ve diğerleri, 2013) ve göçmenler için uyumu kolaylaştırıcı bir rol oynar (Guo, 2014; Handy ve Greenspan, 2009). Katıldıkları gönüllülük faaliyetleri ile göçmenler Türkiye’ye uyum süreçlerinin olumlu yönde etkilendiğini ve kendilerini ülkeye daha ait hissettiklerini belirtmişlerdir. Türkiye halkı ile arkadaşlık ilişkilerinin geliştirilmesi, sosyal çevrenin genişlemesi, kültürün öğrenilmesi ve diğer gönüllülerle iletişim kurulması göçmenlerin katıldıkları gönüllülük faaliyetlerinin çıktılar arasında yer almaktadır ve bu çıktılar göçmenlerin nezdinde uyumu kolaylaştırıcı unsurlar olarak görülmektedir. Göçmen gönüllülüğü uyum için önemli bir adım olarak görülmektedir:

“Bizim göçmen olarak bir ülkeye geldiğimizde uyum sağlamamız gerekiyor, sosyalleşmemiz gerekiyor. Böylece onların kurallarını anlayalım, nasıl

hayatları var yani. Uyum sağlamam için gönüllülük bana çok yardımcı oldu." (K2)

"Biz sizlerin içinize girdiğimiz için önümüz tam açık oldu, biz de ona göre kendimizi uymaya sağladık, sizin gibi. Eğer öyle faaliyetlere katılmış olmasaydık bu kadar Türk arkadaşın arasına girmezdik ama girdiğimiz için önümüz tam açık oluyor, her şey nasıl sağlanıyor, iletişim nasıl geçiyor gibisinden. Biz girdiğimizde de onun gibi olmaya çalıştık." (K8)

5.3.2. Psikolojik Dayanıklılığın Desteklenmesi

Gönüllülük mutluluk, yaşam doyumu, psikolojik sağlığı desteklemekte (Thoits, 2012) ve göç sürecine eşlik eden olumsuz duyguların azaltılmasını sağlayarak destek ağlarının genişlemesine sağlamaktadır (Guo, 2014). Araştırmanın en önemli sonuçlarından bir tanesi, gönüllülük faaliyetlerine katılan göçmenlerin psikolojik dayanaklıklarının desteklenmiş olduğudur. Katılımcılar, gönüllülük faaliyetleri sayesinde kendilerini iyi hissettiklerini, geçmişte yaşamış oldukları travmaların etkilerinin azaldığını ve göçün beraberinde getirdiği zorluklarla daha kolay başa çıkabildiklerini dile getirmişlerdir.

"Benim o anda durumum çok kötüydü çünkü kardeşimi kaçırdılar, o 18 yaşındayken kaçırdılar Suriye'den. 3 yıl sonra onun fotoğrafı, işkence altında öldürüldüğünü gördüm. O an ben hiç kimseden destek alamadım. Böyle gönüllülük faaliyetlerine katılmak bana çok iyi geldi. Sanki ben ihtiyaç duyduğum zaman gönüllü olmuştum gibi oldu." (K12)

"Benim de kuzenlerim var. (...) Bir kez getirdim çok sevdiler onlar da. Odalarından çıkmıyorlardı. Böyle depresyondaydı, çok kötü durumdaydı. Dedim ki, bir gün gel görürsün. Bir işin yok zaten, bir şey de yapmayacaksın. Zor evden çıkardım onu. (...) Gerçekten o kız gülmeye başladı. Neredeyse beş aydır onun güldüğünü görmemiştim" (K2)

"Motivasyon oluyor insana. İyi hissettiren bir şey. Kendini iyi hissettirmek için. Çevren oluyor, arkadaşını çoğaltıyor. Şöyle, senin için düşünenler

olduğunu bilmen bile yeterli oluyor bazen. Seni unutmayanlar oluyor." (K8)

Gönüllülük faaliyetlerine katılım, kendileriyle aynı zorlukları yaşamış veya daha zor şartlarda yaşam sürmekte olan insanlarla bir araya gelen gönüllülerin bulundukları sosyal pozisyona ilişkin içgörü elde etmelerini sağlamaktadır (Uştuk ve Can Traunmüller, 2022). Yaşamış oldukları zorluklarla başa çıkarken, daha zor durumda olan kişilerle bir araya gelen göçmenler, onlara yardımcı olmanın kendi yaşam koşullarındaki imtiyazların farkında olmalarını sağlamıştır. Bu durum, gönüllülük faaliyetlerine katılan göçmenlerin psikolojik dayanıklılıklarını artırmış ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarını kolaylaştırmıştır:

"Zor zamanlarımdı, üzgündüm. O zamanlar çocuğumu yeni kaybetmiştim ben. Beş altı ay olmuştu hatta. Benim Allah unutmama yardım etti. Hayır işlerine kapımı açtı. (…) Bir iş karşıma çıktı. Hayır işi çıktı. Ben sokaklara aileleri tanımaya çıktım. Birini görüyorum, çocuğu engelli. Birini görüyorum yatalak çocuğu var. Birini görüyorum çocuğunu kaybetmiş. Onun acısı benden daha zor geliyor. O acısını söyleyince, ben acımı unuttum. Dedim bak Rabbim sadece bana acı vermemiş. Bak onun da acısı var, diye. Aileleri görünce biraz acımı da unutmama yardım etti-unutmam tabi ki de, ama biraz hafifledi." (K1)

"Evde de kötü bir şeyler olsa da yani onların durumunu gördükten sonra mesela evlerinin durumunu falan görüyorum anneme de sürekli diyorum ki zaten biz şeydeyiz, nasıl desem saraydayız sanki. Evimiz çok iyi olmasa da sanki saraydayız onlara göre. Onların evleri çok kötü. Bizim Allah'tan annemiz var yani, babamız olmasa da annemiz var. Bazıları, çocukları gördüğümde anneleri babaları bile yok. Bu da benim için çok iyi oldu, psikolojik yönden diyebiliriz. O süreç çok zor. Damla (gönüllülük organizasyonunun ismi) olmasaydı çok zor oluyordu. Bazen insan başkalarını görüp ben neden böyleyim başkalarının bunları var falan. Ama onları gördükten sonra ben kendimi iyi hissediyordum. Başkalarına yardımcı olmak yani birine de yardımcı oluyor gibi hissettiğimde iyi bir şey yapmış gibiyim. Yani o gün iyice uyuyorum yani, diyebiliriz." (K2)

5.3.3. Kişisel Gelişim

Gönüllülük faaliyetlerine katılım özgüven, yeni şeyler öğrenme, iletişim becerileri, sosyal beceriler ve dil becerileri gibi kişisel gelişim unsurlarını desteklemektedir (Dudley, 2007; Gray ve Stevenson, 2020; Guo, 2014; Primavera, 2014; Smith vd., 2010). Katılımcılar, gönüllülük faaliyetleri ile yeni yeterliliklere sahip olduklarını ve süregelen bilgi ve becerilerine yenilerini eklediklerini belirtmiştir. Gönüllülük katılımcılara sosyal ve kültüre beceriler başta olmak üzere özgüven gelişimi, kültürler arası yeterlilik ve saha deneyimi gibi yeni beceriler kazandırmaktadır:

> *"Kendini geliştirmek, çünkü ben faaliyetlere katıldığım zaman görüyorum ve öğreniyorum. Bu durumda böyle yardımcı olman gerekiyor diyorum mesela, o kadar öğreniyorum ki bazı şeyleri." (K4)*

> *"Kendimi birey olarak hissetmeme yardımcı oluyor öncelikle, özgüvenimi artırdı ikinci olarak." (K2)*

Gönüllülük faaliyetlerine katılmak, katılımcıların kendilerini geliştirebilecekleri farklı alanları da keşfetmelerinin önünü açmaktadır. Bu durum göçmenlerin farklı sosyo-kültürel ortamlardan kişilerle bir araya gelmelerine ve yeni fırsatlarla karşılaşmalarına yardımcı olmaktadır:

> *"Bir de ona katıldıktan sonra başka aktivitelere de katılma şansı bulabiliyorlar. Bizde de öyle oldu. Oradaki insanları tanımazsam, o faaliyetleri göremezdim. Onun sayesinde biz başka aktivitelere de katılabiliyoruz yani." (K9)*

5.3.4. Maddi Kazanımlar

Kişinin gönüllü yaptığı işler karşılığında maddi bir karşılık alıyor olması, gönüllülüğe engel değildir, zira kimi zaman alınan karşılık sürecin ilerlemesi için gereklidir (Ellis ve Campbell, 2005; Smith, 1981). Araştırmaya katılan göçmenlerin bir kısmı gönüllüsü oldukları projenin aynı zamanda faydalanıcısı konumundadır. Maddi anlamda

imkânı kısıtlı olan bölgelerde yemek dağıtımı projesinde yer alan gönüllüler, proje sayesinde edinmiş oldukları çevre tarafından hem maddi olarak desteklenmekte hem de projeden aileleriyle birlikte faydalanmaktadırlar.

> *"Mesela zor durumda kaldıkça, Allah onların da kalbine koyuyor ki benim de durumumu sorsalar. Onlar da durumumu soruyorlar. Kaç kişisin, eşin çalışıyor mu? İş varsa çalışıyorlar. İş yoksa yok. Onlar da yardım ediyor. (...) Bu da senin hakkın, bunu da sen götür ye. Senin de çocuğun var diye. O benim faydam yani. İlla maaş almak, aylık bir maaş almama gerek yok ki. Onların da verdiklerini ben maaş sayıyorum kendime. Hem rızkım diyorum, hem maaşım diyorum." (K1)*

> *"Çok faydası oluyor. Sadece kendi ailemi söylemek istersem tabii, biz yedi kardeşiz. Hepimiz öğrenciyiz. Bir tek babam çalışıyordu. Sadece maddi anlamda değil, manevi olarak da bize destek oldular." (K9)*

Aktif olarak gönüllülük faaliyetlerinde yer alan katılımcılardan bir kısmı gönüllülük faaliyetleri sayesinde yeni ekonomik fırsatlar elde ettiklerini belirtmiştir. Bir katılımcı resim yeteneğinin sahada keşfedilmesiyle birlikte gönüllüsü olduğu kuruluşun dergisinde çizerlik yaptığını belirtmiştir. Katılımcı edindiği bu yeni çevre sayesinde farklı mecralarda yayınlanmak üzere eserlerini göndermeye başlamıştır.

> *"Dedim ya gönüllü olarak çizdim. Karşılığında bana neler döndü yani. Sümeyye ile de bakanlığa götürdü beni, bir kitaba çizdim, orada para karşılığında çizdim. Annem bana sürekli diyordu ya neden bedava çiziyorsun, diyorum ki şşt, hiçbir şey yapma. Ben buna inanıyorum, ben birine bir şey verdim, Allah başka yönde bir katkısı dönüyor insana. Sen Allah için bir şey yaparsan illaki Allah da senin için bir şey yapar yani." (K2)*

5.4. Uyum Sürecine Etkisi

Göç, yalnızca coğrafi olarak yer değiştirmek değil; siyasi, toplumsal ve kültürel olarak da büyük bir değişimi ifade eder. Göçmenin doğup büyüdüğü ve bildiği bağlamdan

yeni bağlama hareketi beraberinde uyum sorununu da getirir. Göç ettiği yeni bağlamda ev sahibi toplum için de *yabancı*dır. Çoğu zaman dilini bilmediği ve kültürüne yabancı olduğu bir ortama uyum sağlayabilmesi için sosyal hayata aktif katılım önemli bir yer tutar. Göçmenlerin aktif olarak gönüllülük faaliyetlerinde yer alması, Türkiye'ye uyumlarını kolaylaştırıcı birtakım kazanımlar elde etmelerinin de önünü açmaktadır. Bu başlık altında, göçmenlerin katıldıkları gönüllülük faaliyetleri ile elde ettikleri dil öğrenimi, kültür öğrenimi ve sosyal etkileşim kazanımları ele alınacaktır.

5.4.1. Dil Öğrenimi

Bilindiği üzere ev sahibi topluma uyumun temel yapı taşlarından birisi dil öğrenimidir. Gönüllülük göçmenlerin dil öğrenimine katkıda bulunmaktadır (Dudley, 2007; Guo, 2014; Handy ve Greenspan, 2009). Katılımcıların tamamına yakını için, gönüllülük deneyimleri Türkçe dilini pratik anlamda öğrenmelerinin yolunu açmıştır. Katılımcılar arasında Türkiye'de ortaöğretim ve üstü seviyelerde örgün eğitim almış veya bu eğitimlerine devam eden katılımcılar da bulunmasına rağmen, gönüllülük deneyimlerinin Türkçe dil bilgilerini daha iyi geliştirdiklerini dile getirmişlerdir:

> *"Türkçeyi öğrenmemde çok yardımcı oldu. Ne kadar okul okusam da… İki sene okul okudum bir sene TÖMER'e katıldım. Ama bu kadar iyi konuşmam gönüllülükle oldu. Bilsek de konuşmazsa insan zorlanıyor. İllaki konuşmamız, alışmamız gerekiyor. Benim gönüllülük konuşmama çok yardımcı oldu. Bir de okul derslerimde, araştırmalarımda falan çok işime yarıyor." (K2)*

> *"Mesela ben Adıyaman'a ilk geldiğimde hiç konuşmuyordum. Ama aslında ben konuşkan bir insanım. Konuşuyorum, gülüyorum. Ama ilk geldiğimde biraz uzak durdum. Gönüllülük gibi bir şey yoktu aklımda. Sadece okula, eve. Gönüllülük yaptığımda; hocalarla, öğrencilerle, insanlarla iletişim kurduğumda artık yoldaki bir insanla bile konuşabilirim. O kadar kolay oldu benim için. Alıştım, öğrendim ve yapıyorum şu an." (K4)*

Gönüllülük sahası, göçmenlerin konfor alanlarından çıkarak, yeni bir ortamda Türkçe konuşmalarını teşvik etmektedir. Katıldıkları faaliyetler, aileleri ve göçmen

komşuları ile anadilleri ile kurdukları iletişimin dışında, Türklerle ve anadili farklı olan diğer göçmenlerle Türkçe olarak iletişim kurmalarının önünü açmaktadır.

> *"Tüm etraftaki kişiler sadece Türkçe konuşuyorsa, sen de ne kadar az Türkçe biliyor olsan da yine de Türkçe konuşmak zorunda kalacaksın ki öğrenebileceksin. Bize birçok faaliyetlerde Türkçe konuşmaya çalışın, dilinizi geliştirmeye çalışın diyorlardı ki haklılar. Türkçe konuşan kişiler varken, Türkçe konuşma yeterliliğini geliştirmek istiyorsan o durumda çok iyi yapabilirsin bunu." (K11)*

> *"Türkçe konusunda da fayda sağlıyor çünkü oraya sadece Suriyeli veya başka göçmenler gelmiyor, Türk arkadaşlar da geliyor. Onlarla sohbet ederken elbette faydalanıyoruz. Çünkü Türkçe konuşuyoruz." (K5)*

Göçmenler, katılmış oldukları gönüllülük faaliyetleriyle dilin günlük hayattaki kullanımına ilişkin birtakım bilgileri yaşayarak öğrenme fırsatı bulmuşlardır. Günlük kullanımda yanlış anlaşılmaya yatkın olan söylemlerin ve ifadelerin doğru kullanımı hakkında bilgi edinmişlerdir. Bu durum, iletişim kurarken meydana gelebilecek yanlış anlaşılmaların engellemesi ve göçmenler için kendilerini doğru ifade edebilecekleri sağlıklı bir iletişim ortamı kurmalarına katkı sağlaması açısından önemlidir.

> *"Ben ilk geldiğimde, çekiniyordum. Bir kız hoşuma gitti. Ama ben bununla konuşursam tersler beni. Hep uzak duruyordum. Ama gönüllü olduğumda nasıl konuşacağımı bildiğimde, hangi dilde nasıl telaffuzla… Mesela ben sana "bi' baksana" desem, sen bakarsın ama "bakar mısın" dediğimde sen bakacaksın ve… Nasıl desem, dili nasıl konuşacağımı artık anladım. Kolay geliyor artık bana. Alıştım, alışmakla oluyor. Nasıl konuşacağımı bildim ve hala öğreniyorum." (K4)*

> *"Bir Türk ile konuştuğumda ne zorlarına gidiyor, bizim kullandığımız bazı kelimeler onlar için kötü anlama geliyor. Bu konuda benim için çok yardımcı oldu gönüllülük faaliyetlerine katıldığım zaman. Dikkat ediyorum bazı kelimelere." (K2)*

5.4.2. Kültür Öğrenimi

Göçmenlerin, bulundukları yeni bağlamın kültürel yapısını öğrenmeleri uyumları için önemli bir adımdır (Dudley, 2007; Guo, 2014; Manguvo ve diğerleri, 2013; Schoeneberg, 1985). Göç edilen ülkenin yaşam ve düşünme biçimlerini anlaması için gerekli olan sosyo-kültürel uyum, en iyi yaşanılarak öğrenilir. Gündelik hayatın ve doğum, düğün, cenaze gibi önemli olaylarda gerçekleştirilen seremonilerin öğrenilmesi göçmenlerin ev sahibi ülkeyi anlamlandırmalarını kolaylaştırır. Gönüllülük faaliyetlerinde aktif yer alan göçmenlerin büyük bir kısmı, bu faaliyetlerinin sonucunda Türkiye kültürüne aşina olduklarını ifade etmişlerdir:

> *"Türkçeden başka, mesela neler yapıyorlar onları da bilmek çok iyi oluyor. Çünkü başka bir insan veya başka bir kültür öğreniyoruz. Mesela ben iktisat okuyorum, ileride Türk vatandaşları evlerine ne alıyorlar, bir şirkette çalışırsam evlerine ne aldılar bunu bilmem önemli. Bunu bilirsem çok iyi işler başarırım." (K5)*

> *"O göçmen başka bir ülkeye, yabancı bir ülkeye, ona göre yabancı bir ülkede yaşıyordu mesela. O ülke, onun kültürleri hakkında ya da hiçbir şey hakkında bilmiyordu. Toplumla entegrasyon (kelimeye çeviri uygulaması ile erişiyor) yani. Evet. Çünkü en derin bir noktaya giriyor. Çok bilgilere sahip oluyor insanlar açıkçası. Mesela ben o gittiğim şehirleri, bir vatandaş gitmeyen birinden ben daha iyi biliyorum." (K12)*

Katılımcıların bir kısmı, yemek dağıtım projesinde gönüllü olarak yer almaktadır. Bu göçmenler proje sayesinde Türkiye'nin yemek kültürüne aşina olduklarını ve alıştıklarını belirtmişlerdir. Yine bir katılımcı, kendi kültürüne ait yemekleri pişirerek diğer gönüllüler ve proje görevlileri ile paylaştığını belirtmiş, projede tattığı yemeklerin tariflerini alarak evinde pişirdiğini belirtmiştir:

> *"Ben de zaten yemek yapmayı severim. Zaten onlardan birçok tarif aldım. Bir de onlara da yemek getiriyordum, dolma. Onlar da benden tarif istiyorlardı. Kaç defa onlara yemek getirdim. (...) Evet oraya götürüyordum. Ama bazen*

de çorbalar yapıyordum. Çok beğeniyordum, onlara soruyordum nasıl yaptın çorbalarını, ben de evde yapıyordum. Bir çorba var, ismini sürekli unutuyorum. Turuncu bir şey, evde sürekli yapıyorum onu da." (K2)

"Mesela yemeklere aşina olduk. Sizin yemekleriniz farklı bizim yemeklerimiz farklı. Burada çok nazik konuşuyor insanlar, tatlı dille anlatılıyor. Sizin diliniz çok tatlı Türk dili. Bazı şeylerle yeni tanışıyoruz. Mesela yemekler, düğün falan olsa kültürünüz farklı sizin." (K10)

5.4.3. Sosyal Etkileşim

Göçmenlerin gönüllülüğe katılımı, sosyal etkileşimin sağlanmasını ve iletişim ağının genişlemesini böylece göçmenlerin sosyal ilişkilerinin gelişmesini sağlar (Guo, 2014; Manguvo vd., 2013; Schoeneberg, 1985; Smith vd., 2010). Gerçekleştirilen görüşmelerde, katılımcıların tamamı sosyal çevrelerinin genişlediğini ve yeni arkadaşlıklar edindiklerini belirtmişlerdir. Kurulan bu ilişkiler göçmenlerin ve ev sahibi toplumun birbirini tanıması adına önemlidir. Bu etkileşim göçmenlerin Türkiye halkını daha iyi tanımalarına sebep olmuş ve beraberinde yeni iletişim ağlarının genişlemesini de getirmiştir.

"Oraya tek başına gitmiyor. Yarısı Türk yarısı Suriyeli gidiyor. Onlar da hem Türkçe öğrenmesi için hem de arkadaşlık yapması için hem de kendisini iyi hissetmesi için önemli." (K5)

"Bir de öğrencilerle konuşmakta, kaynaşmakta yardımcı oluyor, Türk veya yabancı olsun fark etmeden. Sosyalleşmeme yardımcı oluyor." (K4)

Göçmenlerin gönüllü olmadan önce yok denecek az sayıda kısıtlı bir sosyal çevresi olduğu, gönüllülük faaliyetlerine katılmaya başladıktan sonra bu çevrenin fazlasıyla arttığı belirlenmiştir:

"Okulum ilk açıldığında online uzaktandı. Hiç kimseyle konuşmuyordum. Bir de Türkçe oluyordu dersler, kimseyle konuşmuyordum. İki sene okudum okullarda kimseyle konuşmam yani. Arkadaşım bile yoktu. Şimdi bakarsan

arkadaşlarımın hepsi gönüllü. (…) Bir de hayatımda hiç böyle arkadaşlarım olmadı. Mesela şu an 23 yaşındayım ya, 20'den sonra-bu iki senede gerçekten arkadaşım oldu. Bugün gittik ya mesela, iki tane sosyal medyadan takipleştik, iki arkadaşımızla, iki Türk ile tanıştığımı söyleyebiliriz. Bu benim için Türkçede çok yardımcı oldu, aslında Türkiye'ye uyum sağlamada her yönden yardımcı oldular. Abimin mesela iş bulmasında Ayhan Abi yardımcı oldu." (K2)

"Kendimden söz etmek istiyorum. Hatta bir insana merhaba bile diyemiyorum mesela ben. Ama sizin o toplumdaki gönüllü olan gençler çok güler yüzlüler, sen konuşmasan bile hemen yanına geliyorlar. Nasılsın, ne yapıyorsun, nasıl geçti, bizimle iyi geçiyor mu, mutlu musun burada diye sorular veriyorlar. Biz de hemen o sorulara cevap vermeye çalışıyoruz ya, bu sırada kaynaşıyoruz. (…) Ben bu 4 sene içerisinde hiç kimseyle arkadaş olamadım çünkü nasıl anlatsam, onlar beni çok kendilerine yakın bulmadılar. Çok yabancı oluyordum onlara. Gördüklerinde bile insanlar anlıyorlar. Bu Türk değil, başka bir ülkeden gelene benziyor. Ama bu gönüllülük gençleri hemen nasılsın, ne yapıyorsun falan diye sorular verdiğinde insan hemen kaynaşmak istiyor. Hani cevabını hemen veriyorsun ya, sen de sorular soruyorsun; nereye gittin, yemek nasıldı, aç mısın, tok musun…" (K9)

Katılımcılar, gönüllülük ile kurmuş oldukları arkadaşlık ilişkileri sayesinde, günlük hayatta karşılaşmış oldukları problemlere çözüm için danışabilecekleri birileri olduğunu belirtmişlerdir:

"Mesela baya bir arkadaş edindim kendime. Hepsi de benim hakkımda çok iyi şeyler söylüyor. Benim için yapabileceklerini fazlasıyla yapıyor. Bir sıkıntı yaşadığımda geliyorlar yanıma. Dertleşmeye gibisinden. O yönden de iyi arkadaş çevresi. Çoğu Türklerden oluyor." (K8)

"Önceden bir sorunumuz olsa, sorumuz dahi olsa soracak hiç kimsemiz yoktu. Şimdi kardeşim için, benim için bir sorunumuz olsa hemen birini arıyoruz ya da mesaj atıyoruz. "Yardım edebilir misin?" Tabi diyorlar, sen bana yaz ben sana elimden geldiği kadar yardım edeceğim diyorlar. Bunun

kendisi, onların olması bile… Bir sorumuz olduğunda sorabileceğimiz birileri oldu." (K9)

Ev sahibi halk için önyargılı tutumlar göçmenlerin yeni bağlama uyumlarının önünde bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklere ilişkin önyargıların giderilmesi konusunda da gönüllülük faaliyetleri etkin rol oynamıştır. Türkiye halkı ile etkileşime geçilmesi bu önyargıyı yıkıcı bir faktördür. Gönüllülük sahası göçmenlerin Türkiye halkını yakından tanıyabilecekleri bir ortam sağlamaktadır:

"Benim Türkleri tanımama yardımcı oldu bu iş. Annem diyor ki, Türkler böyle yaparlar, böyle diyorlar falan. Hayır, diyorum bizimkiler öyle değil. Bir de bütün Türkleri kapsamıyor ki mesela. Bütün ülkeyi aynı şeye koymamalıyız bence." (K2)

"Yani mesela ben bir kişiye daha yaklaşırsam onu daha iyi görebilirim. Genel olarak insanlar, hem Türk hem Suriye insanında, medyanın gösterdiğine inanıyorlar. Uzak mesafeli olduk aramızda, bir birlerimizle. O gönüllülük, insanlarla yaklaşmaya izin veriyor. İletişimle hem bilgi verebilirim hem de bilgi alabilirim. Nasıl yaşadığını, ne olduğunu, neye inandığını öğrenebilirim. Bunun yüzünden uyum sağlamak daha kolaylaşır." (K12)

5.5. Göçmenlerin İhtiyaçları

5.5.1. Önyargısız Yaklaşım

Göçmenler günümüz koşullarında en çok önyargısız yaklaşıma ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Önyargılı tutumlar, kimlik ve aidiyet duygusu da dahil olmak üzere göçmenlerin yeni bağlamdaki sosyal ve kültürel entegrasyonunu etkileyerek daha genel olarak gruplar arası ilişkilerin tonunu da belirleyebilir (Christ vd., 2013, s. 5). Nitekim, bir toplumdaki sosyal uyum ve çatışmanın derecesi, göçmenlere yeni ülkelerinde sunulan karşılamanın sıcaklığından etkilenir (Fussell, 2014, s. 2). Katılımcılar, Türkiye halkının göçmenleri yeteri kadar tanımadıklarını bu sebeple de göçmenlere önyargıyla yaklaştıklarını

belirtmişlerdir. Göçmenlerin en önemli ihtiyaçlarından bir tanesi Türkiye halkı tarafından önyargılı yaklaşımların bir kenara bırakılmasıdır:

> *"İlk önce Suriye toplumunun hareket edebilmesi için önyargıların kırılması gerekiyor. Herkes, herkes gibi değil. Bunun bilinmesi gerekiyor. Evet çok kötü insanlar var, buna bir şey demiyorum ama o iyi insanlar kötü insanlara engel olamıyorlar. (...) O kötü insanlar iyi insanların önünü kapatıyorlar. İyi insanların iyilik yapmasına engel oluyorlar. Genelleme yapılmaması gerekiyor bence, genelleme yapıldığı için zorluk çekiyoruz." (K7)*

Katılımcılara göre Türkiye halkı göçmenlerin gerek hayat hikayelerine veya yaşam koşullarına gerekse göç etme nedenlerine ilişkin doğru bilgiye sahip değillerdir. Onlara göre bu durum önyargıların oluşmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla göçmenler bu önyargıların aşılması için Türkiye halkının kendilerine ilişkin doğru bilgi edinmelerine ihtiyaç duymaktadır:

> *"Suriye hakkında, savaş hakkında gerçekleri bilmeye ihtiyacı var, karşı tarafın bilmesine. Çoğu insanlar yanlış bilgiye sahip olduğu için bize kötü bakıyorlar. Ama bilmiyorlar biz nasıl çabaladık nasıl savaş verdik. İnsanların sabırları için bir limit vardır, biz bu limiti çok aştık." (K12)*

> *"Önyargısız yaklaşmaya ihtiyacı var. Hangi şartlardan geçtiği, buraya nasıl geldiğini bilmeden yargılamamak lazım." (K3)*

Göçmenlere yönelik bu önyargının sebeplerinden biri de iletişimsizlik olarak görülmektedir. Birbirinden farklı arka plana sahip kişilerin veya grupların birbirleri ile iletişime geçmesi önyargıların azaltılası açısından önemlidir (Allport, 1954; Pettigrew, 1998). Katılımcıların çoğuna göre, Türkiye halkı göçmenlerle sağlıklı bir iletişim süreci yürütmediği için göçmenleri yeteri kadar tanımamaktadır. Bu sebeple göçmenlere yönelik önyargıların yıkılması için temel ihtiyaçların biri de Türkiye halkı ile göçmenlerin iletişime geçmesidir:

> *"İletişime. İletişim olsaydı, bizim hakkımızda Türkler yanlış düşünmezdi. Çünkü beni dışardan ilk kez gören Türkler, "Suriyeliyim" dediğim zaman,*

"Aa Suriyeli mi" diyorlar. Ama iletişim kurduğumda, "Ben böyleyim bunları yaptım" diye anlattığımda veya konuştuğumda, "Türkçen varmış, çok iyi, güleryüzlüsün" falan, "sevdik seni diğer Suriyeliler gibi değilsin" diyorlar. Ama öyle bir şey yok. Ben Suriyeliyim zaten. Ama siz diğer Suriyelilerle iletişim kurmadığınız için ya da konuşmadığınız için bilmiyorsunuz." (K4)

5.5.2. Dil Öğrenimi

Dil öğrenimi, yalnızca alfabenin ve dilin belirli kurallarını öğrenmekten ibaret değildir. İkinci dil edinimi sosyal ve politik çıkarımları olan bir konudur; göçmenlerin sivil haklara erişimini kolaylaştırıcı ve uyumlarını destekleyici bir rol oynar (Olsen, 2000). Katılımcılara göre göçmenlerin en temel ihtiyaçlarından bir de dil öğrenimidir.

"Benim açımdan göçmenlerin ilk önce ihtiyacı olan şey buranın dilini öğrenmek." (K9)

"Yani diğer Suriyelilerin dili olsaydı, yani benim gibi konuşabilselerdi bence bu sorunu yaşamazlardı. Kendini anlatabilirlerdi, konuşabilirlerdi. Bence çok iyi olurdu. Önce dil öğrenmeleri sonra da iletişime geçmeleri lazım." (K4)

5.6. Uyum İçin Gerekenler

5.6.1. Ayrımcılıkla Mücadele

Ev sahibi toplumun göçmenlere yönelik davranışları önemlidir. Zira bu davranışlar göçmen politikalarına verilen desteği ve bu politikaların başarısını; göçmenlere yönelik tutumları; göçmenlerin kabulünü, hayat koşullarını ve toplumdaki uyum ve uyumsuzluk düzeyini etkilemektedir (Esses, 2021, s. 3). Ev sahibi halka karşı gösterilen tutumlarla göçmenlere yönelik tutumların farklı olduğu anlar, göçmenlere yönelik ayrımcılığın belirginleştiği anlardır (Acolin, Bostic ve Painter, 2016). Göçmen ayrımcılığı işsizlik, hayat

beklentisinin düşmesi, güven duygusunun azalması, yaşam memnuniyetinin azalması, fiziksel ve psikolojik sorunların ortaya çıkması gibi sorunlara sebep olmaktadır (Esses, 2021; Pascoe ve Smart Richman, 2009). Tüm bu faktörler göçmenlerin ülkeye uyumunu zorlaştırmaktadır.

Katılımcılar, maruz kaldıkları ayrımcı tutumların Türkiye'ye uyum süreçlerinde gerek Türkiye halkı gerekse göçmenler nezdinde önüne geçilmesi için adımların atılması gerektiğini düşünmektedir:

> *"Biz kimsenin zarar vermesini istemiyoruz buraya. Ya tahkir olmaya, kötü bir gözle bakmaya… Yabancı olarak aman bıktık bunlardan demek… Biz hiç istemiyoruz böyle şeyler söylenmesini. Geçen birisi dedi ki, hiç istemiyoruz. Kendi kimliklerinizi kalsın elinizde. Suriyeli Suriye'de kalsın. Afgan Afganistan'da kalsın…" (K1)*

> *"İnsanlar, birbirine diline, ırkına, dinine (dinlerimiz zaten bir), önyargıda bulunmadan tanımak isteseler daha çok iyi olur diye düşünüyorum. Bir tane Afgan kötü bir şey yapsa tümünün öyle adlandırılmaması gerekiyor. Bence iki tarafında önyargıda bulunmaması gerekiyor her iki tarafında." (K9)*

Katılımcılar, maruz kaldıkları ayrımcı tutum noktasında devletin müdahalesini gerekli bulmaktadır. Göçmenlere yönelik ırkçılığı ve ayrımcılığı önleyici politikalar izlenmesi gerekmektedir:

> *"Bir de bence yabancılara ırkçılık olaylarında ceza verilmeli. Çünkü onlar büyük bir boşluk oluşturuyor iki millet arasında. (…) Bence hem Türklere hem de Suriyelilere ırkçılık, yani ayrımcılık gösteriyorsa ceza verilmeli." (K12)*

> *"Manevi anlamda devlet tarafından zorbalığa yönelik iki tarafa da, ırkçılığa yönelik, ırkçılık konuşmalarına yönelik çalışmaların sürdürülmesi gerekiyor ve sürekli açıklama yapılması gerektiğini düşünüyorum." (K11)*

5.6.2. Dil Eğitimi

Uyum politikalarının başında dil öğrenimi gelmektedir. Kanada, Amerika ve Avustralya gibi pek çok ülke göçmen politikalarında dil öğrenimine özel bir yer ayırırlar (Christensen ve Stanat, 2007; Kaushik ve Drolet, 2018; Olsen, 2000). Bulunulan ülkenin resmi dilini konuşamama ve buna bağlı olarak resmi dili konuşan halka etkileşime girememek göçmenlerin uyumu önündeki temel engellerden biridir ve göçmenlerin uyumu açısından büyük öneme sahiptir (Derwing ve Waugh, 2012; Kaushik ve Drolet, 2018). Göçmenlerin Türkiye'ye uyumu için en önce yapılması gereken şey dil eğitiminin alınmasıdır. Bu anlamda katılımcılar göçmenlerden Türkçeyi öğrenecek adımlar atmasını beklemektedir:

> *"Suriyelilerin daha fazla Türkçe öğrenmeye açık olması gerekiyor. Türkçe önemli, zaten Türkçe öğrendikten sonra uyum otomatikman sağlanır. Sıkıntı bence dilde. Dil öğrenirlerse uyum sağlanır." (K7)*

> *"Afganlar hep Türklerin içinde değil ki, çoğu zaman ailesini içinde. Çok ortamda değil ya Türklerle, bazen işte bir araya geliyor sadece mesela erkekler. Aileler evde hep Afganca konuşurlar, video izlese de mesela Türkçe izlesen anlamazsın ki. Giderler Afganca videolara bakarlar." (K10)*

Çocuklar ve gençler eğitim hayatının içinde oldukları için dil becerilerini daha kolay geliştirmektedir. Ev hanımları ve çalışanlar içinse Türkçeyi öğrenebilecekleri kurslara katılmaları daha zor olmaktadır. Katılımcılar çeşitli nedenlerle dil eğitimini tamamlayamayan gruplar üzerinde özellikle durmuşlardır:

> *"Mesela benim ailem annem babam evden dışarı çıkmıyor. Nasıl dil öğrenebilirler? Basit şeyleri biliyorlar, bunun fiyatı ne kadar falan gibi. Komşularıyla konuşuyorlar sonra eve geliyorlar. Benim ailem 10 yıldır burada ama Türkçeleri yok. Sadece "evet", "yok", "var", "tamam" gibi, bunlar. Çünkü benim gibi okula gitmediler. Benim gibi kursa gitmediler. Diyor ki, 50 yaşına gelmişim, ne kursuna gideceğim. Öğrenciler için çözüm var, okula gidiyorlar, kurslara gidiyorlar falan. Ama büyükler için sıkıntılı." (K4)*

"Türkiye'de iş saatleri çok, bunun yüzünden Türkiye hükümeti hem iş saatlerinde Türkçe dersleri verebilir." (K12)

5.6.3. Uyum Politikalarının Güçlendirilmesi

Uyum politikaları göçmenlerin ihtiyaçlarına göre şekillenmeli ve öncelenmelidir (Derwing ve Waugh, 2012; Hickman vd., 2008; Spoonley vd., 2005). Göçmenler, sosyal uyum politikalarının daha kapsayıcı ve yenilikçi şekilde düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Sosyal uyum politikalarının güçlendirilmesi göçmenlerin Türkiye'ye uyumu içim önemlidir:

"Sosyal uyumu gerçekleştirmek için çalışılmalı. Göçmenlerin sık bulunduğu illerde sosyal uyum gerçekleştirilmeli. Türkçeyi öğretmek önemli ve doğru bilinen yanlışlar yaygınlaştırılmalı. Yerel halkın da sosyal uyumun ne olduğunu, birlikte yaşama bilincinde olsak nasıl olur diye şeyler düşünülse daha iyi olur diye düşünüyorum." (K3)

"Gönüllülük faaliyetleri sadece okullarda değil, sadece dışarda değil, sadece huzurevlerinde değil; iş yerlerinde de olabilirdi ve mahallelerde de olabilirdi. Böyle bir faaliyet olursa çok güzel olur sosyal uyum manasında. Sosyal uyum böyle milleti çağırıp halk eğitim merkezlerinde 3 saatlik ders vermekle olmuyor. Şu anda bunu yapıyorlar göç idareleri." (K11)

"Sosyal uyum dersleri verilmesi gerekir diyorum ama veriliyor. Ama maalesef Suriyelilerin çoğu işe gittikleri için o kurslara katılamıyor ya da anneler çocuklara baktıkları için anneler de o kurslara katılamıyor." (K7)

5.6.4. Gruplar Arası Temas

Gruplar arası temas göçmenlerin iyi oluş halini etkilemekte ve uyumun en önemli araçlarından biri olan dil öğrenimini olumlu yönde geliştirmektedir (Tip, Brown, Morrice,

Collyer ve Easterbrook, 2019). Farklı gruplar arasında kurulan arkadaşlık ilişkileri, gruplar arası etkileşimde yaşanması muhtemel kaygı düzeyini minimize etmektedir (Page-Gould, Mendoza-Denton ve Tropp, 2008). Suriyeli göçmenlerle Türkiye halkı arasında kurulan olumlu temas, gruplar arası kaygıyı azaltmakta, toplumsal kabullenmeyi ve psikolojik iyi oluşu olumlu yönde etkilemektedir (Bağcı ve Canpolat, 2019). Ankara, Gaziantep ve Uşak'ta gerçekleştirilen ve Suriyelilere yönelik toplumsal mesafeyi ele alan araştırmanın sonuçlarına göre, temas sıklığının az ve Suriyelilerin görünürlüklerinin daha seyrek olduğu Uşak ilinde halkın Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı olmalarıyla ilgili daha katı bir tutuma sahip olduğu, temas sıklığı ile yardım etme sıklığının parelel olduğu ve temasın azaldıkça önyargıların arttığı görülmektedir (Sağıroğlu vd., 2019).

Göçmenlerin Türkiye'ye uyumu için göçmen ve Türkiye halkı arasında etkileşimin olması gerekmektedir. Katılımcılar bu etkileşim her iki tarafından birbirini tanıması açısından gerekli görmektedir. Özellikle göçmenlerin yalnızca kendi kültürleri ile iletişim kurduklarını bunun yanı sıra Türkiye halkınınsa önyargılı tutumları sebebiyle etkileşime açık olmadıklarını ifade etmişlerdir. Uyumun gerçekleşebilmesi için her iki grubun da etkileşime geçmesi gerekmektedir:

> *"Bir de iki kişinin bir araya gelmesi. Mesela bir Suriyeli ve bir Türk, bir araya gelmesi. Göçmen-yerel ikisi bir araya gelmeli. Böyle iletişim oluyor. Yanlış bildikleri doğrulanıyor." (K8)*

> *"Türkleri tanımıyorlar çünkü. Bir de kendiler dışarı çıkmadıkları sürece bilmiyorlar. (...) Bence önce evden çıkmaları gerekiyor. Yani ne kadar korkunç olsa da burası, bizim yönümüzden dışarı çıkmak çok korkunç bir şey, ama nasıl olursa olsun dışarı çıkmaları gerekiyor." (K2)*

5.6.5. Kültür Öğrenimi

Uyum, ev sahibi kültür hakkında edinilen bilgiye bağlıdır (Morris, Savani, Mor ve Cho, 2014). Özellikle göçmen için ev sahibi kültürden kişilerle iletişim kurmak, ülkenin kültürel uygulamalarını ve sözlü veya sözlü olmayan iletişim kodlarını öğrenmeyi kolaylaştırır (Kim, 2012). Kültürler arası öğrenme deneyimleri öğrenciler için uyumu ve

okula adaptasyonu kolaylaştırmakta (Gess ve Sanders, 2008), göçmenlerle birlikte çok kültürlü ortamlarda çalışanlar için diğer kültürleri anlamayı ve kabul etmeyi teşvik etmekte (Rienties vd., 2015), ve göçmen kitlenin uyumu için kritik bir rol oynamaktadır (Morris ve diğerleri, 2014).

Katılımcılar, uyumun gerçekleşmesi için göçmenlerin yalnızca kendi kültürlerinden kişilerle iletişim kurduklarını belirtmiş ve Türkiye halkının kültürünü tanımak için daha çok çaba göstermeleri gerektiğini ifade etmiştir.

> *"Benim açımdan bir göçmenin oranın kanununu çok iyi bilmesi lazım. Bilmesi lazım ve onların kültürüne, ferhengine (Farsça: kültür/sözlük), diline saygı duyduklarını, saygı duyması lazım. Gerçekten bunları yaparsalar başka bir insanın ülkesinde yaşamak zor olmayabilir." (K9)*

Ayrıca katılımcılar Türkiye halkının kendi kültürünü öğretmek konusunda pasif kaldığını dile getirmişlerdir. Uyumun gerçekleşebilmesi için Türkiye halkı kültürünü öğretmeye daha açık olmalıdır:

> *"Türk milletini veya kültürünü tanıtımı yapılması gerekiyor. Her anlamda. Mesela yaşam olarak, kültür olarak, ülke olarak. Sık sık böyle şeyler olması gerekiyor." (K8)*

> *"Kendi örflerini, adetlerini öğretmiyorlar. Misal, atıyorum ben örfe göre bir şey yaptım ama kendimce düşünmedim yanlış olduğunu düşünmedim. Karşı tarafa yanlış olmuş olabilecek bir davranışta bulunmuştum misal. Bir kenara alıp, kardeşim bu yaptığın ayıptır, bunu keşke yapmasaydın diyen olmadı. Belki bir kişi olmuştur. Anlatabiliyor muyum? Bunu anlamıştır, eğer biz bunu söylemesek, bilmeyecek, öğrenemeyecek." (K11)*

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu çalışmada bir yandan göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerine katılım motivasyonları ve gönüllülük deneyimleri ele alınırken, diğer yandan araştırmamızın asıl amacı olan göçmenlerin bu deneyimlerinin uyum süreçlerine etkilerine yer verilmiştir. Bu amaç çerçevesinde araştırmanın ana problemini, zorunlu göç ile Türkiye'ye göç eden Suriyeli, Iraklı ve Afganistanlı göçmenlerin katılmış oldukları gönüllülük faaliyetlerinin uyum süreçlerine etkisi oluşturmuştur. Farklı gönüllülük faaliyetlerinde yer alan 12 katılımcı ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerin sonucunda ortaya çıkan bulgular, gönüllülük faaliyetlerinde aktif olarak yer almanın göçmenlerin Türkiye'ye uyum süreçleri için kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Gönüllülük deneyimi ile edinilen dil öğrenimi, kültür öğrenimi, ev sahibi halk ile ilişkilerin gelişmesi, yeni sosyal çevre edinimi gibi kazanımların göçmenlerin Türkiye'ye uyumlarına doğrudan etki etmektedir.

Türkiye'de gerek kamu kurum ve kuruluşları gerek yerel, ulusal veya uluslararası ölçüde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları gerekse uluslararası örgütler göçmenlerin uyumlarını destekleyici çalışmalarla aktif olarak varlığını sürdürmektedir. Uyum projelerine ve faaliyetlerine aracı olarak pek çok farklı alandan uygulamalar kullanılmaktadır. Bu araştırma göçmenlerin Türkiye'ye uyumu için bir alternatif olarak göçmenlerin gönüllüğe katılımını bir öneri olarak literatüre sunmaktadır. Nitekim gönüllülük hem birey hem toplum hem de devlet açısından çok yönlü kazanımları olan bir aksiyonu ifade eder. Henüz Türkiye'de gönüllülük faaliyetlerine katılım diğer ülkelere oranla çok düşüktür, bununla birlikte gönüllülüğe ilişkin alanyazında da yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır. Göçmen gönüllülüğü ile ilgili farklı araştırmalar ise uluslararası literatürde mevcutken, Türkiye'de lisansüstü düzeyde bu konuyla ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Mevcut literatürden farklı olarak çalışmamız zorunlu göçmenlerin gönüllülük deneyimine odaklanmakta ve uyum sürecine etkisini Türkiye özelinde ele almaktadır. Bu

yönüyle Türkiye'deki literatür için öncü bir çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Özellikle Kanada ve Amerika'da gerçekleştirilen araştırmaların pek çoğu dini etnik cemaatlerdeki gönüllülüğü veya göçmen öğrencilerin katılmış olduğu gönüllülük faaliyetlerini ele almıştır. Avrupa'daki araştırmalar ise sivil toplum özelinde gerçekleştirilen faaliyetleri veya ülkeye emek göçü ile gelen göçmenleri kapsamaktadır. Dünyada en fazla mülteciye ve sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye'ye zorunlu göçle gelen göçmenlerin karşı karşıya kaldığı maddi kısıtlılıklar ve travmalar uyum süreçlerini de etkilemektedir. Bu anlamda araştırmamız, göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerinde buldukları güvenilir ortamın Türkiye'ye uyumlarına etkilerini ele alması açsından da önem arz etmektedir.

Göçmenlerin kendilerini ifade edebilecekleri ve çok yönlü kazanımlar elde edebilecekleri bir saha olan gönüllülüğe katılımı, uyumun önemli göstergelerinden olan etkileşime dayalı uyumun ve kültürel uyumun sağlanması noktasında da etkin rol oynamaktadır. Göçmenler gönüllülük sayesinde Türkiye'ye daha iyi uyum sağlamakta; göçün veya göçe neden olan sebeplerin beraberinde getirdiği psikolojik zorluklarla daha iyi başa çıkabilmekte; iletişim becerisi, özgüven gelişimi, kültürler arası yeterlilik ve saha deneyimi gibi kişisel gelişimlerine destek olan beceri ve bilgiler edinmektedir.

Gönüllülük sahası ev sahibi halk ile göçmenleri buluşturan ve önyargısız bir güven ortamı sağlayan bir alan olarak karşımıza çıkar. Bu anlamda gönüllülük faaliyetleri göçmenlerin dil öğrenimi desteklemekte, ev sahibi kültürü daha yakından tanımalarını ve kendi sosyal çevreleri dışında kişilerle etkileşime geçmelerini sağlamaktadır. Gönüllü faaliyetler Türkçenin pratik kullanımını da teşvik etmektedir. Eğitim hayatlarında veya çeşitli kurslara katılarak dil eğitimlerini tamamlayan göçmenler için Türkçenin aktif kullanımını sağlamakta ve göçmenleri Türkçenin kullanılmadığı konfor alanlarından çıkararak dili konuşmaya zorlamaktadır. Ayrıca göçmenler, pek çoğu Türkiye halkından oluşan farklı etnikten insanlarla bir araya gelerek sosyal etkileşim kurmakta ve yeni arkadaşlık ilişkileri geliştirmektedir. Özellikle Türkiye halkıyla kurulan bu arkadaşlık ilişkileri göçmenlerin eğitim, sağlık ve benzeri hizmetlere erişimde danışabilecekleri ve karşılaştıkları sorunlarda yardım alabilecekleri bir ortam sunmaktadır. Yine kurulan bu etkileşim sayesinde göçmenler Türkiye kültürünü daha yakından tanıma fırsatı bulmaktadır.

Bir göçmenin gönüllü olması göçmen olarak karşılaşmış olduğu tüm "zorluklara rağmen" katılma, "psiko-sosyal destek" alabilme ve "toplumsal fayda" sağlama anlamlarına

gelmektedir. Göçmenler gönüllülük faaliyetlerine katılırken diğer insanlara yardım etme, ülkedeki göçmenlere ilişkin olumsuz algıyı yıkma, kendilerini daha mutlu ve iyi hissetme, güvende hissettikleri bir ortamda bulunma ve Türkiye'ye uyum sağlama düşünceleriyle motive olmaktadır. Ayrıca yeni gelen göçmenlerin hayatlarını kolaylaştırmayı ve topluma faydalı olabilmeyi istemektedirler. Özetle göçmenler gönüllülüğü anlamlandırırken ve gönüllülük motivasyonlarını açıklarken göçün ve göçe neden olan unsurların beraberinde getirdiği uyum, psikolojik sorunlar ve önyargılı tutumlar gibi zorluklarla başa çıkma düşüncelerini benimsemektedir. Göçmenlerin ihtiyaçları ve uyum için yapılması gerekenler de bu düşünceler etrafında şekillenmektedir.

Göçmenler için en temel ihtiyaçlar dil öğrenimi ve Türkiye halkı tarafından önyargısız yaklaşımdır. Buna bağlı olarak da göçmenlerin Türkiye'ye uyumu için yapılması gerekenler devlet ve halk düzeyinde ayrımcılıkla mücadele edilmesi, göçmenlere dil eğitimi verilmesi, herkese hitap eden daha kapsayıcı ve yenilikçi sosyal uyum politikalarının geliştirilmesi, Türkler ve göçmen gruplar arası temasın sağlanması ve göçmenlerin Türkiye kültürünü daha iyi öğrenmesi için çalışmaların yapılmasıdır.

6.2. Öneriler

6.2.1. Politika Yapıcılara Öneriler

Gönüllülük hem topluma hem bireye hem de devlete katkı sağlayan çok yönlü bir olgudur. Türkiye gönüllülüğün faydalarını henüz keşfetmekte olan bir ülke olarak bu alanda politika geliştirme konusunda çok yakın zamanda harekete geçmiştir. Bu anlamda gönüllülük politikalarının güçlendirilmesini ve her kitleden insanın gönüllülüğe yönlendirilmesi için yeni çalışmaların başlatılması önemlidir. Bununla birlikte gönüllülük çalışmalarının güçlendirilmesi sivil toplumun güçlendirilmesiyle de yakından ilişkilidir. Gönüllülükle daima iç içe olan sivil toplumun güçlendirilmesi; Türk halkı tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra göçmenler tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarının da geliştirilmesi ve göçmenler için dayanışma ağı olarak karşımıza çıkan bu yapılanmaya teşvik edilmesi göçmenlerin Türkiye'ye uyum süreçlerini kolaylaştıracaktır.

Türkiye'ye özellikle zorunlu göçle gelen kişilerin kalabalık aile yapısı ve maddi imkansızlıkları göz önünde bulundurulduğunda zamanlarının çoğunu çalışma hayatlarına veya ailelerindeki çocukların ve yaşlıların bakımına ayırdıkları görülmektedir. Bu anlamda mevcut uyum çalışmalarına göçmenler tarafından yeterli katılımın sağlanamadığı ve gereken verimin alınmadığı tespit edilmiştir. Uyum politikalarının göçmenlerin günlük rutinlerini ve yükümlülüklerini göz önünde bulundurması ve daha yenilikçi bir hale getirilmesi göçmenlerin uyum süreçlerini kolaylaştıracak ve sosyal uyum faaliyetlerine katılımlarını artıracaktır. Sosyal uyum faaliyetlerinin birkaç saat veya günle sınırlandırılmadan zamana yayılarak uygulanması uzun vadede etkiyi olumlu yönde değiştirecektir.

Türkiye, dünyadaki en yoğun kitlesel göçü yönetmeye çalışmaktadır. Göçün beraberinde getirdiği uyum sorununa çözüm üretilirken *göçmenlerin gönüllülüğe katılımı*nın bir araç olarak kullanılmasının çok yönlü bir kazanç sağlayacağını düşünüyoruz. Göçmen gönüllülüğü göçmenin Türkiye'ye uyumunu kolaylaştırırken göçmenler için güvenilir, Türkiye halkı içinse önyargısız bir ortam hazırlayacaktır.

6.2.2. Araştırmacılara Öneriler

Göçmenlerin gönüllülüğe katılımına ilişkin Türkiye'de lisansüstü düzeyde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu araştırma sahası henüz yeni araştırma alanlarına açıktır. Gönüllülük faaliyetlerine katılım motivasyonlarını ve bunların kazanımlarını ele alan araştırmaların yapılmasını önemli görüyoruz. Bu anlamda gönüllülüğün Türkçe öğrenimine, ruhsal iyi olma hallerine, informal öğrenme tecrübelerine, genelleştirilmiş güven duygularına ve kişisel gelişimlerine etkileri gibi pek çok konunun araştırılması gerektiğini düşünüyoruz. Kadın ve erkek göçmenler için gönüllülük motivasyonlarının değişip değişmediği veya cinsiyet rollerinin gönüllülük faaliyetlerine katılımı kolaylaştırıcı/zorlaştırıcı yönlerinin olup olmadığı sorularını göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımı konusunun araştırılması noktasında önemli görüyoruz.

Gönüllü göçmenlerin çok büyük bir kısmı lisans ve üstü düzeyde eğitim alan öğrencilerden oluşmaktadır. Bu anlamda eğitimlilik ve gönüllülük ilişkisinin incelenmesi, eğitim seviyesinin gönüllü olma eğilimine etkisinin olup olmadığı konusu gelecek çalışmalar için ele alınabilir. Bu konuya paralel olarak gönüllülük sürecinin öğrencilerin akademik

başarılarına etkilerinin bir araştırma konusu olabileceğini değerlendiriyoruz. Uzun vadede gönüllülük faaliyetlerinde yer alan göçmenlerin bu tecrübelerinin profesyonel iş hayatlarına etkileri ve sahada edindikleri yeterliliklerin istihdam edilebilirliklerini etkileyip etkilemediği de ileriki araştırmalar için bir rehber olabilir.

Göçmen gönüllülüğünün göçmenlerin uyum sürecine olumlu etkileri olduğu kadar birlikte çalıştıkları Türk halkına da etkileri olmaktadır. Türkiye halkındaki göçmenlere yönelik önyargıları azaltıp azaltmadığının ve Türk gönüllülerin göçmen gönüllülerle etkileşimleri sonunda kurulan sosyal ilişkilerin araştırılması gerektiğini düşünüyoruz.

7. KAYNAKÇA

Abban, B. (2016). Gönüllü Kuruluşlarda Gençlerin Gönüllülük Düzeyleri ve Beklentileri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Yalova: Yalova Üniversitesi.

Acolin, A., Bostic, R. ve Painter, G. (2016). A Field Study of Rental Market Discrimination Across Origins in France. *Journal of Urban Economics, 95*, 49-63.

Afsar, S. T. (2019). Gönüllülük Olgusunu Sosyolojik Teorilerle Anlama Denemesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(191) , 27-58 .

Ager, A., ve Strang, A. (2004). *Indicators of Integration: Final Report*. London: Research, Home Office Development and Practice Reports - Development and Statistics Directorate

Akalp, İ. D. (2013). Gönüllülüğün Eğitim Alanına Etkisi: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)'nin Deneyimleri. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) Programı Türkiye ve GSM Gençlik Servisleri Merkezi (Ed.), *Türkiye'de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi* içinde (ss. 54-59). Tasarımhane.

Akbaş, E. (2016). Göçmenler Arasındaki Dayanışmacı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyon. S. G. Ihlamur-Öner ve N. A. Şirin Öner (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar* içinde (ss. 335-351), 3. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Alfieri, S., Marzana, D. ve Martinez Damia, S. (2019). Why do first and second-generation young migrants volunteer? The Migrant Volunteerism Motivation Model (MVMM). *Journal of Social and Political Psychology, 7*(2), 1089-1107.

Allport, G. W. (1954). *The Nature Of Prejudice*. Cambridge: Addıson-Wesley Publıshıng Company.

Anderson, J. C. ve Moore, L. F. (1978). The Motivation To Volunteer. *Journal of Voluntary Action Research, 7*(3-4), 120-129.

Astin, A. W., Sax, L. J. ve Avalos, J. (1999). Long-Term Effects of Volunteerism During the Undergraduate Years Recommended Citation. *The Review of Higher Education, 22*(2), 187-202.

Aydınlıgil, S. (2018). Sosyal Politika Geliştirmede Yeni Bir Alan: Gönüllülük. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) Programı Türkiye ve GSM Gençlik Servisleri Merkezi (Ed.), *Türkiye'de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi* içinde (ss. 32-38).

Bagci, S. C. ve Canpolat, E. (2019). Mediators on The Relationship Between Contact With Turks and Psychological Well-Being Among Syrian Immigrants. *Nesne Psikoloji Dergisi, 7*(15), 149-169.

Ballard, P. J., Malin, H., Porter, T. J., Colby, A. ve Damon, W. (2015). Motivations for Civic Participation Among Diverse Youth: More Similarities than Differences. *Research in Human Development, 12*(1-2), 63-83.

Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(2), 426-438.

Bartram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, 1. baskı. Ankara: Hece Yayınları.

Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) Programı Türkiye ve GSM Gençlik Servisleri Merkezi. (2018). *Türkiye'de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi*. https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-10/turkiyedegonulluluk.pdf s.e.t. 05.09.2022.

Bolgün, C. (2022). Sosyal Uyum: Kavramsal Bir Çerçeve. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 171-190.

Charities Aid Foundation. (2021). *World Giving Index 2021*. https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021_report_web2_100621.pdf s.e.t. 05.09.2022.

Christ, O., Asbrock, F., Dhont, K., Pettigrew, T. F. ve Wagner, U. (2013). The Effects of Intergroup Climate on Immigrants' Acculturation Preferences. *Zeitschrift für Psychologie*, *221*(4), 252-257.

Christensen, G. ve Stanat, P. (2007). Language Polıcıes And Practıces For Helpıng Immıgrants And Second-Generatıon Students Succeed. *The Transatlantic Taskforce on Immigration and Integration* içinde (ss. 1-15).

Cnaan, R. A., Handy, F. ve Wadsworth, M. (1996). Defining Who is a Volunteer: Conceptual and empirical considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, *25*(3), 364-383.

Çağlar A., Abdülkadir O. (2015). İbrahim Sirkeci, B. Dilara Şeker ve M. M. Yüceşahin, (Ed.), London:Transnational Press London,, *Göç ve Uyum* içinde (ss.39-76).

Çakı, F. (2014a). Türk Sosyolojinde Yeni Bir Alan: Gönüllülük Araştırmaları. *Sosyoloji Dergisi*, (2), 185-202.

Çakı, F. (2014b). Gençlerin Uluslararası Gönüllü Hizmet Deneyimleri ve Birey Üzerindeki Sosyo - Kültürel Etkileri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *6*(1), 136-177.

Çelik, V. (2020). Gönüllülük, Katılım ve Yönetim Kültürü İlişkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3819-3850.

Derwing, T. M. ve Waugh, E. (2012). *Language Skills and the Social Integration of Canada's Adult Immigrants*. https://irpp.org/wp-content/uploads/assets/research/diversity-immigration-and-integration/language-skills-and-the-social-integration-of-canadas-adult-

immigrants/IRPP-Study-no31.pdf s.e.t. 05.09.2022.

Development Initiatives. (2021). *Global Humanitarian Assistance Report 2021*. https://devinit.org/documents/1008/Global-Humanitarian-Assistance-Report-2021.pdf s.e.t. 05.09.2022.

Dudley, L. (2007). Integrating Volunteering into the Adult Immigrant Second Language Experience. *The Canadian Modern Language Review*, *63*(4), 539-561.

Düzen, E. N., Tuğsavul, B. ve Keniş, Ş. (2015, Eylül). *Toplum Gönüllülüsü Gençlerin Profili*. İstanbul: Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları.

Ellis, S. J. ve Campbell, K. N. (2005). *By the People: A History of Americans as Volunteers*. Philadelphia: Energize, Inc.

Erdoğan, E. (2012). *TEGV Gönüllülük Araştırmaları*. İstanbul: Türkiye Eğitim Vakfı.

Erdoğan, E. ve Uyan-Semerci, P. (2020). Türkiye Gönüllülük Araştırması 2019: Gönüllü Profili, Gönüllülerin Koşulları ve Kazanımları. E. Erdoğan, P. Uyan-Semerci, N. Yentürk ve L. Yurttagüler (Ed.), *Türkiye'de Gönüllülük: Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar* içinde (ss. 1-45). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, E., Uyan-Semerci, P., Yentürk, N. ve Yurttagüler, L. (2020). *Türkiye'de Gönüllülük: Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Esser, H. (2006). *Migration, Language and Integration*. Berlin: WZB.

Esses, V. M. (2021). Prejudice and Discrimination Toward Immigrants. *The Annual Review of Psychology , 72*(9), 1-29.

Fussell, E. (2014). Warmth of the Welcome: Attitudes Toward Immigrants and Immigration Policy in the United States. *Annual Review of Sociology*, *40*(1), 479-498.

Gal, R., Amit, K., Fleischer, N. ve Strichman, N. (2003). *Volunteers of National Youth Service in Israel: A Study on Motivation for Service, Social Attitudes and Volunteers' Satisfaction* (No: 03). 23. Washington.

Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2021). Geçici ve Uluslararası Koruma Altındaki Bireyler ve Ev Sahibi Toplum İçin Spor ile Sosyal Uyumu Güçlendirme Projesi. *Gençlik ve Spor Bakanlığı*. https://sporilesosyaluyum.gsb.gov.tr/Sayfalar/3665/3664/proje-hakkinda.aspx s.e.t. 05.09.2022.

Gess, P. L. ve Sanders, N. G. (2008). Governing a Diverse Community: The Effect of Experiential and Cross-Cultural Learning on Georgia Local Government Offcials. *State and Local Government Review*, *40*(2), 75-83.

Gray, D. ve Stevenson, C. (2020). How can 'we' help? Exploring the role of shared social identity in the experiences and benefits of volunteering. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, *30*(4), 341-353.

Guo, S. (2014). Immigrants as active citizens: exploring the volunteering experience of Chinese immigrants in Vancouver. *Globalisation, Societies and Education*, *12*(1), 51-70.

Gülmez, M. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Gönüllülük Davranışları ve Motivasyonları Üzerine Bir Araştırma: Çağ Üniversitesi Örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 125-15.

Habitat Derneği. (2021). Suriyeli ve Türk Gençler için İstihdam Edilebilirlik, Girişimcilik ve Sosyal Uyum Projesi. *Habitat Derneği*. https://habitatdernegi.org/sosyoekonomik-uyum/suriyeli-ve-turk-gencler-icin-istihdam-edilebilirlik-girisimcilik-ve-sosyal-uyum-projesi/ s.e.t. 05.09.2022.

Handy, F. ve Greenspan, I. (2009). Immigrant Volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, *38*(6), 956-982.

Harder, N., Figueroa, L., Gillum, R. M., Hangartner, D., Laitin, D. D., ve

Hainmueller, J. (2018). Multidimensional Measure of Immigrant Integration. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 115(45), 11483-11488.

Hasırcı, O. N. (2008). Almanya'da Türklerin Siyasal Katılımı: Köln Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Haski-Leventhal, D. (2009). Elderly Volunteering and Well-Being: A Cross-European Comparison Based on SHARE Data. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, *20*(4), 388-404.

Hickman, M., Crowley, H. ve Mai, N. (2008). *Immigration and Social Cohesion in The UK The Rhythms and Realities of Everyday Life.* York: Joseph Rowntree Foundation.

Holtug, N. ve Mason, A. (2010). Introduction: Immigration, Diversity and Social Cohesion. *Ethnicities*, *10*(4), 407-414.

Hudson Institute. (2016). *The Index Of Global Phılanthropy And Remıttances*. Washington.

Independent Sector. (2022). Value of Volunteer Time. https://independentsector.org/wp-content/uploads/2022/07/Value-of-Volunteer-Time-by-State-2001-2021.pdf s.e.t.10.08.2022.

IOM, (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. R. Perruchoud ile J. Redpath – Cross (ed.).

Johnson, M. K., Beebe, T., Mortimer, J. T. ve Snyder, M. (1998). Volunteerism in Adolescence: A Process Perspective. *Journal of Research on Adolescence*, *8*(3), 309-332.

Kaplan, E., Şahin, H. R. ve Okcebe, M. (2020). *Sosyal Uyum Strateji Belgesi*. İstanbul. https://multeciler.org.tr/wp-content/uploads/2020/03/multeciler-dernegi-sosyal-uyum-strateji-belgesi-2020.pdf s.e.t. 05.09.2022.

Kaushik, V. ve Drolet, J. (2018). Settlement and Integration Needs of Skilled

Immigrants in Canada. *Social Sciences*, *7*(5), 76.

Khvorostianov, N. ve Remennick, L. (2017). 'By Helping Others, We Helped Ourselves:' Volunteering and Social Integration of Ex-Soviet Immigrants in Israel. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, *28*(1), 335-357.

Kındıroğlu, Z. (2020). Gönüllülük Projelerinde Çalışanların Gönüllülük Durumlarına Etki Eden Hikayelerin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.

Kim, Y. Y. (2012). Cross-Cultural Adaptation. *Encyclopedia of Human Behavior* içinde (ss. 623-630). Elsevier.

Kümbetoğlu, B. (2019). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, 6. baskı. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Manguvo, A., Whitney, S. ve Chareka, O. (2013). The Role of Volunteerism on Social Integration and Adaptation of African Students at a Mid-Western University in the United States. *Journal of International Students*, *3*(2), 117-128.

Mert, A. E., Karayel, B., Dlblmez, D. ve Esktaşçıoğlu, I. (2020). *SosyalBen Vakfı Araştırma Raporu, Gönüllülük.* https://www.sosyalben.org/UPLOAD/fr/sbv-arastirma-raporu-gonulluluk.pdf s.e.t. 05.09.2022.

Morris, M. W., Savani, K., Mor, S. ve Cho, J. (2014). When in Rome: Intercultural learning and implications for training. *Research in Organizational Behavior*, *34*, 189-215.

Musick, M. A. ve Wilson, J. (2007). *Volunteers: A Social Profile*. Chicago: Indiana University Press.

Olsen, L. (2000). Learning English and Learning America: Immigrants in the Center

of a Storm. *Theory Into Practice*, *39*(4), 196-202.

Oman, D., Thoresen, C. E. ve Mcmahon, K. (1999). Volunteerism and Mortality among the Community-dwelling Elderly. *Journal of Health Psychology*, *4*(3), 301-316.

Page-Gould, E., Mendoza-Denton, R. ve Tropp, L. R. (2008). With a little help from my cross-group friend: Reducing anxiety in intergroup contexts through cross-group friendship. *Journal of Personality and Social Psychology*, *95*(5), 1080-1094.

Pascoe, E. A. ve Smart Richman, L. (2009). Perceived discrimination and health: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, *135*(4), 531-554.

Penner, L. A. (2004). Volunteerism and Social Problems: Making Things Better or Worse? *Journal of Social Issues*, *60*(3), 645-666.

Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, *49*(1), 65-85.

Piliavin, J. A. ve Siegl, E. (2007). Health Benefits of Volunteering in the Wisconsin Longitudinal Study. *Journal of Health and Social Behavior*, *48*(4), 450-464.

Primavera, J. (2014). The Unintended Consequences of Volunteerism: Positive Outcomes for Those Who Serve. J. R. Ferrari ve J. G. Chapman (Ed.), *Educating Students to Make a Difference* içinde (ss. 125-137). Routledge.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

Rienties, B., Johan, N. ve Jindal-Snape, D. (2015). Bridge building potential in cross-cultural learning: a mixed method study. *Asia Pacific Education Review*, *16*(1), 37-48.

Ruiz Sportmann, A. S. ve Greenspan, I. (2019). Relational Interactions Between Immigrant and Native-Born Volunteers: Trust-Building and Integration or Suspicion and

Conflict? *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, *30*(5), 932-946.

Sabin, E. P. (1993). Social Relationships and Mortality Among the Elderly. *Journal of Applied Gerontology*, *12*(1), 44-60.

Saggar, S., Somerville, W., Ford, R. ve Sobolewska, M. (2012). *The Impacts of Mıgratıon on Socıal Cohesıon and Integratıon*.

Schoeneberg, U. (1985). Participation in Ethnic Associations: The Case of Immigrants in West Germany. *International Migration Review*, *19*(3), 416-437.

Sağıroğlu, A. Z., Ünsal, R. ve Özenci, F. (2022). Türkiye Göç ve İnsan Hareketlilikleri Yıllık Raporu-2021. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM)

Sağıroğlu, A. Z., Yılmaz, İ. H., Ünsal, R., Taşar, D., Kuru, E., Ekici, M., Çıngı, M. ve Çakmak, Ö. (2019). Türkiye'de Suriyelilere Yönelik Toplumsal Mesafe. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. Ankara.

Sinha, J. W., Greenspan, I. ve Handy, F. (2011). Volunteering and Civic Participation among Immigrant Members of Ethnic Congregations: Complementary NOT Competitive. *Journal of Civil Society*, *7*(1), 23-40.

Slootjes, J. ve Kampen, T. (2017). 'Is My Volunteer Job Not Real Work?' The Experiences of Migrant Women with Finding Employment Through Volunteer Work. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, *28*(5), 1900-1921.

Smith, D. H. (1981). Altruism, Volunteers, and Volunteerism. *Journal of Voluntary Action Research*, *10*(1), 21-36.

Smith, K. A., Holmes, K., Haski-Leventhal, D., Cnaan, R. A., Handy, F. ve Brudney, J. L. (2010). Motivations and Benefits of Student Volunteering: Comparing

Regular, Occasional, and Non-Volunteers in Five Countries. *School of Social Policy and Practice*, *1*(1), 65-81.

Snyder, M. ve Omoto, A. M. (2008). Volunteerism: Social Issues Perspectives and Social Policy Implications. *Social Issues and Policy Review*, *2*(1), 1-36.

Snyder, M., Omoto, A. M. ve Lindsay, J. J. (2004). *The Social Psychology of Good and Evil*. (A. G. Miiler, Ed.). New York: The Guilford Press.

Spoonley, P., Peace, R., Butcher, A. ve O'Neill, D. (2005). Social Cohesion: A Policy and Indicator Framework for Assessing Immigrant and Host Outcomes. *Social Policy Journal of New Zealand*, (24), 85-110.

Stukas, A. A., Daly, M. ve Cowling, M. J. (2005). Volunteerism and Social Capital: A Functional Approach. *Australian Journal on Volunteering*, *10*(2), 35-44.

Şentürk, M., Adıgüzel, Y. ve Turan, B. (2016). *Üniversitede Gönüllü Olmak: Üniversite Öğrencilerinin Gönüllülük Algıları, Eğilimleri ve Deneyimleri Araştırması: İstanbul Üniversitesi Örneği*. https://avesis.istanbul.edu.tr/yayin/0541abd6-fc93-4bc0-adc5-6911a09abe92/universitede-gonullu-olmak-universite-ogrencilerinin-gonulluluk-algilari-egilimleri-ve-deneyimleri-arastirmasi-istanbul-universitesi-ornegi/document.pdf s.e.t. 07.09.2022.

T.C. Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2020). *T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı 2019 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/N9MQq+GSB_19_FR.pdf s.e.t. 05.09.2022.

Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, *153*(172), 20-1.

Thoits, P. A. (2012). Role-Identity Salience, Purpose and Meaning in Life, and Well-Being among Volunteers. *Social Psychology Quarterly*, *75*(4), 360-384.

Thoits, P. A. ve Hewitt, L. N. (2001). Volunteer Work and Well-Being Author. *Journal of Health and Social Behavior*, *42*(2), 115-131.

Tip, L. K., Brown, R., Morrice, L., Collyer, M. ve Easterbrook, M. J. (2019). Improving Refugee Well-Being With Better Language Skills and More Intergroup Contact. *Social Psychological and Personality Science*, *10*(2), 144-151.

Topcu, E. (2018). Female Leadership in the Framework of Crises Management within the Scope of Aid to the Syrians (An Example from Ankara). *Middle East Journal of Refugee Studies*, *3*(1).

Topcu E. ve Büyükbeşe T. (2020). Göç Bağlamında Toplumsal Uyum Göstergeleri. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 23-34.

Türk Dil Kurumu. (2022). Güncel Türkçe Sözlük. https://sozluk.gov.tr/ s.e.t.01.09.2022.

Türk Kızılay. (2020). *Sosyal Uyum Programı Faaliyet Raporu*. https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/media/xzto3x3b/20200601-tr-sosyal-uyum-faaliyet-raporu.pdf s.e.t. 05.09.2022.

Unutulmaz, O. K. (2016). Gündemdeki Kavram: "Göçmen Entegrasyonu"- Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. S. G. Ihlamur-Öner ve N. A. Şirin Öner (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar* içinde (ss. 135-160), 3. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Uştuk, O. ve Can Traunmüller, I. (2022). Kültürlerarası Karşılaşmaların Gönüllüler Üzerindeki Etkileri: Kapsayıcı Bir Toplum İçin Sosyal Sorumluluk. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, *25*(2), 217-234.

Van Manen, M. (2007). Phenomenology of Practice. *Phenomenology & Practice*, *1*(1), 11-30.

Van Manen, M. (2016). *Phenomenology of Practice*. New York: Routledge.

Yap, S. Y., Byrne, A. ve Davidson, S. (2011). From Refugee to Good Citizen: A Discourse Analysis of Volunteering. *Journal of Refugee Studies*, *24*(1).

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 1. baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yılmaz, E. A. (2019). Uyum Teorileri Çerçevesinde Suriyelilerin Türkiye'ye Entegrasyon Süreci. *Journal of Turkish Studies*, *14*(5), 287-302.

Yılmaz, T., Kişioğlu, H. ve Sözcan, Z. (2020). Uluslararası Gönüllülük Araştırmaları: ABD ve Türkiye Özelinde Panoramik Bir Bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *25*(4), 587-598.

Yurttagüler, L. (2020). Gençlik, Gönüllülük ve Katılım. E. Erdoğan, P. Uyan-Semerci, N. Yentürk ve L. Yurttagüler (Ed.), *Türkiye'de Gönüllülük: Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar* içinde (ss. 93-132). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

8. EKLER

Ek-1 Araştırmanın Alt Problemleri, Kategorileri ve Alt Kategorileri

Alt Problemler	Kategoriler	Alt Kategoriler
Göçmenler "gönüllülüğü" nasıl anlamlandırmaktadır?	Göçmenlerin Gözünde Gönüllülük	Zorluklara Rağmen Psiko-sosyal Destek Toplumsal Fayda
Göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerinde yer alma motivasyonları nelerdir?	Motivasyonlar	Yardım Etme Olumsuz Algının Yıkılması İyi Hissetme Uyum Sağlama Güvende Hissetme
Göçmenlerin gönüllülüğe katılımının kazanımları nelerdir?	Kazanımlar	Uyum Sağlama Psikolojik Dayanıklılığın Desteklenmesi Kişisel Gelişim Maddi Kazanımlar
Göçmenlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarının Türkiye'ye uyum süreçlerine etkisi nedir?	Uyum Sürecine Etkisi	Dil Öğrenimi Kültür Öğrenimi Sosyal Etkileşim
Türkiye'deki göçmen topluluklarının ihtiyaçları nelerdir?	Göçmenlerin İhtiyaçları	Önyargısız Tutum Dil Öğrenimi
Göçmen topluluklarının Türkiye'ye uyum süreçleri için yapılması gerekenler nelerdir?	Uyum İçin Gerekenler	Ayrımcılıkla Mücadele Dil Eğitimi Uyum Politikalarının Güçlendirilmesi Gruplar Arası Temas Kültür Öğrenimi

Ek-2 Görüşme Formu

1. Kendinizi tanıtır mısınız?
2. Gönüllü olarak katıldığınız bir günü tüm detaylarıyla anlatır mısınız?
3. Bir göçmenin gönüllü olması ne anlam ifade eder?
4. Gönüllü olmak sizin için ne ifade ediyor?
5. Bir göçmen olarak gönüllü olmak ne demek?
6. Bu tür faaliyetlerin göçmenlere nasıl bir faydası olabilir?
7. Sizin Türkiye'ye uyum sağlamanızda bu tür faaliyetlerin faydası nedir?
8. Gönüllü faaliyetler yürütenler neleri yaparken zorlanıyor?
9. Gönüllü faaliyetler yürütenlerin nelere ihtiyacı var?
10. Türkiye'de yaşayan Suriye/Irak/Afganistan toplumunun nelere ihtiyacı var?
11. Türkiye'de yaşayan Suriye/Irak/Afganistan toplumunun Türkiye'ye uyumu için ne yapmak gerekir?